

Leksehjelp – hjelp til dem som trenger det?
Delrapport 2 fra evalueringen av Prosjekt leksehjelp

Halvdan Haugsbakken og Trond Buland

SINTEF Teknologi og samfunn
Gruppe for skole- og utdanningsforskning

Trondheim oktober 2007

Gruppe for skole- og utdanningsforskning er en forskningsgruppe i konsernområdet SINTEF Teknologi og samfunn. Konsernområdets formål er å drive anvendt forskning og utvikling på sentrale områder som bidrar til økt konkurransevne og verdiskaping i næringsliv og samfunn. Stikkord er bedriftsutvikling, produksjon, produktutvikling, optimering, logistikk, økonomi, sikkerhet, arbeidsmiljø, kvalitet, kunnskapsforvaltning, innovasjon og teknologioverføring.

<http://www.sintef.no>

ISBN: 978-82-14-04281-8

Gruppe for skole- og utdanningsforskningens publikasjoner kan siteres fritt, men med klar angivelse av kilden.

Forord

Med dette foreligger delrapport 2 fra evalueringen av Prosjekt leksehjelp. Denne rapporten presenterer resultatene fra første fase av evalueringen. Vi har her søkt å gi et bilde av forsøkets overordnede profil og framdrift, og noen av de sentrale problemstillinger man står overfor i arbeidet i de lokale prosjektene.

Vi har i forbindelse med denne delen av evalueringen intervjuet representanter for et utvalg av de pågående prosjektene, i tillegg til representanter for Utdanningsdirektoratet, Utdanningsforbundet, Foreldreutvalget for grunnskolen og Elevorganisasjonen. En stor takk til alle våre informanter som har tatt seg tid i en hektisk hverdag til å svare på våre spørsmål.

Evalueringen av Prosjekt leksehjelp utføres av SINTEF Teknologi og samfunn, Gruppe for skole- og utdanningsforskning i samarbeid med NTNU Samfunnsforskning, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Forskerteamet med ansvar for evalueringen består av Thomas Hugaas Molden og Berit Berg ved NTNU Samfunnsforskning, og Trond Buland, Thomas Dahl, Halvdan Haugsbakken og Vidar Havn ved SINTEF Teknologi og samfunn, Gruppe for skole- og utdanningsforskning. Arbeidet med denne delen av evalueringen er utført av Gruppe for skole- og utdanningsforskning. Geir Karlsen ved Program for lærerutdanning ved NTNU er faglig rådgiver for evalueringen og har bidratt med innspill og kommentarer til rapporten.

Trondheim, oktober 2007
Halvdan Haugsbakken og Trond Buland

Innhold

Sammendrag	i
1 Innledning	1
1.1 Prosjekt leksehjelp 2006-2008.....	1
1.2 Om evalueringen og delrapport 2.....	3
1.3 Rapportens hovedproblemstilling.....	6
1.4 Datagrunnlag og metode.....	7
2 Leksehjelpforsøket høsten 2007 – Framdrift og status	9
2.1 Hvorfor leksehjelp?.....	9
2.2 Prosjekt leksehjelp; forbigjørt av utviklingen?.....	10
2.3 Prosjektets profil i dag.....	11
2.4 Status og framdrift.....	14
2.5 Prosjektledelse.....	14
2.6 Målgrupper og måloppnåelse.....	15
2.7 Suksessfaktorer.....	19
3 Fra lekser til leksehjelp – fra individuelt til kollektivt?	23
3.1 Leksehjelp – undervisning, supplement til undervisning, nytt fag?.....	23
3.2 Forskning og tenkning omkring leksehjelp.....	25
3.3 Supplerende kommentarer i bruken av leksehjelpmodellene.....	28
4 Forsøkets leksehjelpmodeller	31
4.1 Lærerbasert leksehjelp.....	31
4.2 Leksehjelp i SFO.....	39
4.3 Leksehjelp i regi av frivillige organisasjoner.....	42
4.4 Nettbaserte modeller.....	49
4.5 Foreldredrevet leksehjelp.....	52
5 Oppsummering og konklusjon	57
5.1 Hvor er vi nå? - Framdrift og prosjektstatus.....	57
5.2 Et redskap for sosial utjevning?.....	58
5.3 Lekse, leksefri, lekse, leksehjelp – hvilken veg?.....	61
5.4 Skole-hjem-samarbeidet.....	62
5.5 Frivillig versus frivillig.....	62
5.6 Bedre læringsutbytte?.....	63
6 Litteratur	65

Sammendrag

Denne rapporten tar for seg status på Prosjekt leksehjelp, ca. ett år etter oppstart. Dette er en undervegsrapport og her presenteres erfaringene fra bruken av de ulike modellene.

Prosjekt leksehjelp er høsten 2007 godt i rute i forhold til planlagt framdrift. De lokale prosjektene er på plass organisatorisk, og en klar majoritet er i full gang med å tilby leksehjelp til sine målgrupper. Nasjonal prosjektledelse er svært aktiv, følger opp de lokale prosjektene tett, og bidrar også til en viktig intern informasjonsflyt i prosjektet.

Noen av de lokale prosjektene var allerede veletablerte da prosjektet startet, mens andre var nye ved oppstart av det nasjonale prosjektet. Progresjonen og erfaringene i de ulike prosjektene varierer dermed noe, men en klar majoritet av prosjektene opplever i dag å ha fått et godt grep på arbeidet.

Med hensyn til prosjektets målsettinger, mener en klar majoritet av prosjektene at leksehjelp bidrar til økt læringsutbytte for deltakerne. Selv om få kan vise til konkrete, kvantitative mål på dette, er tilbakemeldingene om faglige resultater og arbeidsvaner fra lærere, foreldre og elever relativt entydige. Deltakelse i leksehjelp gir positive utslag for elevenes læring.

Med hensyn til spørsmålet om leksehjelp fungerer som et redskap for sosial utjevning, er deltakerne noe mer forsiktige i sine vurderinger. Dette henger sammen med at mange opplever at de har problemer med å nå og rekruttere de elevene som kanskje har særlig behov for deltakelse. Et inntrykk fra mange er at det er de sterke elevene som først benytter tilbudet, mens de elevene som sliter og kanskje får minst oppfølging fra heimen, er vanskeligere å rekruttere.

Motivasjon og rekruttering til deltakelse blir dermed en nøkkelfaktor i det videre arbeidet, hvis målet om leksehjelp som et redskap for sosial utjevning skal nås. Erfaringene tyder på at de som best klarer å "normalisere" og avstigmatisere leksehjelpen, slik at tilbudet ikke framstår som "ekstraundervisning", er de som lykkes best med å rekruttere alle elevgrupper til deltakelse.

Rapporten tar for seg de fem definerte leksehjelpmodellene – lærer, SFO, frivillig, foreldre og nettbasert. Få av deltakerne bruker rene modeller, og blander sammen litt fra hver enkelt. Det er størst utbredelse av lærerbaserte, minst av nettbaserte. Oppmøtet og utbredelse er størst på barnetrinnet, mens på ungdomstrinnet og i videregående er det utfordringer med å få elever til å møte.

I stor grad drøfter rapporten begrepene "lekser" og "leksehjelp". Et sentralt poeng er å vise at begrepene omfatter noe mer enn kun "repetisjon av gjennomgått stoff" eller "hjelp til å forstå lekser". Leksehjelp er et sosialt og kulturelt fenomen, helst et grensefenomen mellom skole og hjem. En viktig observasjon er at lekser er i ferd med å gå fra å være individualistisk til å bli kollektivistisk – fra å være et selvstendig elevarbeid til å bli satt i formelle rammer.

1 Innledning

Denne delrapporten er den andre rapporten fra evalueringen av utprøvningsprosjektet ”Kartlegging og evaluering av leksehjelp”, et prosjekt implementert av Utdanningsdirektoratet (Udir). Prosjekt leksehjelp er i første rekke et nasjonalt forsøk i skolen og prosjektperioden omfatter skoleårene 06/07 og 07/08. Prosjektet er definert som et modellforsøk, der Utdanningsdirektoratet etter en anbudsrunder ga SINTEF i samarbeid med NTNU Samfunnsforskning i oppdrag å kartlegge utbredelsen og erfaringene i bruk av leksehjelp, og å gjennomføre en følgeevaluering av selve forsøket. Til sammen skal det utarbeides to delrapporter og en sluttrapport.

Første delrapport, som presenterte resultatene av kartleggingen av leksehjelp i skolen, forelå i april 2007 (Dahl, Buland og Molden 2007), mens sluttrapport skal ferdigstilles neste år, desember 2008.

1.1 Prosjekt leksehjelp 2006-2008

I Soria-Moria -erklæringen fra høsten 2005 slo regjeringen fast at det var et ønske å styrke utdanningens rolle som verktøy for sosial utjevning. Dette skal skje gjennom å sikre alles tilgjengelighet til utdanning og kunnskap. I tillegg til Kunnskapsløftet, en reform med utviklings- og forbedringstiltak som skal styrke den offentlige skolen og fagopplæringen, har Utdanningsdirektoratet fått i oppdrag å starte opp og gjennomføre et prosjekt direkte rettet mot leksehjelp. Med ”Prosjekt leksehjelp” ønsker direktoratet å følge opp utprøving og evaluering av ulike leksehjelpmodeller.

Leksehjelp som supplement til undervisningen i offentlig skole har vært drevet i en årrekke, og i denne tiden er det utviklet nye modeller for hvordan man kan tilrettelegge og organisere ulike leksehjelptilbud. Et av pionerprosjektene ble dratt i gang i Groruddalen i Oslo av pedagog Odd Erik Germundsson i 1988, og var et tilbud først og fremst gitt til minoritets-språklige elever. Som en videreføring av dette startet Oslo Røde Kors i 1992 sitt leksehjelptilbud ved ORKIS (Oslo Røde Kors Internasjonale Senter) og har som frivillig organisasjon satset på å utvikle og spre tilbudet om leksehjelp til andre bydeler i Oslo (se Aakervik og Kvissel 1995).

I tillegg til Røde Kors sine leksehjelpaktiviteter har det de siste ti årene kommet et tilfang med ulike leksehjelptilbud. Disse aktivitetene har vært utformet på forskjellige måter hvor både organisering, gjennomføringsmåte, målgruppe og ansvarlig utfører varierer. Hovedsakelig kan man i dag skille mellom følgende ulike former for organisert leksehjelp:

- Skolebaserte modeller for leksehjelp der tilbudet drives av den enkelte skole
- Leksehjelp i skolefritidsordningen (SFO) der SFO har ansvaret for leksehjelp
- Leksehjelp ved bruk av frivillige organisasjoner
- Nettbasert leksehjelp
- Leksehjelp ved å styrke foreldrenes kompetanse

Noen av disse leksehjelpmodellene kan også kombineres. Disse fem leksehjelpmodellene ble valgt ut som de som skulle prøves ut gjennom prosjekt Leksehjelp.

I korte trekk ser de ulike leksehjelpmodellene slik ut:

Skolebaserte modeller for leksehjelp

Mange skoler har iverksatt leksestasjoner, eller leksehjelpgrupper, som en del av skoledagen. Ofte er disse gruppene, eller stasjonene, knyttet opp mot skolebiblioteket, hvor elevene kan jobbe med skolerelatert arbeid på egen hånd men søke bistand fra hjelpere fra de ansatte ved skolen. Elevstyrt undervisningstid er også i mange skoler innført som en arbeidsform, der elevene selv kan jobbe med skolearbeid og arbeidsplaner på egen hånd i skoletiden. Lærere er disponible for bistand dersom elevene har behov for det (Bungum m.fl. 2002). En av fordelene med en skolebasert leksehjelpordning er muligheten for å knytte leksehjelpen til eksisterende strategiplaner og utviklingsprosjekter i skolen, eksempelvis *Læringsmiljø i grunnopplæringen*, *Likeverdig opplæring i praksis* og *Gi rom for lesing!*, i tillegg til andre relevante prosjekter ved skolene.

Leksehjelp i SFO

Mange elever i de laveste klassetrinnene benytter seg av SFO-tilbudet ved skolen utenom skoletiden. Det er naturlig å knytte leksehjelp til SFO, da elevene allerede befinner seg i et skolerelatert miljø, og at det gir muligheter for å nå store grupper av elever utenom skoletiden. Leksehjelp i SFO kan gis av ulike grupper hjelpere, det kan være pensjonerte lærere, besteforeldre eller andre frivillige.

Leksehjelp i regi av frivillige organisasjoner

En rekke leksehjelptiltak gis i dag av frivillige organisasjoner, først og fremst i regi av Røde Kors. Denne typen frivillig humanitær innsats er et nyttig supplement til undervisningen i ordinær skole (se Molden, Dahl og Valenta 2006).¹ Tilbudene som gis varierer, både med hensyn til strukturelle og organisatoriske aspekter i prosjektene, og det gis differensierte tilbud både med hensyn til målgrupper og mulighetene for å drive frivillighetsarbeid lokalt. Spesielt i Røde Kors sin leksehjelpsvirksomhet er det minoritetsspråklige elever og barn av foreldre med lavt utdanningsnivå som er målgruppen.

Nettbasert leksehjelp

Leksehjelp ved bruk av Internett har også vært et tilbud hvor elever og lærere kommuniserer via e-post eller gjennom et nettsted for å stille spørsmål og gi svar. Ved å lage databaser på spørsmål og svar kan man også på en enkel måte gi elevene respons på tidligere stilte spørsmål. Nettstedet *puggandplay.com* er et av de nettbaserte leksehjelptilbudene som i dag finnes, hvor studenter og lærere ved Høgskolen i Hedemark svarer på spørsmål fra elevene.

Leksehjelp ved å styrke foreldrenes kompetanse

Mange foreldre opplever det som vanskelig å hjelpe barna sine, dels fordi de ikke har nok kunnskap og kompetanse om skolearbeidet, og dels fordi de er redde for å gjøre noe feil. Å styrke foreldrenes kompetanse i å støtte opp om barnas skolegang er satt i gang ved noen skoler som et tiltak for å bedre dette. Foreldrene kan her få bedre kjennskap til dagens skole, kunnskap om hvordan man kan hjelpe barna med lekser og støtte i skolearbeidet, samt betydningen av egen rolle i barnas skolegang. Eksempelvis har man ved Ila skole i Trondheim satt i gang et prosjektet "Familiematematikk", hvor Nasjonalt Senter for Matematikk i Opplæringen hjelper foreldre og barn med å lettere forstå matematikk (blant annet gjennom egenutviklede læremidler).

¹ Røde Kors' leksehjelparbeid ble evaluert av SINTEF Teknologi og samfunn IFIM våren 2006

Utdanningsdirektoratet valgte i utgangspunktet fire fylker (Finnmark, Møre og Romsdal, Oppland og Oslo) for modellutprøvingen av leksehjelpprosjektet, sentrert rundt disse fem modellene. Disse ble senere supplert med prosjekter også fra andre deler av landet.

Av særskilte grupper man ønsket å nå, framhevet man elever med minoritetsspråklig bakgrunn og elever med behov for leksehjelp, og det ble lagt opp til å differensiere tilbudet for å kunne gi leksehjelp til spesifikke målgrupper.

1.2 Om evalueringen og delrapport 2

Denne rapporten er en oppfølging av observasjoner og problemstillinger fra første delrapport og går mer i dybden i forhold til den første. For å gi en pekepinn på hvilke problemstillinger vi tar opp, er det nødvendig å peke på noen av funnene gjort i første delrapport. Mens den kartla utbredelsen av leksehjelp – en kartlegging som skjedde ved bruk av elektronisk spørreskjema – er denne rapporten basert på en kvalitativ datainnsamlingsprosess.

I første delrapport fant vi at leksehjelp som fenomen har vokst relativt kraftig i omfang de siste årene. Mens ti prosent av skolene for seks år siden hadde et tilbud, tilbyr over halvparten av skolene, både grunnskole som videregående opplæring, leksehjelp til sine elever i dag. Leksehjelp er i hovedsak organisert av den enkelte skole med lærere som leksehjelpere. Tilbudet er rettet mot alle elever og er ikke fagspesifikk. Leksehjelp foregår på alle trinn, i hovedsak som et tilbud rettet mot flere trinn eller hele skolen. Mange leksehjelptilbud er knyttet til Skole-fritids-ordningen (SFO). Frivillige organisasjoner er også involvert i mange opplegg.

Det store omfanget av leksehjelp kan delvis forklares med at det vil være gråsoner mellom hva som defineres som skolens ordinære oppgave og hva som er ekstraordinært tilbud. Det er i dette skjæringspunktet at leksehjelp har sine styrker og svakheter, og skaper debatt mellom skolen og andre aktører. Leksehjelp er i første rekke et *grensetilfellefenomen*. Leksehjelp handler om grenser i skolen. Tilbudet trekker opp nye grenser og omdefinierer eksisterende grenser. Med dette mener vi at leksehjelp er en ordning som på den ene siden ikke skal være en del av skolens ordinære oppgaver – den skal for eksempel være *frivillig* og ikke være en form for *støtteundervisning* – mens den på den andre siden er dominert av praksiser man finner fra ordinær skolehverdag. Leksehjelp kan dermed bringe med seg endringer i undervisnings- og arbeidsformer.

Samtidig så vi i kartleggingen at leksehjelp er å forstå som et tilbud til elevene utover ordinær undervisning. Vurderingene skolene ga i den første delrapporten var overveiende positive. Denne trenden følges opp her, men med varierende virkning lokalt. På enkelte steder er det stort oppmøte, mens andre sliter med rekrutteringen. De positive vurderingene respondentene gir og et utbredt ønske om å videreføre arbeidet til å nå flere elever, tilsier at leksehjelp allerede er i ferd med å bli en integrert del av skolen.

For å ta fatt i forsøkets overordnede ambisjoner, har Utdanningsdirektoratet definert følgende mål for forskningsprosjektet. Målene er beskrevet i revidert prosjektbeskrivelse oversendt fra SINTEF og NTNU til Utdanningsdirektoratet 2. november 2006. I samme prosjektbeskrivelse kom vi også med noen tilleggsproblemstillinger.

Prosjektets hovedmål er:

”Gjennom en kartleggingsdel skal man gi utfyllende informasjon om utbredelsen av forskjellige modeller for leksehjelptilbud innenfor ulike skoleslag og klassetrinn. Undersøkelsen skal på landsbasis kartlegge eksisterende leksehjelptilbud i norsk skole og si hva som kjennetegner disse med hensyn til organisering, ansatte/frivillige, innhold, målgrupper, samt elevenes deltakelse over tid. Dersom noen leksehjelptiltak har vært evaluert skal informasjon/rapport om dette også fremskaffes. Gjennom en evalueringsdel gjennomgå de ulike modellene for leksehjelp som prøves ut i prosjektet. Det er et mål å skaffe tilveie mest mulig kunnskap om de ulike leksehjelpprosjektene og frambringe informasjon om de sentrale problemstillingene i evalueringsoppdraget. I tillegg skal evalueringen si noe om de ulike modellenes organisering, ressursbruk, innhold og læringsutbytte for elevene.”

De mulige tilleggsproblemstillinger for evalueringen som vi også har hatt med oss i datainnsamlingen er:

- Bidrar leksehjelp til å forbedre elevenes læringsutbytte?
 - Har leksehjelpvirksomheten innvirkning på elevenes skoleprestasjoner og skolemotivasjon? Gir bistanden i skolearbeidet effekter på eksempelvis karakterer, faglig og sosial kompetanse, innstilling til skolearbeid med mer?
- Kan leksehjelp være et egnet virkemiddel i forhold til å redusere den sosiale reproduksjonen som foregår i skolen?
 - Klarer man gjennom leksehjelpordningen å fange opp de elevene som trenger mest bistand i skolearbeidet, og når man de gruppene av elevene hvor tiltakene har størst potensial? Finnes det alternative måter å gi skolefaglig bistand til enkelte grupper elever?
- Er leksehjelp et godt tiltak for alle grupper av elever?
 - Hvem er det som benytter seg av leksehjelp, og når man ut til de målgruppene man ønsker å rette tilbudet inn mot? Kan man se tendenser til at bare deler av målgruppen bruker leksehjelpen, eksempelvis bare minoritetsspråklige elever og ikke etnisk norske elever med hjelpebehov?
- Hvilke sammenhenger er det mellom organisering og innhold i tilbudet og resultater som oppnås?
 - Har ulike leksehjelpmodeller og hvordan leksehjelpen tilbys innvirkning på kvaliteten i leksehjelptiltaket? Hvordan er erfaringene med å tilrettelegge leksehjelpen innenfor de ulike modellene, hva kreves av innsats og ressurser, og hvordan påvirker dette innholdet i tilbudet?
- Hvilke konsekvenser kan ulike modeller for leksehjelp få for samarbeidet mellom hjem og skole, og hvordan påvirker de foreldrenes involvering i barnas skolegang?
 - Hvordan opplever foreldrene at leksehjelpen gis av andre enn foreldrene selv, og fungerer leksehjelpen som en sovepute for foreldrene ift. å støtte og følge opp om barnas skolegang?
- Hvilke betingelser må være tilstede for at de ulike modellene for leksehjelp skal være effektive tiltak for å bedre elevenes læringsutbytte og motivasjon?

- Hva er de gode erfaringene (god praksis) i forhold til oppnådd målsetting i leksehjelptilbudene, hvilke krav må innfris for å oppnå ønskede effekter hos elevene?
- Hvordan klarer man å koordinere arbeidet med leksehjelp med andre pågående og beslektede strategier og utviklingsprogrammer i skolen?
- Klarer prosjektdeltakerne på ulike nivåer å spre erfaringer fra forsøket til skoler og andre som ikke selv har deltatt i arbeidet?

Dette er brede problemstillinger som evalueringen vil søke å besvare. Denne rapporten går ikke inn på hver og én av dem. Det har vært nødvendig å foreta en avgrensning her. Rapporten evaluerer *lokale* og *sentrale* erfaringene blant prosjektdeltakerne, knyttet til de fem definerte leksehjelpmodellene blant prosjektdeltakerne.

I rapporten skiller vi mellom *lokale* og *sentrale* aktører. Med lokale aktører mener vi prosjektdeltakerne som organiserer og tilbyr leksehjelp på stedene der leksehjelp gis til elever. Dette kan for eksempel være skoler i grunnskolen eller frivillige organisasjoner.

Med sentrale aktører, på den annen side, mener vi aktører som tilrettelegger eller kommer med innspill til uformingen av forsøket. Disse aktørene er i liten grad med i den praktiske, lokale gjennomføringen av forsøket, men har sin rolle i prosjektets overordnede mål og drift. Dette er aktører som Utdanningsforbundet, Utdanningsdirektoratet, Elevorganisasjonen, etc. Data fra disse har inngått som en bakgrunn og utdyping av vår analyse.

I forhold til rapporten er denne forskjellen viktig, med hensyn til å kunne si noe om deltakernes ulike erfaringer og vurdering av forsøket så langt. Sentrale aktører har i stor grad vurdert forarbeidet og implementeringen av forsøket, mens lokale aktører i først rekke har evaluert egne leksehjelptilbud i sitt nærmiljø.

Innenfor de fem ulike modellene finnes et stort antall *lokale* varianter med selvutviklede profiler, ordninger som ofte går utover å gi kun hjelp til lekser. Et eksempel er at mange leksehjelptilbud også er en *sosial* arena. Det er en sosial arena der barn og foreldre møtes og foreldre kan møte andre foreldre. Friheten som er gitt til hvert enkelt deltaker å utforme eget opplegg reflekterer en styrke. Leksehjelp er svært tilpassningsdyktig og representerer en alternativ, fleksibel læringsarena. I enkelte tilfelle kan leksehjelp tenkes å gi høyere læringsutbytte enn ordinær undervisning. Rapporten har som målsetting å fremme de ulike og lokale variasjonene i leksehjelp.

Hensikten med denne delrapporten er også at den skal gi et bilde av status i prosjektet og evalueringen. Vi vil presentere de viktigste resultatene fra siste evalueringsperiode. Vi håper også på å bidra med innspill i forhold til den videre utvikling og utprøving av modellene. Rapporten tar ikke for seg prosjektets viktigste målgruppe – elevene, men aktørene som tilrettelegger. Blant deltakerne har vi i hovedsak intervjuet lokale prosjektledere. Disse danner grunnlaget for datafangsten. Rapporten forsøker å gi et utfyllende bilde av hvordan de vurderer prosjekt leksehjelp lokalt. Rapporten er overveiende av beskrivende karakter.

Utdanningsdirektoratet ønsker en løpende evaluering av leksehjelp. Dette innebærer at evalueringen skal bidra med forskningsbaserte innspill og kunnskap, som skal komme prosjektet og deltakerne til gode. Evalueringen skal si noe om de ulike erfaringene ved bruken

av de fem ulike leksehjelpmodellene. Fra dette kan rapporten antyde i hvilken grad prosjektets målsettinger er oppnådd, og gi antydninger om årsaker til måloppnåelse, eventuelt manglende måloppnåelse. Evalueringen vil altså studere prosess og resultatoppnåelse i sammenheng. Denne rapporten ser primært på prosessene i prosjektets første fase, og vurderer i mindre grad måloppnåelsen så langt i prosjektet.

Rapporten har også en annen intensjon: Å spre gode erfaringer. Resultatene fra rapporten kan bidra med kunnskap og innsikt som både støtter opp om læring og erfaringsresultatene innen og mellom de involverte deltakerne. Gjennom intervjuene har forfatterne av rapporten, for eksempel, opparbeidet seg et inntrykk av at deltakerne – både innenfor formelle og uformelle rammer - i liten grad samarbeider og utveksler erfaringer med andre lokale aktører om leksehjelparbeid.

1.3 Rapportens hovedproblemstilling

På side seks i denne rapporten har Utdanningsdirektoratet definert Prosjekt leksehjelps hovedmål. I forsøkets hovedmål bes det om å ”frambringe informasjon om de sentrale problemstillingene i evalueringsoppdraget”. Forsøkets hovedmål er omfattende. Dette betyr at en avgrensning er nødvendig. Slik vi forstår det, har det støpt seg et par konkrete spørsmål i løpet av datainnsamlingsprosessen. Disse spørsmålene er utgangspunktet for rapportens problemstilling. Spørsmålene vi tar opp fungerer som et analytisk bakteppe. Spørsmålene er stilt fordi vi ønsker å invitere til en diskusjon som skal løfte forsøket opp over de hverdagslige utfordringer som deltakerne møter i arbeidet med leksehjelp. Disse spørsmålene er:

- Kan leksehjelp være et godt redskap til å utjevne sosiale forskjeller i skolen?
- Hvilken innflytelse har leksehjelp på skole-hjem-samarbeid?
- Oppfattes leksehjelp som frivillig ordning?

Det kan være andre spørsmål enn de vi nevner her. De nevnte spørsmålene trekkes ofte fram av informantene selv. Spørsmålene peker mot rapportens problemstilling, som går ut på å ta en diskusjon av leksebegrepet og praksiser rundt leksearbeid. Leksehjelp bringer med seg mange nye spørsmål og svar. Leksehjelp former seg innenfor spenningsfeltet mellom hva som defineres som skolens pålagte, normale oppgaver og ekstraordinært arbeid. Leksehjelp er en gråsonaktivitet. Det er et tilbud som vekselvis definerer og omdefinerer seg i form og innhold i forhold til hvor leksehjelp foregår, hvem leksehjelperen er, og hvem som tilbyr tilbudet. Rapporten drøfter derfor noen grunnleggende spørsmål:

- *Hva er lekser?*
- *Hvordan skiller lekser seg fra leksehjelp?*

Rapporten har ingen intensjon om å sitte på noen fasitsvar på spørsmålene stilt her. Å stille dem er en fruktbar tilnærming for å si noe forsøkets hovedmål. Vi tror at leksebegrepet er i endring. Det er viktig å si noe om dette. Lekser begrenser seg ikke til kun ”repetisjon av gjennomgått stoff”. Om leksehjelp blir et offentlig tilbud i skolen, er det tradisjonelle bildet foreldre har av leksearbeid – en opphetet diskusjon rundt middagsbordet eller at barn sitter alene på rommet på kveldstid og jobber med oppgaver – på veg ut fra norsk offentlighet. Med andre ord, fokuset på leksehjelp fører til at leksebegrepet blir mer mangfoldig, gjennom at det er stor kreativitet og oppfinnsomhet i tenkningen omkring lekser på skolene. Det er stor lokal variasjon i leksehjelp. På enkelte steder bruker man ikke begrepet i det hele tatt.

Grensene mellom leksehjelp og skoletid er noen steder nesten borte. Vi tror altså at en fruktbar tilnærming for å få belyst Prosjekt leksehjelps utfordringer, er å ta en **substansiell diskusjon omkring leksebegrepet** – et forhold som flere av rapportens informanter også har diskutert seg i mellom.

1.4 Datagrunnlag og metode

Denne rapporten er basert på samfunnsvitenskaplig metode. Intensjon med rapporten er å gi en grundigere forståelse av fenomenet leksehjelp. Vi har forsøket å fange opp hvordan leksehjelp er noe annet enn et rent supplement til ordinær undervisning. Som kvalitativ studie har rapporten hatt som mål å beskrive og analysere leksehjelp slik den forstås og oppleves av de involverte aktørene. Det har ikke vært vår intensjon å kvantifisere for eksempel deltakernes opplevelser og vurderinger, men å gi et kvalitativt, dypere bilde av leksehjelp som sosialt fenomen.

Rapportens viktigste kilde er kvalitativ dybdeintervjuer med intervjuguide. Intervjuer var semi-strukturerte. Flesteparten av intervjuene ble gjort på telefon. I enkelte tilfeller foregikk datainnsamling hos informant. Mellom 20 til 25 intervjuer ble gjennomført t. I praksis dekket dette ca. 2/3 av prosjektdeltakerne. I tillegg ble fire sentrale aktører intervjuet, deriblant den nasjonale prosjektledelsen. Datamaterialet karakteriserer vi som svært omfattende. Valg av informanter har foregått ut fra visse kriterier.

Valg av informanter har vært strategisk begrunnet. For det første har vi forsøkt å få en balansert representasjon av modellene og hvordan disse fordeler seg på fylkene som er med i forsøket. Alle de ulike modellene er representert. Ut fra dette utvalget viste det seg raskt at skole-/lærerbaserte modeller var den mest anvendte, et trekk som bekrefter trenden at leksehjelp er et tiltak som foregår i skolens regi. På den annen side er rene nettbaserte leksehjelpmodeller i absolutt mindretall. Kun én av deltakerne, *Pugg and Play* ved Høgskolen i Hedmark, tilbyr nettbasert leksehjelp til elever. IKT-verktøy er derimot en integrert del av de fleste leksehjelpopplegg. Datafangsten foregikk fra mai til juni 2007. I tillegg ble et fåtall intervjuer gjort i august og september samme år.

Vi har også deltatt som observatører på to samlinger for deltakerne i Prosjekt leksehjelp; den første for alle deltakerne ved prosjektets oppstart i januar 2007, og en for deltakere som arbeider med leksehjelp i regi av frivillig organisasjoner. Deltakelse her ga oss mulighet til både å se og høre presentasjoner av pågående arbeid og erfaringene med dette, og å få en rekke samtaler med deltakere i ulike prosjekter.

Dokumentstudier har også vært en annen viktig innfallsport til å få et bredt bilde av leksehjelp. Dette har vi gjort for å belyse de mange og heterogene aktivitetene leksehjelp representerer. Vi har også brukt tid på å gå gjennom relevant prosjektdokumentasjon. Dette inkluderer for eksempel deltakernes egne prosjektbeskrivelser og underveisrapporter, referater/dokumentasjon fra seminarer, konferanser, lokale evalueringer og seminarer. I tillegg har vi hatt søk i relevante databaser for å finne eksisterende forskning på feltet.

Noe som må betraktes som et forskningsfunn, er at det finnes svært lite forskning på fenomenet, til tross for at leksehjelp har eksistert i mange år. Ut fra tilgjengelig forskningslitteratur, viser det seg at det finnes få sosiologiske framstillinger. Leksebegrepet diskuteres i liten grad. Det er få studier som setter leksehjelp i en sosial eller kulturell kontekst. I

motsetning til dette, finnes pedagogisk forskningslitteratur, som fokuserer på metodikk og læringsopplegg.

2 Leksehjelpforsøket høsten 2007 – Framdrift og status

2.1 Hvorfor leksehjelp?

Opp gjennom de siste årene har stadig flere i norsk skole erkjent at man har problemer med å nå ett av skolens sentrale mål; en likeverdig utdanning for alle. Blant annet gjennom internasjonale undersøkelser, som PISA og TIMMS, har det vist seg på tvers av det mange kanskje hadde trodd, at man ikke har en skole som fremmer sosial utjevning. Tvert imot ser man at skolen reproducerer sosial ulikhet, ved at læringsresultater systematisk varierer slik at barn av ressurssterke foreldre gjennomgående oppnår bedre resultater enn barn av mindre ressurssterke foreldre. Elever med svake læringsresultater, har en klart større tendens til ikke å fullføre videregående skole. Personer som ikke fullfører videregående skole, er klart overrepresentert blant de som faller ut av arbeidslivet som unge voksne.

Videre er det en klar tendens til at dette overføres mellom generasjoner, og eksisterende sosiale ulikheter sementeres. St.meld. 16 (2006-2007) beskrev problemstillingen slik:

”Barn som har foreldre med svak tilknytning til arbeidslivet og et lavt kompetansenivå, er særlig utsatt for problemer senere i livet, for eksempel i skole, utdanning og arbeidsliv.”

Også mye forskning om frafall i videregående skole viser de samme tendensene. Foreldrenes sosiale bakgrunn har stor betydning for elevenes valg av videregående opplæring, og sannsynligheten for å fullføre/bestå videregående opplæring er også klart koblet til foreldrenes sosiale bakgrunn. De ”skolesvake” er overrepresentert blant de som velger bort videregående. Det er en klar tendens til at dette reprodukeres fra generasjon til generasjon:

”Vi ser altså at det har betydning for utfallet av videregående opplæring hvilket hjem ungdommene kommer fra. Når de unge har opplevd støtte og positiv påvirkning for å ta utdanning fra sine foreldre, har dette hatt positiv effekt på prestasjonene, først på ungdomsskolenivå og seinere i videregående opplæring med det endelige resultat at de har bestått vktII etter tre år.” (Markussen et al 2006)

Gjennom å bidra til at også elever fra utsatte grupper kan oppnå bedre læringsresultater og et bedre forhold til skole og opplæring, håper mange dermed også å kunne bidra til sosial utjevning.

Mye forskning helt tilbake til 60-tallet har pekt på at barns skoleprestasjoner blant annet er avhengig av påvirkning, hjelp og støtte fra hjemmet. Hjemmets økonomiske, sosiale og kulturelle kapital blir dermed svært viktig for de resultater elever oppnår i skolen (se for eksempel Passeron og Bourdieu 2006). Det er dette som nok en gang kom i fokus etter flere store internasjonale undersøkelser. Foreldrenes skolebakgrunn og forhold til skole og opplæring, er med på å påvirke hvordan og i hvilken grad de er aktive støttestillere i barns skolegang. Dette bidrar også til de ulikhetene som forskningen har pekt på.

Lekser er et grensesnitt mellom skole og hjem. Gjennom i ulik grad å støtte og hjelpe egne barn med skolearbeid, kan foreldre direkte påvirke de læringsresultater de oppnår. Tidlig erkjente man også at denne hjelpen og støtten varierte mye. Blant annet motivert i et ønske om å motvirke denne ulikheten, men også av andre grunner, så vi en tendens både innenfor pedagogisk forskning og i norsk skole, til å ville bort fra lekser som fenomen og virkemiddel i opplæringen. Målet ble i en periode av noen formulert som en "leksefri skole", der så mye som mulig av arbeidet innenfor elevens individuelt tilpassede planer, skulle utføres i skoletiden.

De nevnte internasjonale undersøkelsene bidro imidlertid også til å sette fokus på leksens betydning for elevenes læringsresultater. På punkter der norske elever ikke oppnådde så gode resultater som ønsket og forventet, ble lekser, og ikke minst mer systematisk oppfølging/tilbakemelding på lekser fra skolens side, på nytt framhevet som et viktig virkemiddel. Mange foreldre etterlyste leksene i den "leksefrie" skolen. Gjennom egne barns lekser, får foreldre og foresatte en mulighet til å følge med i sine barns skolegang, et innblikk i skolens virksomhet og sitt barns progresjon. For mange ble fravær av lekser dermed også det samme som svakere innsyn og inngrep i barns opplærings situasjon.

I forlengelsen av dette, ble flere bevisst på leksehjelp som et mulig kompensatorisk virkemiddel. Gjennom organiserte former for leksehjelp, kunne man beholde leksenes positive effekt for læringsresultater, og samtidig sørge for at ulikheter mellom elevgrupper skapt med utgangspunkt i hjemmenes ulike økonomiske, sosiale og kulturelle kapital, kunne reduseres. Dette var mye av bakgrunnen for den prosessen på nasjonalt nivå som førte fram til oppstart av Prosjekt leksehjelp. Når vi ser på begrunnelsen for å starte opp de ulike lokale leksehjelpprosjektene som inngår i det nasjonale prosjektet, finner vi mye av det samme; at man ser på lekser som et gunstig virkemiddel for bedre læringsresultater. Gjennom organisert leksehjelp ønsker man å bidra til dette, og særlig for de grupper som man ser sliter med å oppnå tilstrekkelige resultater og/eller i mindre grad får hjelp og oppfølging fra hjemmet.

2.2 Prosjekt leksehjelp; forbikjørt av utviklingen?

Som en følge av den pågående diskusjonen om reproduksjon av sosial ulikhet i skolen, og leksehjelp som et mulig redskap for å redusere dette, har det i løpet av det siste året vært mye oppmerksomhet rundt leksehjelp. På politisk nivå har dette vært et svært aktuelt tema, det har blitt diskutert i forskningsmiljøene, og pressen har viet relativt stor oppmerksomhet til fenomenet. Leksehjelp er flere ganger brukt som eksempel fra politisk hold på grep man har tatt for å styrke opplæringen i norsk skole.

Politisk oppmerksomhet har altså bidratt til at dette er et svært aktuelt tema. Leksehjelp er satt på sakskartet. Også av den grunn er mange i skolen opptatt av leksehjelp, også utenfor prosjektet/forsøket. Leksehjelp som fenomen "utprøves" i dag i langt større skala enn selve Prosjekt leksehjelp, og mange er i ferd med å implementere leksehjelpordninger uavhengig av forsøket. Det kan nok antydes at mange i norsk skole i dag oppfatter leksehjelp som et tiltak det er politisk enighet om å innføre på bred front. For Prosjekt leksehjelp betyr dette på den ene siden en betydelig drahjelp; med bakgrunn i den store oppmerksomheten er det lett å forankre delprosjektene i skolen. Det arbeidet som utføres oppfattes av svært mange som viktig og sentralt. Det er ikke nødvendig å "selge" leksehjelp som fenomen med særlig intensitet.

Samtidig kan det synes som om forsøket, som i utgangspunktet skulle bidra til å finne ut om leksehjelp er et egnet virkemiddel for bedre læringsresultater og økt sosial utjevning, er i ferd med å bli forbigjørt av en utvikling der mange allerede er i gang med å implementere leksehjelpordninger. Leksehjelp, koblet til forlenget skoledag, oppfattes av mange i skolen som noe som kommer, på brei front, og det i løpet av kort tid.

2.3 Prosjektets profil i dag

Hvordan ser Prosjekt leksehjelp ut i dag?

Førsteintrykket etter en gjennomgang av de ulike kildene rundt prosjektet, er at forsøket pr. august 2007 preges av et stort prosjektmangfold. Selv innenfor forhåndsdefinerte modeller, finner vi stor variasjon i organisering, gjennomføring og konkrete virkemidler. Det oppleves åpenbart som om prosjektet gir stort lokalt handlingsrom til utforming av tiltak, og dette handlingsrommet utnyttes også av deltakerne.

Dette tror vi er en fordel. Lokale tiltak bør være fundert på og utformert med basis også i lokal virkelighet og problemforståelse. utfordringene for et leksehjelpprosjekt vil variere mye mellom ulike skoler og steder i landet. Lokal virkelighet varierer, man står overfor ulike problemer og ulik problemforståelse. Dette bør gi seg utslag i lokale variasjoner i tiltakets form og gjennomføring, noe vi ser er tilfelle i de lokale prosjektene i Prosjekt leksehjelp.

Vi tror altså at det er en fordel at deltakerne har fått og får relativt stor frihet til å finne sine egne veier mot god leksehjelp. En generell modell for gjennomføring av et vellykket leksehjelpopplegg finnes neppe, arbeidet må baseres på lokale forutsetninger, ressurser og rammer. Men dette gjør det samtidig enda viktigere at man får til tilstrekkelig erfaringsutveksling og læring på tvers mellom prosjekter.

Prosjektene i forsøket er valgt ut slik at alle modellene som skal utprøves er dekket. I utgangspunktet er det god spredning i de lokale prosjekter i forhold til de skisserte modellene.

Bare ett av prosjektene er basert bare på nettbasert leksehjelp. Dette er prosjektet Puggandplay med utgangspunkt i Høgskolen i Hedmark, som allerede har flere års erfaring med leksehjelp via Internett. I tillegg til dette ser vi imidlertid at flere andre prosjekter har innbakt elementer/bruk av både nettbasert leksehjelp og bruk av IKT-verktøy i andre modeller.

Dette peker mot et nærmest generelt trekk ved modellutprøving i forsøket: Når vi ser på oversikten og beskrivelsen av de ulike lokale prosjektene innenfor de ulike modellene i dag, kan det se ut som om grensene mellom de ulike modellene er i ferd med å viskes ut. De aller fleste lokale prosjekt inneholder virkemidler fra mer enn én modell, de kombinerer gjerne skolebaserte modeller og SFO-baserte modeller, skolebasert leksehjelp og leksehjelp i regi av frivillige organisasjoner, osv. Noen av de lokale forsøkene kombinerer faktisk elementer fra alle modellene som inngår i forsøket.

Samtidig kan det se ut som om at for eksempel de rene SFO - modellene er på vei ut. Der leksehjelp gjennomføres i regi av SFO, er det også i mange tilfeller lærere fra skolen som er leksehjelperne, selv om leksehjelpen praktisk gjennomføres i SFO-tiden og i SFOs lokaler.

Vi ser med andre ord en viss hybridisering av de på forhånd utvalgte modellene. På den ene siden tror vi dette er en klar fordel for resultatet. Gjennom å kombinere ulike metoder og modeller, møter man bedre de lokale behovene, og kan lettere komme opp med leksehjelptilbud tilpasset enkeltelevers og elevgruppers behov. Leksehjelp må også være tilpasset den enkeltes læringsstil. Dette oppnår man sannsynligvis mange steder best nettopp gjennom å kombinere ulike modeller og tilnærminger, slik vi ser blir gjort.

Samtidig er dette mangfoldet selvsagt også en utfordring for prosjektledelsen som skal styre mot felles mål, og som blant annet skal vurdere fordeler og ulemper med de ulike modellene. Når de ulike modellene glir sammen, blir det sjølsagt vanskelig å si hva det eventuelt er som skaper effekter og ikke. Dette vil sjølsagt også være en utfordring for evalueringen av prosjektet.

Pr. 1. august 2007 besto prosjektet av 34 prosjekter som leverte rapport til den nasjonale prosjektledelsen. Det er positivt at man har et såpass høyt antall deltakende prosjekter, siden man på denne måten får et bedre empirisk grunnlag for å uttale seg om arbeidet og de ulike modellene. Samtidig skaper det utfordringer for den nasjonale prosjektledelsen, som skal holde oversikt og sørge for at alle delprosjektene følger de sentrale føringer som er gitt, og trekker i samme retning.

I løpet av våren 2007 ble forsøket også utvidet ved at de pågående prosjektene Tenk og Seire ved UiO og NTNU ble inkludert i prosjektet, blant annet etter ønske fra politisk hold. Dette bidro til å styrke Prosjekt leksehjelp der det, som vi skal komme tilbake til, hadde minst omfang; i videregående skole. Både Tenk og Seire er prosjekter der universitetsstudenter gir leksehjelp i videregående skoler (og til en viss grad i ungdomsskoler i tilfelle Tenk), i første rekke innen realfag som matematikk og fysikk.

32 skoler er i dag direkte berørt av prosjektet, enten ved at de driver leksehjelp i egen regi, i regi av SFO ved skolen eller at frivillige organisasjoner driver leksehjelp rettet direkte mot elever fra skolen. I tillegg har vi prosjektene som omfatter elever fra mange skoler i en region, eller i en bestemt målgruppe.

Det er svært vanskelig å si hvor mange elever som er direkte deltakere i Prosjekt leksehjelp. Dels varierer dette betydelig over tid, delvis har man ikke nøyaktig oversikt over hvem som deltar og ikke. De ulike prosjektene varierer fra relativt stramme, strukturerte opplegg med påmelding og kontrakt om forpliktende deltakelse, og der det føres fravær, gradvis over mot tilbud av typen åpen skole og leksehjelp mer på drop-in basis.

Deltakelsene blant de som får tilbud om leksehjelp varierer også til dels kraftig, fra nærmere 100 % av elevene som får tilbud, til langt lavere tall. I forhold til tall fra første kartlegging, er deltakelsen nå høyere.

Prosjektet er i dag tyngst i grunnskolen, med størst antall prosjekter i barneskolen og et noe lavere antall i ungdomsskolen. Videregående skole er i mindre grad representert i prosjektene. Dette er i samsvar med tall fra første kartlegging. Prosjektene er altså innrettet mot og har deltakere fra alle klassetrinn i grunnopplæringen, men i varierende antall. Også blant de som får tilbud, er det variasjon. Vårt inntrykk, både fra intervjuene og prosjektrapportene, er at deltakerprosenten er høyest på lave klassetrinn, og at det for eksempel er vanskeligere å motivere ungdomsskoleelever for deltakelse. Deltakelsen er åpenbart lavest i videregående skole. Jobben med å motivere for deltakelse ser ut til å være tyngst der.

Hvem som er leksehjelpere, varierer også. I skoleprosjektene er det primært lærere og assistenter som har denne oppgaven. I de SFO-baserte prosjektene er det vårt inntrykk at det også i hovedsak er skolens lærere som står for det meste av leksehjelpen, sammen med SFO-ansatte. I både skole- og SFO-baserte prosjekter ser vi imidlertid også innslag av leksehjelp utført av andre frivillige; foreldre, besteforeldre, pensjonister og andre.

I prosjekter i regi av frivillige organisasjoner ser vi at leksehjelperne ofte er personer med høy faglig kompetanse. Svært ofte er det her snakk om studenter og pensjonister med bakgrunn som lærere eller fra andre yrker med høy kompetanse innenfor de fag der de skal gi leksehjelp. En lang rekke yrkesgrupper er her representert. Mange opplever imidlertid at det er en utfordring å rekruttere nok egnede frivillige.

Leksehjelpen skjer i de fleste tilfeller etter ordinær skoletid, i SFO-tiden eller også etter dette noen steder. Noen steder er leksehjelpen lagt til skoletiden, og noen få gir tilbud også på lørdager/i helga.

Leksehjelpen utføres i hovedsak i skolens eller SFOs lokaler, men også utenfor skolen, i lokaler som fritidsklubber og frivillige organisasjoners lokaler. Hvilke fysiske arenaer man velger for leksehjelp er ikke uviktig. Skolen eller SFO som arena er åpenbart positivt, siden man da er i et miljø elevene kjenner, og lett kan koble leksehjelpen til skolens virksomhet og hjelpemidler. På den andre siden ser noen at dette kan være et problem i forhold til å skape lyst og motivasjon. Alle er ikke motivert for å tilbringe mer tid på skolen, eller for å dra tilbake til skolen etter først å ha dratt hjem. I noen tilfeller har man her også problemer knyttet til skoleskyss, som gjør at noen elevgrupper i praksis blir ekskludert fra tilbud i skolens lokaler etter skoletid.

Ved leksehjelp i andre lokaler enn skolen, som for eksempel fritidsklubber, kan det være et problem at noen ungdomsgrupper ikke oppfatter dette som "sin" arena, og derfor unnlater å møte opp av den grunn. Hovedpoenget er ikke her å peke på at en arena nødvendigvis er bedre/dårligere enn en annen, men at stedet der leksehjelp tilbys, også er med på å påvirke elevgruppens motivasjon for deltakelse på ulike måter.

Hvordan leksehjelpen utføres varierer også fra prosjekt til prosjekt og innenfor det enkelte prosjekt avhengig av situasjonen. Noen driver kun, eller i hovedsak, individuelt arbeid/støtte til elever som arbeider individuelt med gitte oppgaver. Andre steder finner vi sterkere innslag av "undervisning"/veiledning av større grupper sammen, mens atter andre legger vekt også på samarbeid/gruppearbeid mellom elever. I de fleste tilfeller finner vi også her blandingsmodeller m.h.t. hvordan arbeidet utføres.

I tillegg til arbeid med faglige oppgaver eller veiledning i forlengelsen av dette, legger noen også vekt på å arbeide med "studieteknikk", læringsstrategier, arbeidsvaner, rutiner osv, slik at leksehjelpen også får litt preg av å handle om å "lære å lære".

Flere av våre informanter har vært inne på skillet mellom ekstraundervisning og leksehjelp. Leksehjelp skal etter de fleste involvertes mening handle om repetisjon av ting elevene allerede har lært i skolen. Flere gir imidlertid uttrykk for at det man driver med ofte også bærer preg av å være læring av nytt stoff, altså ekstra undervisning i ting elevene ikke har fått en tilstrekkelig forståelse av i skoletiden. Dette oppleves da som nødvendig, men samtidig som litt feil i forhold til intensjonen med lekser og leksehjelp.

Mange legger også vekt på at leksehjelpen har et sosialt aspekt, der sosial omgang og lek også har en viss plass. Andre legger også vekt på at det er viktig med et måltid knyttet til leksehjelp, rett og slett fordi det er nødvendig hvis elevene skal klare å jobbe effektivt i forlengelsen av en allerede lang skoledag. Måltider bidrar også til å skape trivsel, og gjøre leksehjelp også til en sosial arena. Det sosiale er viktig både for en god arbeidssituasjon, og for å skape motivasjon for deltakelse i et tiltak som er frivillig, og hele tiden står i fare for å kolliderer med andre aktiviteter de unge ønsker å være med på.

2.4 Status og framdrift

Vårt inntrykk er at Prosjekt leksehjelp per september 2007, er godt i rute i forhold til det planlagte. Lokale leksehjelpprosjekter er etablert, lokal organisasjon er på plass rundt disse, og arbeidet med leksehjelp er godt i gang. En del av de lokale prosjektene var allerede godt i gang ved forsøkets oppstart, noen med til dels lang fartstid bak seg. Andre var helt nye ved prosjektstart. Enkelte hadde erfaring med leksehjelp med relativt lavt omfang, og har fått hjelp av prosjektledelsen sentralt til å utvide og strukturere ordningen.

Som en følge av ulik utgangssituasjon, er progresjonen også noe ulik. Noen prosjekter er ennå i startfasen, mens noen viderefører velprøvde opplegg. Dette betyr selvsagt også at prosjektene i noe ulik grad har fått de planlagte redskaper/virkemidler på plass. Noen få har vel også opplevd noen uforutsette utfordringer, men det er vårt inntrykk at dette er ting som nå i all hovedsak er løst. I majoriteten av prosjektene opplever man i dag å ha fått et relativt godt grep på arbeidet, og at de har hentet gode erfaringer.

Totalt kan man altså konkludere med at Prosjekt leksehjelp er i rute. De lokale prosjektene er i hovedsak der de hadde planlagt å være, lokale opplegg for leksehjelp er operative og man har allerede innhentet viktige erfaringer.

En sentral utfordring for prosjektet blir selvsagt å klare å få til interne informasjonsstrømmer, som gjør at de nye leksehjelppoppleggene kan dra nytte av erfaringer fra de som har lengre tids arbeid bak seg. "Å finne opp hjulet på nytt" kan av og til være en god ting; nye, lokale prosjekter må selv få gjøre seg sine erfaringer og tilpasse virkemidler som andre har prøvd ut og fått erfaring med tidligere. Velkjente virkemidler fra ett prosjekt, må tilpasses en annen lokal virkelighet i en annen kontekst, alt kan ikke overføres direkte fra ett prosjekt til et annet. Likevel kan man ha stor nytte av å lære av hverandres erfaringer. Selv om man oppfinner sine egne hjul, er det ikke sikkert at det er nødvendig å få med alle punkteringenene som andre har vært igjennom før.

Etter vår vurdering har den nasjonale prosjektledelsen lagt opp til gode rutiner for slik erfaringsdeling, også mellom erfarne og ferske leksehjelpere.

2.5 Prosjektledelse

Nasjonale prosjektledelse for Prosjekt leksehjelp, har vært svært aktiv og fulgt opp arbeidet tett. Prosjektet har innarbeidet faste rapporteringsrutiner, som blir fulgt opp av deltakerne og ledelsen. Den nasjonale prosjektledelsen har lagt opp til og følger opp en betydelig informasjonsstrøm, for erfaringsoverføring mellom prosjekter, men også for spredning av informasjon om leksehjelp generelt.

Den nasjonale prosjektledelsen har løpende kontakt med de lokale prosjektene, og har besøkt en rekke av dem. Slike besøk følges opp med rapporter som deles med deltakerne. Den nasjonale prosjektledelsen fungerer på mange måter også som et kompetansesenter i prosjektet, ved at relevant informasjon blir spredd til deltakerne.

I tillegg til den løpende oppfølgingen og informasjonsstrømmen, har prosjektet så langt gjennomført tre samlinger for de deltakende prosjektene. Den første var en nasjonal samling for alle prosjektdeltakerne i januar 2007, der overordnede problemstillinger for prosjektet ble presentert og diskutert. I tillegg har man så langt arrangert to tematisk organiserte samlinger, den første for de prosjektene som arbeider rettet mot å styrke foreldres kompetanse som leksehjelpere, og den andre for prosjekter i regi av frivillige. Begge disse samlingene har vært viktige for erfaringsutveksling mellom deltakerne.

Alle prosjektene har utpekt en ansvarlig prosjektleder, i tråd med det som ble forutsatt fra den nasjonale prosjektledelsen. Det ser ut som om prosjektene er bra forankret i ledelsen i de ansvarlige institusjoner/organisasjoner. Flere steder er leder for organisasjonen også prosjektleder. Ellers rapporteres det om godt samarbeid mellom prosjektleder og skoleleder/organisasjonsleder, både i våre intervjuer og i prosjektenes rapporter.

Det er vårt klare inntrykk at de skolenære prosjektene, de som gjennomføres av eller ved skoler og SFO, er relativt godt forankret hos skoleledelsen/rektor og i kollegiet, med tilslutning fra FAU. Noen steder ser vi også at leksehjelptilbudet/prosjektet også er forankret i planapparatet ved skolen. Dette tror vi er en fordel/forutsetning, i alle fall hvis leksehjelp skal bli et permanent tilbud.

Også i prosjektene gjennomført av frivillige organisasjoner, mer uavhengig av enkeltskoler, har vi inntrykk av at koblingen til de aktuelle skolene er bra, selv om noen få prosjekter arbeider relativt uavhengig av skolen.

Denne forankringen er viktig for gjennomføringen av prosjektet, men kanskje enda mer i forbindelse med den eventuelle overgangen mellom prosjekt og ordinær drift. Dette byr på andre og kanskje enda større utfordringer enn å gjennomføre et tidsavgrenset forsøk/prosjekt med leksehjelp, og en solid skoleforankring blir der enda viktigere.

Det er viktig at arbeidet med leksehjelp i skolen ikke blir marginalisert, at det ikke blir en satellitt som får leve sitt liv uavhengig av det som skjer innenfor ordinær skoletid. Leksehjelptilbudene må være koblet relativt tett opp mot det elevene lærer i skolen, deres individuelle læreplaner og progresjon. Det er vårt inntrykk at dette er tilfelle i majoriteten av prosjekter i Prosjekt leksehjelp.

2.6 Målgrupper og måloppnåelse

Hvem er egentlig målgruppen for prosjektet, og i hvilken grad mener deltakerne i dag at de treffer denne gruppen med sitt arbeid?

Som vi har vært inne på flere ganger, var ønsket om å gi faglig støtte og oppfølging til elevgrupper som sliter, og ikke får tilstrekkelig oppfølging og hjelp fra hjemmet, et av de viktigste motivene bak Prosjekt leksehjelp. Den sentrale målgruppen lå både implisitt og eksplisitt i de politiske dokumentene som danner grunnlaget for forsøket; litt bredt definert

som elever som sliter med å oppnå gode nok læringsresultater. Innenfor denne heterogene gruppen, ble det også særlig fokusert på elever med minoritetsspråklig bakgrunn, begrunnet i bekymring over at mange av disse møtte særlig store utfordringer i skolen.

Målgruppen for prosjektet har imidlertid ikke blitt definert og forstått like avgrenset av deltakerne. Blant annet motivert i et ønske om å unngå at leksehjelp skal få stempelen ”spesialundervisning”, har det blitt et poeng for mange prosjekter å presisere at de gir et tilbud til alle elever. Samtidig er man klare på at man prioriterer å nå de som har særlige behov.

Unntakene fra denne åpne og breie tilnærmingen til målgruppe, er noen prosjekter som helt klart retter seg inn mot minoritetsspråklige, og noen få prosjekter som har særlig definerte målgrupper, som for eksempel barn og ungdom med dysleksi. Selv om ingen av de minoritetsspråklige prosjektene eksplisitt ekskluderer etnisk norsk elever, er det klart at noen prosjekter i praksis er rene minoritetsspråkprosjekter.

Det synes også klart fra våre kilder, at mange av prosjektene ser dilemmaet i dette; de ønsker på den ene siden å gi et tilbud til alle, men vil dessuten aller helst nå de med spesielle behov. Prosjektene har noe ulik tilnærming til dette. Noen sier klarere hvilke spesielle grupper de retter seg inn mot, og prøver å skreddersy tiltak rettet mot disse, mens andre er mer åpne. I alle fall ett prosjekt nevner for eksempel gruppen borteboere som en gruppe de prioriterer å nå, og ser prosjektet i en frafallsforebyggende kontekst.

At alle prosjektene samtidig legger opp til frivillig deltakelse, tydeliggjør dilemmaet mht. målgruppe. Alle leksehjelpprosjektene er åpne og frivillige, og som vi skal komme tilbake til, ser en noen klare utfordringer i å kombinere dette med ønsket om å nå noen grupper spesielt.

Prosjektlederne i de lokale prosjektene opplever vel også at de treffer målgruppen i noe varierende grad, forutsatt at målgruppen altså er elever med spesielle behov. Noen opplever at dette er et problem, og gir uttrykk for at de registrerer at det kanskje først og fremst er de sterke elevene, og de som også får mest oppfølging hjemme, som kommer til leksehjelp. Disse elevene er de som selv ser nytten av å delta, og har foreldre som ser nytten, og derfor bidrar til at de melder seg på.

Der prosjektene er organisert i og av SFO, altså i SFO-tiden, har man også en risiko for at dette ekskluderer de elevene som ikke har SFO. SFO er en tjeneste som i dag koster penger og noen velger det bort av den grunn. Blant disse er det grunn til å tro at vi også finner noen av de elevene som har størst behov for den oppfølging de blant annet kunne få gjennom organisert leksehjelp.

Relativt mange prosjekter gir likevel uttrykk for at de når elevene med særlige behov godt. Når man enkelte steder melder om et oppmøte på godt over 90 % av elevene på et klassetrinn, er det klart at man også når majoriteten av de med særlige behov. Også i disse prosjektene er man imidlertid klar over utfordringen, og gjør en ekstra innsats for å sikre deltakelse. I en rapport fra et skolebasert prosjekt, heter det for eksempel:

”For enkeltelever og enkeltgrupper driver vi ekstra markedsføring, da vi ser at de vil ha særlig utbytte av tiltaket.”

Basert både på rapportene og våre intervjuer, kan det se ut som om det er lettest å treffe målgruppen i lavere klassetrinn, og at denne utfordringen blir større jo høyere opp i skolen man kommer. Fra videregående skole har vi dermed fått de klareste signalene om at det er vanskelig å nå de deler av målgruppen som man antar har størst behov. Det kan synes som om det oppleves som mer stigmatiserende å gå til leksehjelp jo eldre elevene blir?

Det følgende knippet sitater fra prosjektrapporter, illustrerer det dilemmaet mange føler i forhold til å nå målgruppene for prosjektet:

”Vi opplever at det er de flinkeste elevene som kan være de ivrigste i å benytte tilbudet. Vi må være aktive i å nå elever som trenger tilbudet mest.”

”Samtidig ser vi at det er noen elever vi ikke får til å stille på leksehjelp, selv om lærere mener de absolutt burde tatt i mot tilbudet. Dette er ikke en ensartet gruppe, men vi ser at noen er fremmedspråklige, andre burde stille ut fra sosial status og atter andre ut fra behov for faglig oppfølging. I den andre enden ser vi at svært mange ressurssterke elever benytter seg av tilbudet.”

”Evalueringen av tilbudet viser at det er 80 % oppmøte av de påmeldte elevene som deltar fast på leksehjelp. Blant de elever som ikke møter opp er det elever som særlig har behov for tilbudet, men som ikke har påtrykk fra foresatte til aktiv deltagelse. Disse elevene vil vi i særlig grad prøve å få med.”

”Tilbudet treffer mange av skolens elever men vi har fremdeles en utfordring i å nå alle de elevene som får minst oppfølging hjemme.”

”Hvem og hvor mange som kommer er veldig avhengig av hva ”de populære” ungdommer velger å gjøre.”

I hvilken grad mener prosjektdeltakerne i dag at de når prosjektet målsettinger om å bidra til økte læringsresultater og sosial utjevning?

Når det gjelder de faglige resultatene for deltakerne, er deltakerne relativt entydige. Stort sett opplever vi bare positive vurderinger fra prosjektene selv. Uten unntak melder de om at de får positive tilbakemeldinger fra deltakende elever og fra deres foreldre. Alle mener klart å se positive effekter for læringsutbyttet/resultatene for deltakerne, selv om ingen kan vise til gode kvantitative målinger på dette. Tilbakemeldinger fra fag- og kontaktlærere er i all hovedsak at deltakelse i leksehjelp gir positive utslag for elevene. Særlig de som har drevet prosjekt en stund, er entydige på at deltakerne oppnår bedre faglige resultater som et resultat av leksehjelpen.

Leksehjelpen gir elevene større faglig forståelse, i tillegg til at mange legger vekt på at deltakelsen skaper bedre rutiner og arbeidsmåter hos elevene, noe som igjen bidrar til bedre faglige resultater. De følgende sitatene fra fire prosjektrapporter, er relativt typiske:

”Vi har opplevd at enkelte elever har oppnådd endret positiv atferd / holdning til skolearbeid ved dette forsøket. Svært ofte er det lite som skal til for at leksene blir gjort...”

”Vi ser klare forbedringer i skoleresultater og evne til selvstendig læring for elever som bruker tilbudet fast over tid.

”Flere av deltakerne har fått mer selvtilitt ved deltakelse i prosjektet. En mor har fått selvtilitt til å starte en utdanning som pedagogisk leder. Flere har blitt sett og anerkjent, hvilket gjør at de blir mer motivert for det videre arbeidet. Så langt har også noen lærere kommentert at mange foreldre virker mer engasjerte og blitt flinkere å følge opp barnas lekser.”

”Tilbakemeldinger fra elever, foresatte og lærere er entydige positive. Elevene har høynet læringstrykket i de fleste fag. Motivasjonen er økt særlig i de høyeste klassene ved bruk av digitale hjelpemidler. Når lærertilknytning har økt samarbeidet mellom lærer og elev.”

Når det gjelder målsettingen om å bidra til økt sosial utjevning, er deltakerne langt mer usikre på effekten av prosjektet så langt. Dette henger sammen med spørsmålet om målgruppen, og i hvilken grad man når denne. Det er som sagt stor enighet om at deltakelse i leksehjelp gir faglige resultater. Om man når de som trenger det mest, eller primært hjelper de sterke elevene til bedre resultater er de lokale prosjektene mer usikre på. Noen mener vel klart at de får den ønskede effekten av arbeidet også på denne måten, som det framgår for eksempel av dette sitatet fra en av prosjektrapportene:

”Uten at vi kan dokumentere dette fullt ut, har vi et klart inntrykk av at leksehjelpen og åpen skole er med på å virke for sosial utjamning blant våre elever.”

Flere av våre informanter deler dette synet, men mange opplever nok også at tilbudet først og fremst appellerer til de flinkeste elevene, og de ressurssterke.

Den sentral utfordringen som mange i prosjektet ser, er dermed å motivere elever og foreldre til deltakelse, slik at det ikke blir de mest ressurssterke elevene som primært deltar. Rekruttering er prosjektenes viktigste utfordring i dag.

Mange er opptatt av at man for å skape den ønskede rekrutteringen til et frivillig tiltak, må arbeide for å unngå stigmatisering knyttet til deltakelse. Et av prosjektene svarte i sin rapport dette på hva som skulle til for å få ønsket rekruttering:

”Å få elevene til å bruke tilbudet uten å føle at de må rettferdiggjøre seg. Det må rett og slett føles sosialt akseptabelt å bruke tilbudet.”

Alt som gjør at leksehjelp ikke blir oppfattet som et tilbud til de ”faglig svake”, kan bidra til å lette rekrutteringen av også de gruppene prosjektet primært ønsket å fokusere på. De som i størst grad har lyktes ser ut til å være de prosjektene som klarer å framstille leksehjelp som en integrert del av skoledagen, noe ”alle” benytter seg av, noe som er akseptert og ufarlig, et tilbud både til sterke og svake elever. På den måten kan man skape noe som nesten blir en ”frivillig tvang”, med positivt fortegn, der elever deltar rett og slett fordi kameratene deltar - det er naturlig for alle å gjøre dette.

Som sagt tror vi det er en tendens til at denne rekrutteringen er lettest på lavere klassetrinn. Det oppleves der som mindre stigmatiserende, og særlig hvis lærerne gjør en målrettet innsats for rekruttering. En av skolerapportene sier det slik:

”Lærerne er nøkkelen til suksess! På disse trinnene er respekten for læreren ennå så vidt stor at en dytt i riktig retning fra disse fører til økt oppslutning. Når lærerne i tillegg reklamerer for tilbudet på foreldresamtaler og noen fra leksehjelpen stiller på foreldremøtene og forteller om tilbudet, ser vi økt bruk av leksehjelpen. Ungene får tilbudet om leksehjelp som fast post på lekseplanen, og dette øker også bruken.”

Det sosiale oppleves også som viktig i forhold til rekruttering mange steder:

”Mange elever sliter med motivasjonen til å jobbe med lekser og skolefag, men de kommer likevel til lekkesenteret 2 dager i uka. Det betyr at behovet for et sted å være, møte trygge voksne, få mat, være sammen med venner og bli motivert til å jobbe med lekser og skolefag er stort.”

Mange legger da også vekt på behovet for å bruke ulike lokkemidler for deltakelse. Gjennom å skape et miljø som oppfattes som positivt av de unge, gi tilbud om et måltid, mulighet for sosial omgang ved siden av leksearbeidet, ønsker flere å gjøre tilbudet attraktivt.

For kort å sammenfatte problematikken rundt målgrupper og deltakelse/rekrutteringstiltak, tror vi at det handler om et samspill mellom nærværs- og fraværsfaktorer. Nærværsfaktorene er alle faktorer som bidrar til at elever velger å delta i leksehjelp. Dette kan være både ”push” og ”pull” - faktorer, som for eksempel godt sosialt miljø i leksehjelpen, gode leksehjelpere, trivsel, mat, mulighet for sosial ungdom, sosialt press fra kamerater, foreldre og lærere som oppmuntrer, en sammensatt deltakergruppe, nok og riktig informasjon om tilbudet, osv.

Fraværsfaktorene er de tilvarende faktorene som bidrar til at elever velger bort leksehjelp. Dette kan også være snakk om faktorer i og/eller utenfor det konkrete leksehjelptilbudet. Dette kan altså være ting som kvaliteten på leksehjelpen, stigmatisering og stempling av deltakerne, ”feil” lokaler, skoleskyss, fritidsaktiviteter, negative eller passive foreldre, dårlig informasjon om tilbudet, osv.

Utfordringen for det enkelte leksehjelpprosjekt må dermed være å skape et tilbud der nærværsfaktorene blir flere og sterkere enn fraværsfaktorene, og dermed gjør det naturlig for flest mulig, både sterke og svake, å velge et frivillig leksehjelptilbud.

Her kan det være på sin plass å reise en problemstilling, som paradoksalt nok kan komme til å bli viktigere jo bedre man klarer å treffe de gruppene som har særlig behov for leksehjelp. Når så mange har hatt gode erfaringer med gjennomføring av leksehjelp, skyldes det også at det primært har vært en motivert og ressurssterk gruppe elever som har deltatt? Kan det være slik at i jo større grad man treffer den sentrale målgruppen, jo mer krevende vil det være å gjennomføre et tilfredsstillende, tilpasset leksehjelptilbud? Vil en deltakergruppe med større innslag av mindre ressurssterke elever også skape større faglige utfordringer, større og annerledes veiledningsbehov, og muligens også større problemer knyttet til læringsmiljø etc., i leksehjelptilbudet?

2.7 Suksessfaktorer

Hva må til for at et leksehjelpprosjekt skal bli vellykket? Det er sjølsagt ennå for tidlig å gi et endelig svar på dette, men erfaringene så langt tyder på at det er flere ting i organiseringen av leksehjelpen som kan bidra til et positivt resultat. Betydningen av en målrettet og

gjennomtenkt innsats for motivasjon og rekruttering av deltakere har vi vært inne på i forrige avsnitt, og vil ikke gå videre inn på det her. Imidlertid vil vi si at motivasjon av deltakere sannsynligvis er det viktigste enkeltelement i arbeidet med å gjøre leksehjelp til et vellykket tiltak for sosial utjevning i skolen.

Kobling til skolens øvrige virksomhet, og en solid forankring i skolen, er annen viktig faktor som flere av våre informanter er inne på. I tråd med dette tror vi at forankring i skolens ledelse er en sentral suksessfaktor, her som i andre utviklingsprosjekter. Skolebaserte modeller for leksehjelp må ikke bli en isolert, separat øy i skolehverdagen. Prosjekter utenfor skolen er avhengig av god forankring /samarbeid i skolen, både for rekruttering og for kobling mot skolens aktivitet, for å gjøre tilbudet relevant og nytt for elevene, koble det opp mot det elevene gjennomgår, skolens undervisning og timeplan/ukeplaner, etc.

Forankring i skolen handler sjølsagt om forankring i hele kollegiet. Alle lærere må kjenne leksehjelptilbudet og spille en rolle i rekruttering av deltakere. Dette må oppleves som hele skolens oppgave. For å få dette til, er en solid ledelsesforankring, og forankring i skolens planapparat en forutsetning. En av rapportene, fra tre skolebaserte prosjekter, framstilte denne komplekse forankringen slik:

”Viktig at skolens ledelse er involvert i prosjektet og at ressursen som brukes er timeplanlagt. Vi mener at leksegrupper bør drives av lærere som kjenner undervisningsoppleggene, kontaktlærerne og elevene og vet hva de kan og skal kreve av den enkelte. For å kunne gi kontaktlærere tilbakemeldinger på behov for tilpassing av lekser til enkeltelever, er det nødvendig å være på samme nivå i organisasjonen.”

”Leksehjelptilbudet drøftes på trinnmøtene hver uke, samt i fellesmøter ved behov. Gjennom dette tilpasser vi hva som tilbys i leksehjelpen for hver uke. Dette er også positivt for å høyne status og sikre kvalitet.”

”Det er et opplegg som trenger tid for å modnes for å nå flere elever, og modningen handler om at det blir kjent for elevene og en integrert del av deres skolearbeid. Det at skolene aktivt forholder seg til læringsassistentene og tenker bruken av dem som ressurs i forhold til skolens øvrige arbeid, bidrar til å styrke tilbudet.”

Uansett om leksehjelpen er organisert i og av skolen eller ikke, mener vi at det er viktig at man tenker helhet. Leksehjelpen må bli en del av skolens totale arbeid, koblet til læreplaner etc., bli en naturlig, supplerende og tilpasset del av skolearbeidet for den enkelte elev. Dessuten er det viktig at det blir samsvar mellom leksehjelpen og det elevene lærer/gjør innenfor ordinær skoletid. Hvis disse tingene ikke henger sammen, står man etter vår mening i fare for å få et opplegg som etter hvert oppleves mindre relevant av alle involverte parter.

Foreldre/foresatte er sentrale aktører i alle leksehjelpmodeller, ikke bare de som er spesielt rettet mot å styrke foreldrenes kompetanse. Foreldre/foresatte er sentrale i elevenes valg eller bortvalg av deltakelse i leksehjelpen. God og tilstrekkelig informasjon til foreldrene er derfor viktig for rekruttering og suksess. Et av prosjektene beskriver dette slik:

”Det er viktig med informasjon om tiltaket og at det er kontakt mellom leksehjelpen og at det blir en del av skolens ordinære virksomhet. Vi gjør dette bl.a. gjennom:

- Leksehjelptilbudet drøftes med de foresatte ved naturlige anledninger, bl.a. i foreldrekonferanser for alle elevene og i ansvarsgruppemøter for de elevene som har det.”

”- Vi skriver inn informasjon om hvilke spesielle tilbud som gis i leksehjelp på elevenes arbeidsplaner for hver uke. Dette gjør at elevene kan planlegge bedre sin egen bruk av tilbudet og at foreldrene blir informert og kan støtte opp på en bedre måte.”

Mange av våre informanter har vært opptatt av at foreldreinvolvering gir motivasjon. Det er foreldrene som må motiveres for å få elevene med på leksehjelp, og foreldrene blir dermed en sentral suksessfaktor i arbeidet. En av rapportene sammenfattet det ganske enkelt slik:

”Når foresatte blir involvert og forklart viktigheten av å gjøre lekser, så kommer elevene på leksegrupper”.

Kvaliteten på leksehjelptilbudet framheves selvsagt av mange av våre informanter som den sentrale suksessfaktoren. Mange elementer framheves som viktige her. I tillegg til ting vi har berørt tidligere, som godt pedagogisk opplegg, egnede lokaler, tidspunkt som ikke ekskluderer mange etc., pekes det her på ting som stabilitet i nøkkelroller, tilstrekkelig økonomi, engasjement, norskkunnskaper på et funksjonsnivå i muntlig norsk, håndterbar gruppestørrelse etc. God organisering, gode systemer for registrering av elever, tett oppfølging av den enkelte elev og elever med ulike, spesielle behov, er momenter andre har pekt på som viktige for suksess.

Og ikke minst er de rette leksehjelperne en nøkkelfaktor for å forstå eventuell suksess. Mange av våre informanter har lagt vekt på at man er avhengig av å få de rette leksehjelperne. Hvilke kvaliteter er man her primært opptatt av? Hva er en god leksehjelper? Faglig kompetanse hos leksehjelperne er et poeng mange framhever som nødvendig for et vellykket opplegg. Mange velger derfor gjerne studenter og/eller pensjonister med bakgrunn i fag det skal gies leksehjelp i, til disse oppgavene. I tillegg til det å kunne sitt fag, legger mange vekt på at leksehjelperne også må være personer som kan motivere elevene til arbeid, som kan opptre støttende, som forstår og kan det å snakke med unge, og som kjenner skolen og arbeidet elevene gjør der.

I mange av prosjektene gir våre informanter uttrykk for at noe så enkelt som et lite måltid ved leksehjelptidens start, er en suksessfaktor i arbeidet. Uten et slik måltid, vil elevene rett og slett ikke orke å arbeide konsentrert i flere timer ut over vanlig skoletid. Det at leksehjelpen er frivillig og lystbetont, uten for strenge og stramme føringer, kan i seg sjøl være en suksessfaktor. Ett av prosjektene beskriver det slik i sin rapport:

”Det frivillige i tilbudet gjør at dette er lystbetont og selvstendig valgt for elevene. Det at de også kan gå heim når de selv velger å avslutte eller er ferdig med arbeidet gir også motivasjon og å delta. Spisetilbudet før oppstart og aktivitetstilbudet i slutten av arbeidsøkta gjør at de fleste velger å være hele leksetiden ut.”

3 Fra lekser til leksehjelp – fra individuelt til kollektivt?

Dette kapittelet tar for seg leksebegrepet, en diskusjon som belyser forholdet mellom begrepene – *lekser* og *leksehjelp*. Ved å ta utgangspunkt i dem, forsøker vi å belyse Prosjektet leksehjelps hovedmål, som vi definerte i spørsmålene i underkapittel 1.3 av rapporten. Vi har som mål med kapittelet å si noe om fenomenet leksehjelp i skolen, hva som karakteriserer det, og hvordan lekser og leksehjelp har blitt forstått i forskningslitteraturen.

3.1 Leksehjelp – undervisning, supplement til undervisning, nytt fag?

Bruken av leksehjelp i skolen innebærer at fenomenet har en potensiell *genererende* effekt på deler av skolens drift og ordinære hverdag. Med genererende effekt mener vi at leksehjelp representerer en endringsprosess i skolen. De endelige effektene vet man ikke resultatene av før man har sett tilbudet fungere over lengre tid. Leksehjelp står altså for en mindre type endringsprosess, en endringsprosess som ikke har en radikal systematisk endring på skolen som for eksempel innføring av nye læreplaner. Som ethvert potensielt tiltak som skal bedre læringsmiljøet, og, som med tiden kan bli et offentlig tilbud, representerer leksehjelp en ny læringsdimensjon eller nye arbeidsoppgaver. Spørsmålet om leksehjelp kan påvirke pedagogisk tenkning og praksiser i skolen eller om ordningen absorberes inn skolens tenkesett og gjøres om til et nytt ”fag” med læreplaner, kan gå begge veier.

Betydningen av både lekser og leksehjelp får også en interessant karakter, når man ser dette i forhold til oppfølging av skolearbeid. Ifølge internasjonale undersøkelser, viser det seg på den ene side, at norske lærere gir forholdsvis mye lekser, mens de i liten grad følger opp arbeidet de ga i utgangspunktet (Martins mfl. 2004). Undersøkelser viser også at norske elever i liten grad selv retter leksene. Lærere i andre land er i større grad flinkere i å rette lekser og gi elever tilbakemeldinger. Med andre ord, systematisk oppfølging av elevene selv ses som viktig for god læring. Det interessante spørsmålet er hvorfor skjer ikke dette i norsk skole?

Leksehjelp kan forme skolen i nye retninger, så vel som skolen eller frivillige aktører kan forme ordningens innhold og organisering. Leksehjelp er full av motsetninger, motsetninger som isolert sett kan tenkes å være relativt uforenlige med hverandre. Motsetningene er tydelige ved at leksehjelp fremstår som en noe udefinerbar hybridisert læringspraksis, en læringspraksis som er skole og på mange måter ikke skal være det. Motsetningene kommer til uttrykk gjennom at leksehjelp er et grensetilfellefenomen – den pendler mellom skolen og frivillig arbeid. Den er ikke klart formelt definert. Dette kommer til uttrykk gjennom at informanter trekker fram at leksehjelp ikke skal være undervisning, men likevel er en leksehjelpøkt ganske lik en undervisningstime. Leksehjelpøkt tar opp pedagogiske problemstillinger og trekk man ser fra skolehverdagen, som kompetanse, formidling og undervisningsformer.

Prosjekt leksehjelp griper direkte inn i en gammel læringsinstitusjon som skaper debatt og kringel rundt middagsbordet – lekser. Lekser er ofte forstått som ”repetisjon av gjennomgått stoff” og er en forlengelse av skolen i hjemmet. Lekser skal ikke være gjennomgang av nytt stoff, da dette er et forhold som skal gjøres av lærer i klasserommet. For foreldre er lekser en mulighet til å følge med i skolearbeidet. Lekser er en naturlig del av skole-hjem-samarbeid. Lekser er et symbolsk lim mellom skolen og hjemmet. Det er flere intensjoner med lekser. Et

mål kan være selvstendigjøring av eleven, læring, skape motivasjon, eller stimulering til å finne ny kunnskap, kunnskap eleven kan finne på egenhånd. Hvordan lekseinstitusjonen fungerer, avhenger av at elever motiverer seg selv til å gjøre lekser eller at eleven får arbeidsoppgaver med seg hjem i sekken. Et vanlig bilde foreldre har av lekser, er elever som enten jobber alene eller sammen med klassekamerater på gutte- eller jenterommet etter skoletid. Lekser er en uformell læringspraksis som skal lære elever å jobbe på egenhånd og få dem i stand til å løse oppgaver selv. Lekser har et sterkt selvstendigjøringsaspekt, en selvstendigjøring som skal foregå i hjemmet, ikke i skoletiden.

Det er en kjent sannhet at mange elever strever med å få gjort lekser av ulike årsaker. Dette kan for eksempel være at de har vanskeligheter med å forstå lekser, lekser kommer lett i konflikt med andre fritidsinteresser, foreldre erfarer at de ikke har tilstrekkelig nok kompetanse, etc. På grunn av slike forhold, startet man med leksehjelptilbud rettet mot elever med minoritetsbakgrunn i Oslo-området tidlig på 90-tallet, en satsning som har vist seg å være en suksess. I de tilfeller der ”lekse” knytter til seg en form for lærehjelp eller læringsassistanse og omdannes til ”leksehjelp”, skjer en viktig endringsprosess som bryter opp bildet av en læringsarena som i utgangspunktet skal være elevens. Bruken av leksehjelp fører til en betydelig utvidelse av leksebegrepet, ettersom lekser praktiseres og utformes innenfor organiserte rammer eller arenaer, som er formelle/uformelle i ulik grad.

Lekser har en viktig, naturlig plass og rolle i skole-hjem-samarbeid, siden det er foreldrene som har hovedansvaret for oppdragelsen av barnet. Derfor har foreldre en særdeles viktig rolle i leksearbeidet. Skole-hjem-samarbeidet er et gjensidig ansvar mellom skole og foreldre, der skolen plikter å legge forholdene til rette slik at samarbeidet kan gjennomføres. Det er blant annet nedfelt i skolens formålsparagraf. Hensikten med samarbeidet er også å etablere et trygt, stabilt og utviklende lærings- og skolemiljø. Det er vanlig å skille mellom fire ulike felter for samarbeid: om den enkelte elev, om den enkelte klasse, om skolen og om oppvekstmiljø. Grunnskolen, for eksempel, anses å ha et særlig ansvar for å utvikle gode læringsmiljø, og medvirke til et trygt og stimulerende oppvekstmiljø. Samarbeidet er dermed en viktig forutsetning for en slik utvikling.

Når eleven trenger hjelp til lekser, er det naturlig at man henvender seg til foreldre for hjelp. Foreldre har altså en viktig støttefunksjon i leksearbeidet. Om foreldre ikke kan hjelpe, finnes for eksempel andre aktører som søsken eller besteforeldre som kan tre støttende til. Med andre ord, hjemmets situasjon og sosiokulturelle kapital spiller en viktig rolle i forhold leksearbeidet. Men, ikke minst, holdninger til lekser i hjemmet er også avgjørende. Når leksehjelp kanskje er på veg til å gå fra individuell til å bli kollektivistisk – gjennom at andre aktører utenom foreldre ønsker å hjelpe eleven – står samarbeidet mellom skole og hjem overfor nye utfordringer.

Leksehjelp betyr at flere personer involveres i elevens hverdag. Om leksearbeid foregår i frivillig eller skolens regi, er det klart at leksehjelp innebærer at andre personer enn eleven selv inviterer seg inn i en sfære som i utgangspunktet skal være individuell og selvstendig. Gjennom leksehjelp har eleven andre lærekrefter å spille på enn kun seg selv. Eleven kan bruke medelever, foreldre eller kontakt- og faglærere. Det bygger seg fort opp et nettverk rundt elever som deltar på leksehjelp. Nettverket kan fungere som et ekstra sikkerhetsnett.

Leksehjelp kan være en alternativ læringsarena til skolen, som kan foregå under uformelle rammer. Informanter viser til at leksehjelp har en annen ramme over seg. Det blir fort en type arbeidsøkt der elev og leksehjelper møtes på andre premisser enn den som er forbundet med

klasseromsundervisningen. Interessen for leksehjelp bringer med seg en rekke praktiske, pedagogiske og organisasjonsmessige spørsmål: Når foregår det? I skoletiden eller etter at skoledagen er ringt ut? Hvor foregår det? På skolen eller utenfor skolen? Hvordan kombineres det faglige versus det sosiale? Tilpasses lekser? Lærer elevene å mestre skoledagen og lærer eleven å lære gjennom leksehjelp? Hvem er den gode leksehjelperen? Hvilken kompetanse behøver de? Hvem er viktigste målgruppe? Hvordan når man dem?

Leksehjelp berører med andre ord en mengde viktige forhold, både pedagogiske og organisasjonsmessige kjent fra ordinær skolehverdag. Leksehjelp skyver skole-hjem-samarbeidet i nye retninger, tar opp nye forhold og beveger seg mot andre aktører og arenaer – først og fremst mot det frivillige organisasjonslivet. Når leksearbeid integreres inn i det frivillige liv, stiller dette også spørsmål ved om skolen gjør en god nok jobb i utdanningen av norske elever eller om ikke-statlige organisasjoner utfordrer et statlig utdanningsmonopol. Ser man konturene av at frivillige organisasjoner må ”rydde opp” i skolens dårlige læringsresultater eller ønsker man å utfordre en oppgave skolen har statlig monopol på – formell utdanning? Er interessen for leksehjelp markedsføring av at de frivillige kan gjøre en bedre jobb? Er de ute etter mye markeder? Eller foregår det en outsourcing av lærerkompetanse? Sier leksehjelp noe om hvem som er ansvarlig for opplæringen av norske barn eller dekker leksehjelp over svakheter med landets utdanningssystem, særlig opplæring av elever med minoritetsbakgrunn?

Poenget her er ikke å gå inn i komplekse, skolepolitiske spørsmål, men å påpeke at de ligger latente i bakrommet som former seg i kjølvannet av at skolen møter nye globale utfordringer. Siden leksehjelp er et *grensetilfellefenomen*, er det viktig å påpeke at ordningen er noe mer enn kun ”hjelp til å forstå lekser”. Dette er et utsagn informanter bruker for å definere leksehjelp. Leksehjelp er et *komplekst* fenomen eller læringsarena, som tar opp andre forhold enn kun fag og sosiale aspekter. Leksehjelp har en sterk utdanningsdimensjon, er en rekrutteringskanal til høyere utdanning, organisering, kompetanseheving, etc. Leksehjelps endelige utforming er en lokal virkelighet, der kun deltakernes fantasi og kreativitet setter grenser for hvordan elever hjelpes til å gjøre lekser.

3.2 Forskning og tenkning omkring leksehjelp

Det er forsket lite på leksehjelp, mens lekser har blitt viet større interesse av forskere. Hvordan har så forskere så tilnærmet seg lekser og leksehjelp? Vi har søkt i relevante databaser for forskningslitteratur og gjort søk på Internett. Søker man etter begrepet ”leksehjelp” i Bibsys, for eksempel, får man 12 treff per 1. oktober 2007, mens søk etter ”lekser” gir 67 treff.

Forskningslitteraturen forstår *leksehjelp* som et fenomenet i skjæringspunktet mellom pedagogiske og utdannings sosiologiske tilnærminger. Det finnes en god del pedagogisk forskning. Vi skal ikke gå inn på konkrete tematikker og problemstillinger her, men kort peke på noen felt. På midten av 1980-tallet kritiserte pedagogisk forskning lekser (Held 1984). Lekser har også blitt forstått i lys av ADHD (se Power m.fl. 2001). I tillegg har forskere sett på lekser i forhold til skole-hjem-samarbeid (se Cooper 2001, Carvalho 2001).

Innenfor leksehjelpforskning peker pedagogen Odd Erik Germundsson sitt arbeid seg ut. Han har vært en pioner innen leksehjelp i Norge, men påpeker paradoksalt at han var ikke den første til å jobbe systematisk med leksehjelp. Ifølge hans egne kommentarer startet skolen

med leksehjelp allerede etter Den andre verdenskrig. Germundssons arbeid resulterte i hederspriser og fagbøker, blant annet i fagboken ”*Du er verdifull! – Flerkulturell pedagogikk i praksis*” (Germundsson 2000). Her knytter han leksehjelp til mestringspedagogikk og startet forsøk med organisert leksehjelp i 1988 blant enslige mindreårige asylsøkere i regi av Oslo Kommune. Mestringspedagogikk referer først og fremst til en metodikk der man skal få elever til å bygge et positivt bilde av seg selv. Hensikten er å få dem til å utnytte og bruke sine egne ressurser og talenter på seg selv.

Etter Germundssons analyser og forståelser er mestring former for handling og samhandling, handlingsformer som styrker egenverd og motstandskraft blant mennesker som er på siden i utdanningssystemet, for eksempel. Derfor er mestring en metode som fremhever viktigheten av at mennesker forholder seg til hverandres mangler og begrensninger, en metode som skaper fred, nestekjærlighet og solidaritet mellom mennesker. En slik pedagogisk modell fremhever viktigheten av voksenfigurer i barn og unges skolehverdag, figurer som skal bli viktige, fortrolige voksenpersoner i elevens sosiale og faglige nettverk. Gjennom ulike prosjekter i frivillige organisasjoner i Oslo, jobbet Germundsson med norske og utenlandske barn og unge. Han oppnådde gode læringsresultater og fikk flere elever til å se positivt på seg selv og hjalp dem til en plass i samfunnet. Mestringspedagogikk knyttet til leksehjelp kombinert med sosiale aktiviteter, skapte mestringsopplevelser som gjorde deltakerne glade og optimistiske.

I Prosjekt leksehjelp er mestringspedagogikk utbredt i skolebaserte leksehjelpmodeller. Men tenkningen og praksisene er også utbredt i de frivillige modellene, som for eksempel ved Vårli asylmottak, et mottak der Moss Røde kors driver leksehjelp for enslige mindreårige asylsøkere. Mange informanter svarer at mestring av lekser er en målsetting med å drive på med leksehjelpordningen i det hele tatt. Mestring blir ofte integrert i definisjonen av leksehjelp, en definisjon som forstås til hjelp til å forstå lekser. Hjelp til lekser handler om noe mer enn kun å forstå oppgaven som læreren gir til nesteskoledag. I selve hjelpen går man utover de faglige spørsmålene og fokuserer på at det å forstå lekser – faktisk å gjøre lekser – er mestring, et trekk som er overførbart til andre sider av elevens liv. Flere av informantene opererer med en antakelse om at mestring og motivering av elever til å gjøre lekser, har spin-off-effekter på andre felt. For eksempel at elever kan bli flinkere til å jobbe mot andre mål som høyere utdanning og yrkesvalg.

Et annet trekk fra Germundssons arbeid som vi finner i Prosjekt leksehjelp, er utstrakt bruk av voksenfigurer. Dette er en praksis de fleste informanter vurderer som overveiende positiv. Voksenfigurer, som ofte kommer til uttrykk i elev-leksehjelper-relasjonen, handler om å skape gode rollefigurer. Rollen erfares som uformell og har positiv effekt på elev og læringsmiljøet der læringen finner sted. Frivillige organisasjoner, for eksempel, trekker fram at leksehjelperen har en annen bakgrunn enn den tradisjonelle lærerrollen, en bakgrunn som er pedagogisk forskjellig. Innenfor Oslo Røde kors, for eksempel, en tungvekt i leksehjelp for elever i videregående opplæring, benytter en seg av studenter eller unge akademikere som leksehjelpere. Leksehjelperen er her en person som representerer alternative lærekrefter. En slik bakgrunn kan gi alternativ input og inspirasjon for deltakerne, med hensyn til fremtidige yrkesvalg og utdanning. Ofte dannes det en-til-en relasjoner, til tross for at gruppearbeid er den vanligste måten å gjøre leksehjelp på. Voksenfigurer fungerer ikke bare som rollemodeller, men også som et sosialt sikkerhetsnettverk, et nettverk som kan brukes i situasjoner som krever det.

Mens Germundsson retter fokus på forholdet mellom elev og leksehjelper, er masteroppgaven i pedagogikk til Sigrid Nordland Dybvik (2006) også interessant lesing. Datagrunnlaget for oppgaven er basert på Dybviks erfaringer som frivillig leksehjelper i Røde kors, Trondheim. Oppgaven er mer sosiologisk enn pedagogisk. Etter vårt syn representerer den et noe rigid, instrumentalistisk syn på leksehjelp. Slik vi forstår den, ser oppgaven mindre på læring i leksehjelp, men leksehjelp er en arena som viser hvordan elever må tilpasse seg skolens normer og verdier. Dette uttrykker seg i forhold til skole-hjem-samarbeid. Leksehjelp er en ”buffersone” mellom skole og hjemmet. Hun drøfter ikke om deltakelse i leksehjelp fører til bedre læringsresultater, men hva *deltakelse* i leksehjelp gjør med elevens forhold til skolen.

Forestillinger om likhetsbegrepet i skolen slik Gudmund Hernes (1974) drøftet det i sin artikkel ”Om ulikhetenes reproduksjon”, står sentralt som analytisk bakteppe hos Dybvik. Vi tror at spørsmålet Dybvik stiller er i takt med Prosjekt leksehjelps målsettinger: Reproducerer eller jevner leksehjelp ut forskjeller i skolen? Dybvik stiller det relevante spørsmålet om deltakelse i leksehjelp bidrar til at elevene opplever økt grad av likhetsfølelse med skolen. Å delta på leksehjelp betyr å bli akseptert av skolens verdier og normer. Hun spør om deltakelse i leksehjelp fører til at elevene blir mer anerkjent av lærere. Å delta på leksehjelp betyr dermed at eleven kan bli likestilt med ”de andre elevene”.

Vår tolkning av Dybviks arbeid er at leksehjelp er en sosial arena som fort absorberes av skolens tenkning og verdier. En elevs deltakelse på leksehjelp fører kun til at elever får en ”likhetslapp” rundt halsen. Ut fra en slik forståelse er faglig arbeid og læring nærmest irrelevant. Det er kun en symbolsk praksis med rituell verdi. For å sette det på spissen, leksehjelp er i mindre grad en arena der det jobbes med fag, men en arena som bidrar til at elever kan forflytte seg innen for det symbolske hierarkiske systemet skolen angivelig representerer. På denne måten siden handler leksehjelp om å skaffe seg kulturell kapital, og å bli likestilt med sosiale grupper som befinner seg høyere i samfunnshierarkiet.

Kartlegginger SINTEF og NTNU (se Dahl m.fl. 2007, Molden m.fl. 2006) har gjort, viser at leksehjelp i *skolen* er i vekst. Tilgjengelig forskningslitteratur sier lite om veksten og utbredelsen av leksehjelp i *frivillige organisasjoner*, til tross for at frivillige organisasjoner har uttykt et ønske om at det foretas evaluering på dette feltet. Leksehjelp i skolen har vokst fra å omfatte bare litt i overkant av ti prosent av skolene for seks år siden, til nå å være et tilbud ved over halvparten av skolene, grunnskole som videregående opplæring. Kartleggingen som SINTEF og NTNU gjorde i mars i år, viste at leksehjelp i hovedsak er organisert av den enkelte skole med lærere som leksehjelpere. Leksehjelp er rettet mot alle elever og er ikke fagspesifikk. Den finnes på alle trinn i norsk skole, i hovedsak som et tilbud rettet mot flere trinn eller hele skolen. Mange leksehjelptilbud er knyttet til skole -fritidsordningen. Frivillige organisasjoner er også involvert i mange opplegg, både på og utenfor skolen.

En av hovedkonklusjonene fra rapporten i mars, var at det store omfanget av leksehjelptilbud, delvis kan forklares med at det vil være gråsoner mellom hva som defineres som skolens ordinære oppgave og hva som er et ekstraordinært tilbud. Det kan også forklares med at det er endringer i undervisnings- og arbeidsform på mange skoler hvor enkelte deler blir definert som leksehjelp. Samtidig ser man tydelig at leksehjelp i hovedsak er å forstå som et tilbud til elevene utover ordinær undervisning. Skolene gir ofte en positiv vurdering av leksehjelp. I første rekke er det et opplegg de synes fungerer godt, dernest mener mange også å se resultater når det gjelder elevenes læring og arbeid. De positive vurderingene respondentene gir av leksehjelptilbudene og et utbredt ønske om å videreføre arbeidet til å nå flere elever, tilsier at leksehjelp allerede er i ferd med å bli en integrert del av norsk skole.

For å oppsummere, hvilket bilde tegner forskningen av leksehjelp. De typiske trekkene med leksehjelp er:

- Et tilbud som er utviklet av frivillige organisasjoner, men etter hvert har skolen tatt i ordningen mer i bruk
- Er et Oslo-fenomen og foregår primært i byene, men lite brukt i distriktene
- Er et tilbud som opprinnelig var rettet mot elever med minoritetsbakgrunn
- Leksehjelp skal blant annet lære barn til å mestre tilværelsen i skolen og i hverdagen
- Leksehjelp blir en del av skole-hjem-samarbeid
- Fenomenet tar for seg reproduksjon av sosiale ulikheter
- Statistiske kartlegginger om bruken av leksehjelp i norsk skole viser stor vekst
- Få kvalitative studier foreligger

3.3 Supplerende kommentarer om bruken av leksehjelpmodellene

Siden vi allerede har kommentert bruken av modellene i kapittel 2, kommer dette underkapitlet med utdypende kommentarer. Dette kapitlet er ment som et supplement til kapittel 2.

Som vi kommenterte tidligere, finnes få rene modeller slik de er definert i forsøket. Rene lærermodeller er det få av, men det finnes mange lokale varianter. Det viser seg at modellene er mer flytende eller rigide i organisering. Deltakerne integrerer trekk fra hver av modellene og setter dem sammen til egne lokale modeller. Vårt inntrykk fra intervjuene er at skillet mellom SFO og lærerbaserte modeller er noe overlappende, da begge virker tett integrert i skolens drift og hverdag. Som en alternativ modell kunne man anvende trinnbaserte typer. Dette ville kunne gi en mer presis oppfattelse av modellens virkningsområde. For eksempel kunne lærerbaserte modeller deles opp etter trinn og skoletype. I slike tilfeller ville det gitt mening å bruke ”barneskolemodeller” eller ”leksehjelpmodell for videregående”.

Det er lokal eksperimentering med leksehjelp. Enkelte aktører har kommet så langt at de vil komme med en anbefalt modell. Dette gjelder for eksempel Vardal ungdomsskole på Gjøvik, en skole som integrerer leksehjelp ved bruk av en tidskontoordning. Mange av deltakernes ser på leksehjelp som et utviklingsarbeid, et utviklingsarbeid som plasseres innenfor lokale og nasjonale satsninger og prosjekter på skolen, som for eksempel ”Kunnskapsløftet” og ”Gi rom for lesning”. Leksehjelp inkorporeres i planarbeid for skolen. Innen de lærerbaserte modellene integrerer man målsettinger og føringer fra generell skoledrift og læreplaner. Leksehjelp ses i mange tilfeller på som et redskap som skal forbedre elevens faglige prestasjoner og skal skape trivsel. Leksehjelp kan for eksempel være en arena der man jobber med lese- og skrivetrening og begrepsforståelse. Mange skoler ønsker at leksehjelp skal vektlegge individuell og tilpasset opplæring. Å følge opp tilpasset opplæring i leksehjelp er vanskelig i praksis, uttrykker flere informanter. I videregående opplæring definerer noen skoler leksehjelp som et middel som kan motvirke frafallsproblematikk.

Deltakerne oppgir også at de har ulike samarbeidspartnere. Det varierer stort om skoler samarbeider med andre skoler eller andre aktører. Frivillige organisasjoner samarbeider også med skoler. Samarbeidspartnere har både en intern og ekstern rolle i forhold til utformingen av leksehjelp. Dette kan for eksempel være elevorganisasjoner, andre skoler, SFO, FAU, foreldre, fagforeninger, bibliotek, ungdomsklubber, frivillige organisasjoner, etc.

Noen skoler har forsøkt å legge leksehjelp i skoletiden, noe som har vært en blandet erfaring. Dette gjelder særlig videregående skoler. Enkelte frivillige organisasjoner kjører et særdeles aktivt opplegg – leksehjelp gis hver dag, til og med i helger. Oslo Røde kors er åpent alle hverdager, mens Oslo kultur og utdanningsforening er åpen alle dager, i tillegg til helger. I helgene kombineres leksearbeid med sosiale aktiviteter.

Under leksehjelpøkt brukes digitale verktøy som Internett og datamaskiner. Det er også utbredt praksis at skolen åpner opp alle læringsarenaer. Styrkerom, bibliotek, klasserom, grupperom og andre fasiliteter tas i bruk. Informanter oppgir at måltider og fysisk aktivitet er viktig ingredienser for en vellykket leksehjelpøkt. Flere deltakere har gjort dette til en integrert læringspraksis, en praksis som gir motivasjon til å lære. Måltider eller andre ”bonusordniger”, som for eksempel gratis minnepenn, har skolene også påkostet. Leksehjelp er ofte styrt av elevenes læringsbehov. Leksehjelp gis individuelt eller i smågrupper. Mange elever jobber også på egenhånd. Øktene er ofte styrt av arbeidsplaner elevene får tildelt av faglærer. I andre tilfeller oppgir informanter at de ber elevene melde inn behov om hva de trenger hjelp til. Dette virker å være en praksis som artikulere seg i videregående opplæring.

Prosjektene har ofte konkrete planer for hvordan leksehjelpere skal rekrutteres. Avhengig av hvilken modell, er leksehjelpere lærere, elever, assistenter, foreldre, studenter, pensjonister, unge med høyere utdanning. Blant de lærerbaserte modellene er det utbredt praksis at både leksehjelpere og lokale prosjektledere får arbeidet som en integrert del av lærerposten. Lærere går for eksempel ned i undervisningstimer, slik at de kan konsentrere seg om leksehjelp. Rekruttering av leksehjelpere foregår på ulike måter. Noen ganger går deltakerne bredt ut i det offentlige og benytter seg av annonsekampanjer eller informasjonsmøter. Andre ganger er ikke dette nødvendig, da man har god pågang av leksehjelpere.

Enkelte informanter har uttrykt at rekruttering er nærmest selvgående og krever lite arbeid. Men de fleste har en rekrutteringsplan, i tilfelle manko på leksehjelpere oppstår. Flere deltakere sier at de ikke har hatt store vanskeligheter med rekruttering, men at dette er noe sesongbetont. Rekruttering går også gjennom kjente og uformelle nettverk. Det er utbredt enighet blant deltakerne at leksehjelpere må ha god faglig kompetanse. Leksehjelpere følges ofte opp gjennom kursing og sosiale aktiviteter. Når det gjelder fag som elever trenger hjelp til, peker norsk, engelsk og matematikk seg ut.

Et annet mønster som kommer fram fra rundspørringen er at det er mye trinnvis organisering, både praktisk og planmessig. Flere av deltakerne oppgir at for eksempel 1. til 4 trinn har egen leksehjelpøkt. Dette gjelder også 5. til 7 trinn. Ofte er dette et direkte resultat av at elever på lavere trinn har kortere skoledag enn de eldste elevene. Informanter forteller også at leksehjelp foregår på klasserom som brukes fra ordinær skoledag. Interessen for leksehjelp og bruken av tilbudet varierer. På ungdomsskole og videregående er interessen høyere i forkant av heldagsprøver, innleveringer, prosjektarbeid og eksamener.

Med andre ord, et konkret mønster fra forsøket er tendenser mot dimensjoner av spesialisering, spesialisering som gir utslag på ulike felt, innhold og organisering. Den lokale friheten prosjektledelsen sentralt har gitt deltakerne til å kunne utforme leksehjelp på den måten de ønsker innenfor definerte rammer, fører med seg klare positive effekter. Dette gir seg først og fremst utslag i bruken og kombinasjonen av de ulike modellene forsøket inkluderer. Det utvikles for eksempel egen kompetanse, kompetanseheving som bygger videre på eksisterende erfaring. Et annen form for spesialisering er eksempelvis i utviklingen av ulike pedagogiske praksiser innenfor både skole og frivillige organisasjoner.

4 Forsøkets leksehjelpmodeller

Dette kapitlet presenterer et utvalg av Prosjekt leksehjelps lokale deltakere, altså deltakerne som utprøver de fem ulike leksehjelpmodellene. Dette vil si at vi presenterer erfaringer fra skoler, frivillige organisasjoner, og andre aktører som er med i forsøket. Kapitlet går nærmere inn på modellene rapporten evaluerer, slik de er definert i underkapittel 1.1. i innledningen av rapporten. Vi kommer med mer konkrete kommentarer om hva som karakteriserer modellene, hvordan de er organisert i form og innhold. Dette går ut på å se hvordan skolebaserte modeller skiller seg fra foreldredrevde leksehjelpopplegg, for eksempel. Kapitlet følger en klar inndeling og disposisjon. Før vi går inn på hver enkelt deltaker eller lokale prosjekt, redegjør vi for hver enkel modell, der fokuset er å fremheve generelle trekk med dem. Deretter følger sitater fra informanter, sitater som skal illustrere hva lokale deltakere forbinder med lekser og leksehjelp. Så følger selve presentasjonen av den lokale deltakeren.

Vi begynner først med lærerbaserte modeller og fortsetter så videre til leksehjelp i SFO-regi. Deretter tar vi for oss modellene i frivillige organisasjoner. Til slutt ser vi på nettbaserte og foreldredrevet leksehjelp.

4.1 Lærerbasert leksehjelp

Lærerbasert leksehjelp skiller seg ut fra andre modeller gjennom at det er tett integrert i skolens tenkning og praksiser. Dette uttrykker seg på flere nivåer. For det første foregår leksehjelp på skolen, ofte i klasserommene der elevene har ordinær undervisning. Leksehjelperne er lærere, i mange tilfeller kontakt- og faglærere. Elevene kjenner leksehjelperne godt. For det andre integreres leksehjelp på siden av skolens ordinære drift og planlegging. Målsettinger og føringer fra læreplaner, som for eksempel tilpasset opplæring og styrking av elevers basisferdigheter, blir fokus i plan- og utviklingsarbeidet i leksehjelp. På denne måten kan leksehjelp være en forlenget arm av pedagogiske praksiser, praksiser lærere utøver i sin normale lærergjerning. Enkelte informanter refererer også til at skillet mellom ”skoletid” og ”leksetid” er vanskelig å forholde seg til. Det er vanskelig å sette klare grenser mellom dem. Enkelte informanter formulerer det som at leksehjelp er en integrert del av arbeidshverdagen. Disse lærerne har forsøket som en del av sin lærepost. På enkelte steder tar lærere ut overtid eller avspasering for arbeidet som legges ned i leksehjelp. Det er også utbredt praksis at elever skal melde behov til lærere om hva de trenger hjelp til. En leksehjelpøkt kan dermed framstå som en økt der man ikke kun jobber med lekser gitt av faglærer. Informanter forteller at elever jobber med innlevering, der man gjennomgår tungt stoff. Leksehjelp representerer ofte en uformell, avslappet læringsarena med motiverte elever.

Gjennom intervjuene har vi spurt deltakerne om hva som er forskjellen mellom lekser og leksehjelp. Det er stor variasjon i hvordan begrepene forstås på barn- og ungdomstrinnet, samt i videregående opplæring. Her er noen sitater:

”Lekser er repetisjon av gjennomgått stoff, mens leksehjelp er hjelp til å kunne gjøre lekser og få bekreftelse på utført skolearbeid.”

”Lekser er bestemte oppgaver gitt av lærer som skal gjøres hjemme.”

”Lekser er et arbeid elever skal utføre, et arbeid som ikke utføres i ordinær undervisningstid, mens leksehjelp er hjelp til utføre disse oppgavene.”

”Lekser er småoppgaver gitt dag til dag, mens leksehjelp omfatter alt som har med skolearbeid å gjøre.”

”Lekser er repetisjon av stoff og forberedelse til neste tema, avhengig om lekser gis fra gang til gang eller periode til periode. Leksehjelp er hjelp og ro i en annen setting til å forberede seg og ta igjen ting som man ikke har forstått i perioden som har ligget forut.”

”Er leksehjelp riktig navn? Elever tar leksebegrepet konkret – lekser er en konkret arbeidsoppgave som skal være gjort til et bestemt tidspunkt da og der – mens med leksehjelp utvides lekse til å befatte arbeidsoppgaver som går utover oppgaver gitt dag til dag.”

”Lekser er noe mer enn arbeidsoppgaver til i morgen.”

Hva sier sitatene? De viser at det er en utfordring å formidle leksehjelps ide og form. Flere informanter trekker fram at det har vært interne diskusjoner om hva lekser egentlig ”er”. I enkelte tilfeller er lekser et misvisende begrep. Det bør kanskje erstattes med andre begrep som ”lekseklubb”, for eksempel. Det er også utfordringer med å identifisere seg med begrepet og anvendelsen av det, da leksehjelp kan oppfattes som ”ekstraundervisning”, og dernest noe stigmatiserende på elever. Dette er ofte langt fra realiteten da flere av informantene fremhever at motiverte elever er de som ofte benytter seg mest av tilbudet.

Flere av prosjektene kan vise til en ”hybridiserte modeller og praksiser”, som er jobbet fram under utprøvingen av deltakerne. Med dette mener vi at det innenfor lærerbaserte modeller finnes en rekke forskjellige ordninger og praksiser, som for eksempel bruk av leksejenter og veiledning av elever, som brukes flittig. Modellen får også forskjellig utforming innenfor de ulike trinnene. Lærerbasert leksehjelp på barne – og ungdomstrinnet er forskjellig fra tilsvarende innen videregående opplæring. Modeller på barneskolen virker godt besøkt og gjennomtenkt med ulike ordninger som antyder at leksehjelp er en forløper til heldagsskolen.

På barneskolen bygges det opp tette nettverk rundt den enkelte elev. Foreldre dras mer og mer med i arbeidet og rundt hvert barn virker det å være tett oppfølging. Foreldre er mindre involvert på videregående. Ofte er det stabilt oppmøte i grunnskolen. Forventninger om leksehjelperens kompetanse på de ulike trinnene er et trekk som differensierer modellens virkning. Spesielt gjelder dette hvem som kan være leksehjelper. Et typisk utsagn er at det trengs spesialkompetanse for å være leksehjelper på videregående. En annen bred oppfattelse er at det trengs god faglige kompetanse for å være leksehjelpere innenfor en lærerbasert modell.

Ringstad skole, Stranda kommune – eksempel på en skole i starten

Leksehjelpforøket i Stranda kommune er et eksempel på en lærerbasert leksehjelpmodell i oppstartsfasen. Forsøket skal foregå ved to skoler, Ringstad skole, en barneskole, og Stranda ungdomsskole. Kommunen ønsker å styrke individuell og tilpasset opplæring, men også å kartlegge behovet for leksehjelp. Ringstad skole er ferdig med planleggingen og vil starte opp

med høsten 2007. Leksehjelp har primært faglig fokus, men kombineres også med sosiale aspekter. Skolen tenker seg også at leksehjelp kan være en arena for samtale: Mange elever kom hjem til tomt hjem, da mange foreldre jobber skift på de mange industriarbeidsplassene som finnes på Sunnmøre. Elevene har få eller ingen å snakke om hvordan hverdagen har gått. Ringstad skole har liten erfaring med leksehjelp. Det er et lokalt behov for leksehjelp, da foreldre har ytret ønske om et tilbud. På grunn av dette, streber elever med å få hjelp til leksene i hjemmet. Foreldrene sier at de ikke har ressurser til å følge opp sine barn.

Prosjektet er ikke omfattende og vil telle ca. 30 elever ved oppstart høsten 2007. Ringstad skole har ca. 300 elever. Skolen har rekruttert målgruppen, blant dem er fremmedspråklige elever. Leksehjelp er definert som et supplement til undervisningen og skolen har ikke promotert tilbudet til alle skolens elever. Skolen ønsker å se hvordan tilbudet vil fungere og deretter avvente og evaluere om det skal utvides. Skolen håper på at leksehjelpen kan hjelpe elevene til en bedre skolehverdag. Man har jobbet aktivt med å få tak i gode leksehjelpere. Skolen ønsker kvalifiserte leksehjelpere og har henvendt seg til lærere på skolen og pensjonerte lærere. Flere lærere har meldt positiv interesse og ønsker å gjøre leksehjelp til en del av jobben/stillingen sin. Skolen forsøker å få leksehjelpen til å bli en integrert del av lærerposten. På den annen side er lærerstaben bekymret for at leksehjelp kan føre til at foreldre i mindre grad følger med på barnas skolegang. Foreldre til barn med minoritetsbakgrunn har vært positive til prosjektet. Men generelt har ikke skolen møtt noen motstandere av leksehjelpen.

Ringstad skole vil gi leksehjelp i små grupper, grupper på fem til seks elever på samme trinn. Et motiv for å bruke lærerbasert modell er at dette er den letteste måten å organisere på. Leksehjelp vil foregå på skolen og elever/leksehjelpere har dermed direkte adgang til læringsressurser. Leksehjelp vil foregå tre dager i uken, og 2 til 7 trinn er definert som målgruppe. Norsk og matematikk er satsningsområder. Hvert trinn vil få sitt eget tilholdssted, men det har vært lite diskusjon omkring hvordan man ønsker å organisere den praktiske delen av leksehjelpen.

Vardal ungdomsskole – fleksitidskolen – en mulig suksessfaktor?

Vardal ungdomsskole på Gjøvik er en deltaker som har opparbeidet seg svært gode erfaringer med bruk av "fleksitid", en form for "tidskontoordning". Fleksitidskolen er en mulig suksessfaktor i Prosjekt leksehjelp. Ungdomsskolen bør fremheves som en skole som kanskje lykkes i sitt arbeid med leksehjelp, spesielt med tanke på at de klarer å rekruttere elever som sliter med skolearbeid. Ordningen virker å nå svært godt ut til denne elevgruppen. En mulig forklaring til at skolen lykkes, er bruken av tid, begreper og stedet der leksehjelp foregår. For det første bruker *ikke* skolen begrepet "leksehjelp". Skolen tar da med en gang bort mulige negative bilder av leksehjelp, men gjør det til en aktivitet som alle elever holder på med. Leksehjelp er dermed avstigmatisert. Leksehjelp er noe som foregår rett før første time og gjøres like etter at skoledagen er ferdig. Leksehjelp foregår med alle elever og lærere til stede, og er ikke "noe som foregår etter skoletid".

Vardal ungdomsskole holdt på med leksehjelp før de ble med på forsøket. Fra 2002 til 2005 var skolen demonstrasjonsskole. Via dette arbeidet har skolen profilert seg på samarbeid, fleksibilitet og tilpasning. "Fleksitid" vil si at elevene har leksehjelp både før og etter skoletid, fire dager i uken fra 08:00-08:50 og fra 14:25 - 15:30. Ordinær skoletid er fra 08:50 til 14:25. I praksis har fleksitid medført at skoleuken er utvidet med åtte timer og skolehverdagen går

fra 08:00 til 15:30. Tiden elever bruker på leksehjelp kan tas ut som avspasering. For hver elev føres tidskonto, men med restriksjoner. Ikke all tid kan tas ut som avspasering. Men på denne måten er skolen mer fleksibel og tilpasset elever og familiers sosiale liv utenom skolen. Dersom en elev deltar mye på leksehjelp, kan oppspart tid tas ut som fri andre dager i uken. Dette foregår etter avtale med lærer. Ordningen fungerer godt og alle lærerne deltar. Leksehjelp framstår som en integrert del av skolehverdagen. En målsetting med leksehjelp er å dele erfaringer og kvalitetssikre tilbudet. En egen prosjektgruppe styrer driften og fungerer som viktig bindeledd. Gruppen organiserer ledelsen og lærere på tvers av klassetrinn. De møtes jevnlig og deler erfaringer og gir kontinuerlig tilbakemeldinger. Nesten alle elevene ved skolen deltar på leksehjelp. En grunn til at skolen praktiserer fleksitid er å gi tilpasset opplæring til hver enkelt elev. I ordinær skoletid klarer ikke læreren å nå til alle elever. Leksehjelp, på den annen side, hjelper læreren å nå ut til flere elever som trenger hjelp.

En målsetting med forsøket er å øke elevenes læringsutbytte. Skolen har konkrete forventninger om at leksehjelp kan bidra til at karakterene skal bli bedre. I leksehjelpøktene jobber skolen også med tema- og periodeplaner i fleksitidsøktene. Ved å jobbe på denne måten, har skolen et sterkere fokus på læring og veiledning enn konkrete oppgaver gjort fra dag til dag, som er et tradisjonelt bilde av lekser. Leksehjelp forgår på skolen, organisert trinn for trinn og fag for fag. Dette vil si elever sirkulerer mellom ulike rom lokalisert på skolen der det gis leksehjelp. I begynnelsen av uken får elever en arbeidsplan. På planen står det hvilke lærere som gir leksehjelp og hvor og når hjelpen gis. På denne måten får elevene hjelp i alle fag. I tillegg tilbyr skolen kurs i leksetiden. Dette kan for eksempel være fordypning innenfor ulike fag. Elevene kan melde seg på selv, både frivillige og obligatoriske kurs.

Få skoler tilbyr leksehjelp/fleksitid i det omfanget som Vardal ungdomsskole gjør. Blant lærere har man fokusert på lærerrollen. I stede for å ha lærere som er passivt tilgjengelig – at læreren leser avisa med beina på bordet – har fokuset vært på oppsøkende lærerarbeid. Skolen har sett dette som nødvendig, da elever i flere tilfeller ikke er flinke til å be om hjelp. Lærerne er positive til leksehjelp. Målgruppen er alle elevene ved skolen og man når ut til alle elevene ved bruk av fleksitid. Faktisk kan skolen vises til meget høye oppmøtetall. På et trinn, for eksempel, deltar 84 av 85 elever. I praksis møter over 90 prosent av skolens elever til leksehjelp. Logg føres over hvem som møter. Både elever og lærere fører logg og den underskrives også av foreldre. Skolen har også sanksjonsmuligheter mot elever som misbruker ordningen. Elever kan bli kastet ut. Skolen samarbeider ikke med andre skoler, men ble med på forsøket nettopp fordi de ønsker å utveksle erfaringer med andre skoler og aktører.

Øyer ungdomsskole – viktigheten av veiledning

Øyer ungdomsskole er også et eksempel på en deltaker som integrerer leksehjelp som en del av skolens satsningsområder og utviklingsarbeid. Skolen bruker en veiledningsordning for å jobbe mot elever som i liten grad lykkes i skolearbeid. Veiledning av elever er en annen mulig suksessfaktor i Prosjekt leksehjelp. Leksehjelp ses ikke på som et isolert tilbud, men i sammenheng med et satsningsområde skolen har pekt ut. I praksis betyr dette at skolen jobber systematisk mot elever som har behov for mer oppfølging. Skolen presenterer seg som Åpen skole og har inkludert leksehjelp som del av dette opplegget. Åpen skole er et satsingsområde, en satsning som kalles "Styrk sterke sider". Målet er styrking av elevenes sterke sider og redusere ulike former for risiko. Et annet mål er å øke elevenes kunnskap, utvikle faglig og sosial kompetanse og samarbeidsevner. Åpen skole er et frivillig ettermiddagstilbud og gis to

dager i uka etter skoletid. På dette tidspunktet står skolen til fri disposisjon, ulike aktiviteter arrangeres og varme måltider blir servert. Skolen håper også på å stimulere til økt elevmedvirkning gjennom arbeid med et synlig prosjekt, skape tryggere skolehverdag, gi ungdommer en felles fritidsarena med fokus på å motvirke flertallsmisforståelser i forhold til rus og seksualitet, gjøre elever selvstendige, dannelse av nettverk og langsiktighet i et forebyggende arbeid, etc.

Det er i denne konteksten at leksehjelp finner sted. Skolen holdt på med leksehjelp før de ble med på forsøket, og benytter en veiledningsordning som har fått stor betydning i leksehjelparbeid. Skolen ser behovet for å ha en viss mengde voksne som veileder elevene. Gjennom forsøket ønsker skolen styrking av relasjonen mellom voksne og elever. Hver elev har i løpet av uken veiledersamtale. Ungdommer som er vurdert til å være i en risikogruppe har særlig interesse og utbytte av å delta. Elevmassen har ulik og sammensatt bakgrunn, noe som skolen ser svært positivt på. Dette er med på å styrke tilbudet. Innholdet i leksehjelpen blir derfor i hovedsak å veilede enkeltelever eller grupper av elever i deres arbeid med oppgaver fra denne arbeidsplanen. Leksehjelp inngår altså i et prosjekt som har flere målsettinger, mål som går utover styrking av elevens faglige og sosiale kompetanse. Ordningen brukes også som rekrutteringskanal for å fange opp elever som skolen ser trenger leksehjelp.

I selve den praktiske avviklingen av leksehjelp, organiseres tilbudet etter grupper og gis innen bestemte fagområder eller som generell leksehjelp. Siden ordningen er frivillig, melder elevene seg på eller kommer uanmeldt. Skolens ordensregler gjelder også for Åpen skole og under leksehjelpøktene. I enkeltsituasjoner har det vært aktuelt med litt fellesundervisning for grupper, men i all hovedsak er gjennomgangen av nye emner blitt presentert i ordinær undervisning i vanlig skoletid. Som del av skolens undervisning, får elevene hver uke en arbeidsplan med ulike typer emner og oppgaver de skal arbeide med i kommende uke. Dette er arbeid som både er tenkt gjort innenfor ordinær skoletid og som hjemmearbeid. Denne arbeidsplanen tilpasses den enkelte elev, enten direkte av spesial- eller faglærer eller i veiledningssamtaler med den enkelte elev. Skolens lærere er leksehjelpere. I tillegg brukes assistenter, helsesøster og psykiatrisk sykepleier. Det har ikke vært vanskelig å rekruttere leksehjelpere. Ingen klassetrinn skiller seg ut og trenger mer hjelp enn andre. Skolen når delvis ut til målgruppen. Skolen ønsker at en del av elevene som de ikke har fått tak i, ville benytte seg av tilbudet. Oppmøtet har vært varierende, fra 40 til 80 elever deltar. Skolen har 240 elever.

Honningsvåg fiskarfag- og videregående skole – lærerbasert modell

Honningsvåg fiskarfag- og videregående skole er også eksempel på en deltaker som har drevet leksehjelp lokalt før de ble med på forsøket. Skolen er også et eksempel på at leksehjelp krever høy faglig kompetanse blant leksehjelperne. Tilbudets innhold blir fort fagspesifikt. I dette tilfellet stilles det krav til realfagkompetanse på høyt nivå. Skolen drev først i småskala og har med tiden utviklet tilbudet. Prosjektet er inne i sitt fjerde år. Med tiden vil kanskje skolen utvikle en egen modell. Tilbudet går til alle elever. Forventningen til prosjektet er todelt. På den ene siden vil man skape en læringsarena, mens en på den andre, vil vektlegge et sosial aspekt. Skolen forventer at utprøvingen vil gi resultater i form av bedre faglige prestasjoner. Leksehjelp er godt mottatt og skolen fremhever gode erfaringer hittil. Største utfordring er å få med elever som har et reelt behov for leksehjelp. Elevene er fornøye, ser på prosjektet som nyttig og skolen får elevene til å bruke mer tid på skolearbeid.

Leksehjelp foregår på ettermiddag, en dag i uken etter skoletid. Det har vært godt oppmøte. Realfagselever på allmennfag viser stor interesse, mens skolen erfarer utfordringer med å få elever som har valgt humanistiske og samfunnsfag til å møte. Dette gjelder også yrkesfaglige studieretninger. LOSA-elever (lokal opplæring i samarbeid med arbeidslivet) har også i liten grad benyttet seg tilbudet. Oppmøtet er stigende, men har sesongfluktasjoner. For eksempel er det stor pågang før heldagsprøver. Lærerne har forsøkt å gå ut så bredt som mulig for å nå så mange som mulig. Alle elever ved skolen er målgruppe.

Prosjektet ble satt i gang for å gi mer hjelp til realfagselever. Skolen er liten og mangler lærere med realfagsbakgrunn. Flere elever fikk ikke den hjelpen de trengte hjemme og et faglig behov meldte seg. Elever med antatte læringsvansker og dårlig motivasjon møter sjelden og tilbudet benyttes av ressurssterke elever som vil forbedre karakterer. Elever med mål, ambisjoner og som vil inn på lukkede studier, er flittige brukere. Leksehjelp organiseres etter antall elever som møter opp. Leksehjelp har også et sosialt aspekt i tillegg til det faglige. Skolen er åpen en dag i uken og elever står fritt til å bruke skolens fasiliteter som styrkerom, klasserom, kantine, etc.

For at leksehjelp skal lykkes må det et engasjement til blant lærerne. Leksehjelpen må være del av en kontinuerlig prosess for at den skal ha god læringseffekt. Erfaring tilsier at leksehjelp bør foregå over tid, være organisert og målrettet. Man lykkes i liten grad om man opplyser om tilbudet og håper på at elever møter opp. Skolens vurdering er at et konkret opplegg må til for at leksehjelp skal være et godt tilbud. Skolen har også vurdert å kalle leksehjelp for noe annet. For lærere som er leksehjelpere, forlenges arbeidsdagen. Prosjektet er forankret i ledelsen og skolen har egen valgt styringsgruppe med klar rollefordeling. Foreldre skal dras mer inn i arbeidet. Til nå har de vært lite involvert. Foreldre er positive til leksehjelptilbudet.

Romsdal videregående skole – en videregående skole i starten

Romsdal videregående skole er eksempel på en annen deltaker på videregående nivå som har liten erfaring med leksehjelp. Leksehjelpen startet opp vinteren 07, og ble initiert fordi skolens elever ytret ønske om et tilbud. Skolen er med på forsøket på grunn av at elevene oppga at ingen kan hjelpe dem med lekser hjemme. Skolen har ca. 1000 elever. Det interessante med leksehjelp er at tilbudet er organisert avdelingsvis og retter seg mot konkrete fag. Leksehjelp brukes også her som et redskap som strekker seg utover det å gå gi hjelp til lekser. Gjennom tilbudet håper skolen å hjelpe elevene til å fullføre skoleløpet. Leksehjelp er et godt verktøy til å hjelpe elever i tunge fag som matematikk, fysikk og kjemi. Skolen plasserer også leksehjelp innenfor større satsninger og knytter det opp til andre virkemidler som "Gi rom for lesing", trening i digital kompetanse knyttet til "Program for digital kompetanse", trening i matematikk og naturfag, skrivetrening, trening i fremmedspråk, eller trening i spesifikke programfag ved behov.

Skolen har flere målsettinger for leksehjelp. Det skal for eksempel bedre elevenes læringsutbytte. En annen målsetting er at skolen håper at leksehjelp kan forbedre elevens faglige prestasjoner. Den skal gjennomføres i et perspektiv av faglig, sosial, kulturell og personlig mestring og skal dermed i høy grad tilpasses den enkelte elevs behov. Leksehjelpen skal ha så høy kvalitet som mulig. Det er derfor viktig at den betjenes av personer med både faglig og pedagogisk kompetanse.

Lærerstaben på skolen har hatt inngående diskusjoner på hvordan man skulle presentere leksehjelp overfor elevene. Leksehjelp kunne potensielt bli oppfattet som stigmatiserende, men har ikke blitt oppfattet som dette. Skolen var redd for at leksehjelp kunne bli stemplet som ekstraundervisning. Staben var nøye på å vinkle introduksjonsskjema og annet informasjonsmateriell. Leksehjelp ble presentert som en arena der elever kunne stabilisere eller utvikle seg faglig. Skolen presiserte overfor elevene at tilbudet gjaldt alle og ikke var myntet på noen spesifikke grupper. Tilbudet var begrenset, gjaldt tre til fire fag og elever som meldte behov ble plukket ut. Leksehjelp foregår etter skoletid.

Leksehjelp har hatt variabelt oppmøte. Beste erfaringer hittil knytter seg til heldagsprøver og store innleveringer. For at elevene skal benytte seg av leksehjelp, bør det korrespondere direkte med fag og opplegg fra ordinær skolehverdag. Enkelte ganger har ingen elever møtt, til tross for forhåndsannonserte tidspunkter. Leksehjelp er også et "offer" for andre forhold som værforhold, deltidsjobber og motivasjonen blant elevene. For å motvirke dette har skolen spandert mat på elevene. Elevene gir positive tilbakemeldinger på dette. Skolen kjenner også til at elever som sliter karaktermessig, møter opp på leksehjelp. Elevens deltakelse gir utslag i bedre prestasjoner på skolen..

En positiv erfaring med leksehjelp er at læringsmiljøet har et høyt faglig fokus sammenlignet med ordinære skoletimer. Elever som møter opp er faglig motivert og øktene er preget av ro og god konsentrasjon. Øktene har god stemning, er avslappet og elever møter lærer i en annen rolle. Elever møter på sitt nivå. Kravene eller forestillingene til prestasjon er annerledes. Leksehjelp på videregående stiller høye faglig kompetanse til leksehjelpere. Skolen tror dette er nødvendig, men man ønsker å utfordre forestillingen til neste år. En intensjon er å rekruttere skolens flinkeste elever til å være leksehjelpere. I mange tilfeller hjelper medelever hverandre og kan være vel så flinke pedagoger som lærerne selv. Dette har pekt seg ut som et utviklingsområde skolen skal jobbe videre med. Det har vært enkelte vanskeligheter med å rekruttere leksehjelpere. Leksehjelp er lønnet på vanlige vilkår.

Samisk videregående skole – en skole i startfasen

Samisk videregående skole er også et eksempel på en skole som har lite erfaring med leksehjelp. Skolen er også et eksempel på at lokale forhold og behov spiller inn i utformingen av leksehjelp. De startet med leksehjelp januar 2007. Skolen er med på prosjektet for å motvirke frafall i videregående opplæring, noe som viser at skolen også bruker tilbudet som en del av større satsninger. Skolen har ikke mye frafall, men erfarer at enkelte elever starter på et studieforløp og slutter undervegs. Før skolen søkte om midler, hadde de en rundspørring blant elevene. Leksehjelp ble også startet opp for å hjelpe definerte målgrupper: 1. klasse allmenne fag og helse og sosialfag. Leksehjelp ble gitt til den første gruppen på grunn av vanskelighetene med overgang fra ungdomsskolen, mens den andre fordi de har mye teoretiske fag. Tilbudet ble også startet med tanke på å rekruttere borteboerelever, en stor elevgruppe ved skolen. Disse elevene benytter seg av leksehjelp og skiller seg ut som faste brukere.

Elevene har uteblitt fra leksehjelpen, til tross for at de har signalisert et ønske om tilbudet. Skolen tror at årsakene til lite oppmøte er sammensatte. Skolen har lange dager. Åtte timers skoledag er vanlig. Samisk språkundervisning kommer i tillegg til ordinær skoleuke. Det er også vanskelig å legge leksehjelpøkter til i fritimene. Leksehjelp oppfattes som vanskelig å organisere i skoletiden og må derfor foregå etter skoletid. Skolen påpeker også at en annen mulig grunn til manglende oppmøte er for mye fokus på fag enn sosiale rammer. I lanseringen

var skolen konsentrert på å vise at leksehjelp var et sted der elever kunne få faglig hjelp. Dette gikk på bekostning av leksehjelpens sosiale aspekt. Rekruttering av leksehjelpere har ikke vært vanskelig. Leksebegrepet har også vært diskutert blant lærere. Lærerne erfarer vanskeligheter med å formidle ideen om at leksehjelp er en form for læringsarena.

Skolen har også vært i kontakt med grunnskolen i kommunen om et mulig samarbeid. Skolen påpeker også at leksehjelp, slik den har vært formulert i søknadspapirene, er mer rettet mot grunnskolen enn videregående opplæring. Elever på videregående skole er i annen fase av livet og skiller seg fra grunnskoleelever. Skolen antyder at det stilles helt andre forventninger til leksehjelp på videregående. For det første er det en annen type foreldreinvolvering, og for det andre, forventninger om hjelpen som gis. På videregående handler leksehjelp mer om fag. Leksehjelp foregår på skolen etter skoletid. Skolen tenker som andre deltakere på prosjektet, og tar deler av skolen i bruk. Leksehjelpen inkluderer et måltid – middag. Etter maten starter økten. I nærheten ligger bibliotek, språklab og datarom. Elevene melder behov og bruker læringsverktøyene de trenger. Elevene trenger mest hjelp til engelsk og matematikk. Ca. 10 elever møter til leksehjelp av totalt ca. 120 elever. Oppmøtet er jevnt og det er lite frafall. Mange av elevene melder fra at de kommer på leksehjelp.

Oslo kommune, Holmlia leksecenter – et senter for leksehjelp

Mens mange skoler plasserer leksehjelp innenfor skolens lokaler, har Oslo kommune ved Utdanningsetaten gått en annen veg – de har opprettet sentre for leksehjelp som ligger utenfor skolen. Senter for leksehjelp er en skolebasert modell. Mens Oslo kommune har finansiert leksehjelp gjennom ulike modeller til barn med minoritetsbakgrunn, sonderer man mulighetene om det fantes andre måter å organisere leksehjelp på. En løsning var å opprette sentre i bydelene der behovet for leksehjelp var størst. Senteret plasserer også målsettinger for drift i forhold til momenter man finner i læreplaner og lokale strategiplaner. Senteret er et virkemiddel som skal utvikle grunnleggende ferdigheter blant elevene og ble startet høsten 2006. Senteret er et studiested etter skoletid. Senteret har definert målsettinger. Et mål er å bedre elevens grunnleggende ferdigheter, få bedre læringsresultater, få økt innholdsforståelse av ulike fag, bedre mestringfølelse og motivasjon til læringsarbeid. Så langt har kommunen fått gode tilbakemeldinger.

Skoler i bydelene avgir elever til sentrene. Dette vil si at senterets brukere kommer fra skolene som ligger i Holmlia-området. Senteret på Holmlia holder til i eget lokale med ulike læringsfasiliteter. Elevene velger selv hvilke fag og tema de skal jobbe med. Tilbudet er gratis og retter seg mot elever fra 5. til 10 årstrinn ved fem forskjellige skoler. Senterets tenkning er basert på å gi et strukturert leksehjelptilbud, der det overordnede prinsippet er tilpasset opplæring. Elever må søke om plass for å kunne delta på leksehjelp. Et definert antall plasser er tilgjengelig. Deltakerne forplikter seg til å følge senterets ordensregler. Det blir også ført fram møtelister. For hver elev defineres arbeidsmål og avklaring om forventninger og ansvar. Utvelgelse av elever har vært målbevisst. Elevenes lærere har plukket ut aktuelle kandidater.

I tillegg til faglig arbeid kan barn delta på fritidssysler i regi av senteret. Senteret har et utstrakt samarbeid med ulike aktører som skoler, frivillige organisasjoner og forskningsinstitusjoner. For at elevene skal kunne delta på senteret må det søkes om plass. Søknadsskjema og informasjonsmateriell ble sendt ut til skolene før prosjektperioden kom skikkelig i gang. Senteret ledes av daglig leder med ansatte. De ansatte er leksehjelpere og deres bakgrunn spenner over et vidt spekter, både med hensyn til nasjonalitet, utdanning, fag og

pedagogisk kompetanse. Senteret har også hatt pågang fra personer som kunne tenke seg å jobbe som leksehjelpere. En av de viktigste erfaringene til nå i prosjektperioden er at elevene er motivert og kommer til leksehjelp. Senteret ønsker å inkludere foreldre og styrke deres mulighet til å støtte barn i skolearbeidet. Totalt deltar ca. 120 til 130 elever. Senteret er et sted som gir elever trygghet, et sted elever ønsker å være. Oppmøtet har vært stabilt gjennom prosjektperioden, men avtatt noe fra høsten 2006 fram til våren 2007.

4.2 Leksehjelp i SFO

For å utdype et poeng som vi har tatt opp tidligere i rapporten, så er det vanskelig å trekke ut rendyrkede SFO-modeller. De fleste skoler som har et SFO-tilbud integrerer dette med lærerbaserte modeller, modeller tilpasset elever på høyere trinn. Har skolen et SFO-tilbud, tilbyr den også leksehjelp til eldre elever på skolen. Om SFO-modellen kun er beregnet på de laveste klassetrinnene, er dette en konstruert og kunstig grense som er trukket opp for å gjøre dem forskjellig fra lærermodeller. SFO-modellene foregår ofte på skoler, leksehjelpere er lærere, og inngår ofte i satsninger og føringer fra læreplaner som skoler definerer i sitt utviklingsarbeid. Med andre ord, SFO-modellen kan like gjerne være en lærerbasert modell. Eneste variable som definerer forskjell, er trinn og alder på eleven, og ikke minst at det foregår på SFO. Derfor er undertittelen i dette avsnittet noe misvisende. Vi har plassert noen modeller, som har oppgitt at de benytter SFO-modell og forsøk som retter seg mot de laveste trinnene i skolen, i dette underkapittelet.

Ut fra hva deltakerne oppgir, kan vi også her si noe generelt om SFO-modellen. På samme måte som i lærermodellen, integreres skolens målsettinger, strategier og føringer fra læreplaner og lokale og nasjonale satsninger i utviklingen av modellene. Leksehjelp inngår som en komponent i det generelle planarbeidet ved skolene. Ofte er fokuset for målarbeidet rettet mot at skolene ønsker økt læringsresultat, heve kunnskapsnivået hos elevene, bevisstgjøre og skolere foreldre slik at de kan være en ressurs for sine barn i forhold til skole og skolearbeid, etc. SFO-modellene er også tett integrert i skolens tenkning og praksiser, kanskje tettere enn på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Enkelte informanter uttrykker det også her at grensene mellom ”skoletid” og ”leksetid” er vanskelig å holde fra hverandre. Øktene foregår ofte på skolen, gjerne rett etter skoletid, og er kun avbrutt av et friminutt på ti til femten minutter. Det er også en utbredt mening at gode leksehjelpere trenger solid kompetanse.

En utbredt praksis er at leksehjelp foregår i klasserommet, der eleven vanligvis har sin ordinære undervisning. Elevene kjenner leksehjelperne godt og relasjonene mellom elev og lærer virker tette. Lærere som er leksehjelpere sier at leksehjelp er en integrert del av arbeids hverdagen. De har forsøket som en del av sin lærepost. Det er særlig på to punkter at SFO-modellen skiller seg ut fra lærerbaserte modeller – høy deltakelse blant elever og god foreldreinvolvering. Blant deltakerne er det forskjell i fortolkninger av begrepene lekser og leksehjelp, forskjeller som fremhever at lekser ikke er undervisning og retter seg mot ervervelse av kunnskap.

”Lekser er tema de jobber med, mens leksehjelp er ”å gi hjelp i tide, når noen står fast og ikke kommer seg videre”, en motivasjon for kunnskapstilegnelse.”

*”Lekser er definert som en forlengelse av et arbeid som elevene har gjort på skolen, men må ikke forstås som ren undervisning, **Leksehjelp**, derimot, er først og fremst en fast tid til å gjøre lekser.”*

*”Lekser er fordypping i skolearbeidet, en type selvstendig arbeid som går i dybden i det man har lært i løpet av skoledagen. **Leksehjelp** er hjelp til å få etablert gode rutiner til å gjøre lekser - å ta ansvar for egne rutiner.*

Spjelkavik barneskole – SFO + lærermodell

Forsøket ved Spjelkavik barneskole, Ålesund kommune, viser en deltaker som både benytter seg av SFO og lærerbasert modell. SFO- tilbudet inkluderer elever fra 2. til 4. trinn, mens lærerbasert omfatter 5. til 7. trinn. Skolen plasserer leksehjelp innenfor satsinger som skal forbedre læringsmiljøet. Tilpasning av leksehjelp er også et mål. Et annet mål er å utvikle gode og strukturerte arbeidsvaner og bidra til at alle elevene lærer å lese. Gjennom prosjektet skal leksehjelp gi elevene tilbud om å gjøre lekser i organiserte former med mulighet for hjelp der de har behov for det. På denne måten integrerer skolen tilbudet i generelt utviklingsarbeid ved skolen, og ser forsøket i forhold til kommunale og nasjonale satsninger. Skolen har utstrakt erfaring med leksehjelp fra før forsøket begynte, en erfaring som synes å strekke seg tilbake til midten av 90-tallet. Leksehjelp har vært en integrert del av SFO-tilbudet siden ordningen startet opp på midten av 90-tallet. Leksehjelp ved skolen ble formalisert i 1999, da privat og offentlig SFO-tilbudet ble slått sammen. Deltakelse i prosjektet har betydd en mindre utvidelse av leksehjelptilbudet i SFO-regi.

Foreldresamarbeid vektlegges og alle elever har egne avtaler. Kontrakten ble til fordi skolen ville understreke at man ikke skulle flytte ansvaret vekk i fra foreldre, et forhold som kan oppstå når lekser gjøres på skolen. Foreldre har vært positive til initiativet. Tilbudet er populært blant elevene. 2/3 av elevene fra 2. til 4. klasse møter opp. Oppmøtet har vært stabilt, men er størst på 7. trinn. Elever som startet i begynnelsen av skoleåret fortsetter til skoleslutt. Utprøvingen foregår på skolen etter skoletid. Elever i SFO, for eksempel, har tilbud om å gjøre lekser hver dag, mens elever på mellomtrinnet har tilbud to ganger i uken. Leksehjelp omfatter også fysisk aktivitet og brødmåltid. Skolen satser aktivt på leseforståelse. Elevene får anledning til å lese høyt for en voksen i øktene. Skolen bruker lærere og assistenter som leksehjelpere.

Begrepet ”lekser” har vært gjenstand for diskusjon blant personalet. Andre navn er foreslått, som for eksempel ”leksetid”. I forståelsen av leksebegrepet har skolen inkludert elevens forståelse, en forståelse som også gir utslag i praksis. Leksehjelp er et selvstendig elevarbeid under læreroppsyn. Under øktene hjelper elevene hverandre først. Om de ikke klarer å løse dem, henvender de seg til leksehjelperen eller læreren. Skolens erfaring av leksehjelp peker også mot utnyttelse av tid, en utnyttelse som får positive utslag gjennom god oppmøte. Tidligere gjorde elever lekser på kvelden, mens de nå gjøres rett etter skoletid. På et vis har leksehjelp betydd en omplassering av tidsutnyttelsen. Effekten er mer fritid. Dette gjør elever mer motivert til å gjøre lekser rett etter skolen. Gjennom å gjøre lekser på skolen er elever også mer konsentrerte.

Skolen erfarer også et mønster i at lekser i alt for varierende grad sjekkes av foreldre, til tross for at foreldre har forpliktet seg til å følge opp. En forklaring kan være at elevene legger igjen skolearbeidet på skolen – bøker legges igjen på skolen og et skarpere skille mellom hjem og

skole tegner seg. Skolen tror at leksehjelpen er et tegn på innføringen av heldagsskolen. En sannsynlig effekt er at foreldre distanserer seg fra leksearbeidet – til tross for at skolen ønsker å integrere foreldre i elevenes skolegang. Selv om ordningen er frivillig, erfarer skolen at leksehjelp kan komme som en ekstra arbeidsoppgave i tillegg til andre oppgaver. Problemstillingen har ledelsen tatt opp med lærerne. Ledelsen brukte et halvt år på å planlegging, og har inkorporert leksehjelpen som en del av arbeidsavtalen mellom skolen og lærerne. Utdanningsforbundet har godkjent avtalen.

Karasjok skole – SFO + lærermodell

Karasjok skole er også et eksempel på en deltaker som benytter seg av ulike modeller, i dette tilfellet SFO og lærerbasert modell. Forsøket inkluderer både barneskolen og ungdomstrinnet. Målet med forsøket er å gi leksehjelp utenom opplæringens kjernetid til elever som ikke gjør lekser. Et annet mål er å gi leksehjelp til elever der foreldrene ikke føler seg faglig kompetente til å støtte sine barn. Leksehjelp har også en avlastningsdimensjon: Skolen ønsker å gi leksehjelp til barn med spesielle behov. Skolen utvikler også modellen som del av muligheten til å ha en "leksefri" skole, slik at elevene får en reell fritid etter skoletid. Leksehjelp foregår ikke kun ved skolen. Andre steder tas også i bruk, ved grendehus og i ungdomsklubben. Prosjektet er også rettet mot elever på ungdomstrinnet som er lite skolemotiverte. Skolen har også tatt utgangspunkt i at tilbudet skal være noe mer enn kun lekser. Sosiale rammer og miljø har også vært vektlagt. Servering av mat har videre vært en del av tilbudet. Ledelsen har også hatt en intensjon om at fysisk aktivitet skulle være en del av tilbudet, men har ikke lykkes hundre prosent med dette. For de minste barna har leksehjelp også betydd lekning: men dette får de først lov til etter at lekser er gjort. Lærere, leder av ungdomsklubb og assistenter brukes som leksehjelpere. Det oppleves ikke som vanskelig å rekruttere leksehjelpere.

Alle elever ved skolen er målgruppe, men prosjektet ønsker å plukke opp lite skolemotiverte elever. Det har vært varierende oppmøte. Skolen sier at man ikke har truffet målgruppen direkte. Dette artikulere seg på flere hold. Leksehjelp er mest besøkt av skolemotiverte. Dette gjelder både i barneskolen og på ungdomstrinnet. Elever som skolen ønsker skal delta, har møtt sporadisk. Enkelte elever har kommet fra målgruppen, men dette er på oppfordring fra kontaktlærer. Skolen har også hatt utfordringer med å nå ut til foreldre. De har hittil ikke tatt kontakt med foreldre de ønsker benytter seg av tilbudet, men vurderer å ta kontakt fra høsten. Noen foreldre er motiverte og forsøker å motivere sine barn til å delta, men bare noen få foreldre har vist engasjement her. Skolen opplever at foreldrene legger ansvaret på skolen og utviklingen har vært sånn over lengre tid. SFO-modellen måtte stoppes under prosjektperioden på grunn av uro blant elever. Skolen virker ikke å ha involvert SFO-ansatte nok, og SFO-ansatte har blitt byttet ut med lærere som nye leksehjelpere.

En forventning skolen hadde til forsøket var at man skulle oppnå resultater, mens disse har man i varierende grad oppnådd. Skolens erfaring er at tilbudet er kommet for å bli. Det blir som matpakke og kantina - om man avslutter tilbudet blir det et skrik fra foreldre og elever. Prosjektet er godt integrert i skolens ledelse, og miljøet rundt leksehjelpen fungerer godt. Leksehjelpen lærer skolen at skole kan drives mangfoldig, gjennom at ordningen kan bidra til å lære på forskjellige arenaer og måter. Skolen praktiserer ingen rapporteringsrutiner, men planlegger å lage noen. På ungdomstrinnet derimot, føres en oversikt over hvilke dager og hvor lenge elevene har deltatt. Leksehjelp har blitt en forlengelse av arbeidsdagen for lærerne på skolen. Lærerne kan ta ut tiden de bruker på leksehjelp som lønn eller avspasering.

Gjellerås skole – et foreldrefokus

Gjellerås skole er et eksempel på en skole som primært bruker en lærerbasert modell, men har trekk fra SFO-modellen gjennom at det også er et tilbud til elever på 2. til 4. trinn. Målet for leksehjelp er et likeverdig og tilpasset opplæringsstilbud. Delmål er blant annet definert som å heve kunnskapsnivået hos elevene på leksegruppa, bevisstgjøre og skolere foreldre slik at de kan være en ressurs for sine barn i forhold til skole og skolearbeid uansett norskspråklig kompetanse, sosial og kulturell bakgrunn. Det spesielle med leksehjelpen her er konkret jobbing mot elever med minoritetsbakgrunn.

Ordningen ble til etter initiativ fra FUG, og ble etter hvert kanalisert gjennom kommunen, skolens ledelse og framlagt for personalet. Skolen har mange minoritetsspråklige elever, elever som har vanskeligheter med å få hjelp til å gjøre lekser. Mange foreldrene snakker ikke godt nok norsk. Foreldrene har fått en spesiell plass i utformingen av ordningen. "Samarbeid med foreldre" er viktig tema og fokus. Målet er å involvere foreldrene til minoritetsspråklige elever i skolegangen. Prosjektet skal hjelpe foreldrene. Selv om skolen spiller en sentral rolle, tilskrives foreldre en god del ansvar i oppfølging av barnet. Foreldre har for eksempel plikt til å sjekke at lekser er gjort, lese høyt og sette seg inn i ukeplan og gjennomgå læringsstrategier med eleven.

Leksehjelperne, som hovedsakelig er lærere, jobber tett med kontaktlærere og tilpasser lekser til den som trenger det. Skolen har et opplegg der foreldre skal være hovedaktører, mens lærere opptre i en støttefunksjon eller veilederrolle. Skolen bruker også pensjonister og assistenter som leksehjelpere. Foreldre og lærer skriver kontrakt. Her fordeler man roller og definerer hva som er skolens og foreldrenes ansvar. Skolen påpeker at en mulig effekt av leksehjelp er økt selvtilitt blant deltakende barn. Leksehjelp tar opp mestring. Skolen har opplevd økt pågang underveis og har også sett seg nødt til å avvise pga kapasitetsproblemer. Gradvis har skolen fått med flere deltakere, inkludert etniske norske elever og foreldre. Skolen opplever motiverte og lærelystne elever.

Gjennom å legge ansvaret på foreldrene, fører dette til en del nye grensesettinger i form av hvilken rolle man skal ha – er man leksehjelper eller lærer? I flere tilfeller klarer ikke barn å gjøre lekser og foreldre gir opp. Her må lærere "steppe inn" og ikke være leksehjelper, men lærer. Skolen tror at om prosjektet hadde vært fullstendig frivillig, hadde de nådd ut til færre. Informanter påpeker at lærere må gi elever som sklir ut fra leksearbeid et ekstra "puff" – gjennom være strenge – og sette strenge rammer. Det jobbes mye med å etablere rutiner, særlig gode lekserutiner. Leksehjelp foregår på skolen og organiseres etter trinn og alder. Etter at barna avslutter skoledagen, går de ut og leker, kommer tilbake og jobber med lekser i 45 min før man går hjem. Barna oppfordres til å ta med seg litt ekstra mat og drikke. Leksehjelpen følges etter lekseplan/ukeplan. Leksehjelpen gis tre dager i uken og blir gitt i to puljer – først de små elevene, som er tidligst ferdig, og deretter til de store elevene. Det har vært stabilt oppmøte.

4.3 Leksehjelp i regi av frivillige organisasjoner

Det karakteristiske med leksehjelp i frivillig regi i forhold til lærerbaserte og SFO-modeller, er at de generelt ikke foregår på skolen eller har lærere som leksehjelpere. Selv om dette er en selvinnsynende observasjon, er det nødvendig å peke ut dette. Leksehjelp i frivillig regi gis

ofte av humanitære organisasjoner, i fremste rekke Røde Kors, men også av andre organisasjoner, som for eksempel innvandrersorganisasjoner og frivillighetsentraler. Ordningen er også ulik gjennom at leksehjelp foregår ofte i frivillige organisasjoners lokaler. Om så ikke skjer, påtar de frivillige seg ofte oppgaven å oppsøke skolene og utøve og styre øktene der. Sådant er leksehjelp et nyttig supplement til undervisningen, men frivillige aktører poengterer ofte at de er noe mer enn et ”supplement”. Tilbudene som gis varierer, både med hensyn til strukturelle og organisatoriske aspekter, og det gis differensierte tilbud både med hensyn til målgrupper og mulighetene å drive lokalt frivillighetsarbeid. Spesielt i Røde Kors sin virksomhet er det minoritetspråklige elever og barn av foreldre med lavt utdanningsnivå som ofte for eksempel er målgruppe.

Men frivillige organisasjoner jobber like mye mot den generelle elevmassen som de henvender seg til spesielle målgrupper blant elever og foreldre. I noen tilfeller jobber de mot spesifikke nivåer eller trinn, som for eksempel mot videregående opplæring. De gir også leksehjelp til elevgrupper som ikke fanges god nok opp av skolen. Dette er elever som trenger tilpasset opplæring, tilpasset opplæring som gjerne krever spesialkompetanse, eller sårbare grupper som for eksempel enslige mindreårige asylsøkere. Med andre ord, det er variasjon og relativ grad av kompleksitet i måten ulike frivillige organisasjoner jobber på, og ikke en ensartet, passiv tilnærming som bare representerer et ”supplement”. På denne måten er leksehjelp i frivillig liv kanskje like mye en konkurrent til skolen så vel som en samarbeidspartner som rydder opp i skolens svakheter. Til tross for at leksehjelp i frivillig regi har vært rettet mot elever med minoritetsbakgrunn, deltar også etniske nordmenn. En overraskende, positiv observasjon er at enkelte organisasjoner som tilbyr leksehjelp kan vise til gode resultater, resultater som ikke er evaluert eller nærmere forsket på. Elever som oppsøker leksehjelp er ressurssterke elever med motivasjon og ambisjoner om god jobb og utdanning.

Et annet interessant trekk er selve leksehjelperen som aktør – han/hun er ikke lærer, men frivillig, ofte student, ung akademiker eller pensjonert lærer. Det er med andre ord stor variasjon i hvem som er leksehjelpere. Denne forskjellen fra lærerbaserte modeller framheves av mange informanter som viktig. Det at leksehjelperne har en annen bakgrunn enn lærere ved skolene uttrykker seg både faglig og sosialt i arbeidet med leksehjelp. Leksehjelperen tilfører elevene en annen form for faglig input, inspirasjon og refleksjon som ikke framheves av skolen. For eksempel er man symbolsk fritatt fra en tradisjonell ”lærer – elev” relasjon, og leksehjelperen fremstår som en rollemodell med en annen kompetanse og andre verdier.

Et annet moment som bør nevnes er om det utvikler seg alternative pedagogiske praksiser og tenkning i frivillige organisasjoner, som er forskjellige fra skolens. Leksehjelp kan integrere og utvikle en form for ”uformell” læring, læring som gir utslag i utviklingen av annen læringskultur enn den som elevene kjenner seg igjen i relasjonen til lærer og skole. Frivillige organisasjoner har en læringskultur som ikke finnes skolen. Dette virker å uttrykke seg i holdninger til læring, læreprosesser og hvordan det jobbes med skolestoff i frivillige organisasjoner. På denne måten er muligens leksehjelp i frivillig liv annerledes i henhold til integrering av skolens tenkning og praksiser. Leksehjelpøkten er noe mer enn jobbing med lekser gitt av faglærer. Det handler om jobbe med annet fagstoff.

Leksehjelpøkter utført av frivillige virker å være relativt like slik skolen utfører dem. De foregår ofte på skolen eller hos den enkelte organisasjon. Mange jobber en-til-en, i små grupper. Noen elever jobber selvstendig og benytter seg av kun stedet der leksehjelp foregår som studiested. I lokalene gjøres lekser og informanter trekker også fram viktigheten av

fysisk aktivitet og mat, etc. Mange frivillige organisasjoner har også oppmøtelister og tegner kontrakter med elevene.

Frivillige organisasjoner integrerer i liten grad mål og føringer fra læreplaner, tiltak og strategiplaner fra kommunalt eller nasjonalt hold, i sitt utviklingsarbeidet av leksehjelp. Enkelte frivillige organisasjoner har satt seg konkrete mål med forsøket. Andre deltakere har i varierende grad tatt hensyn til dette. Organisasjonene er opptatt av å dokumentere at arbeidet de legger ned gir utslag i at elever gjør det bedre på skolen, som for eksempel at leksehjelp tilpasses den enkeltes behov. Enkelte organisasjoner starter opp egne studier.

Det er også variasjon i hvordan begrepene ”lekser” og ”leksehjelp” forstås blant aktører i det frivillige liv. Her er noen sitater:

”Lekser er oppgaver som gitt på skolen og som skal gjøres hjemme eller på skolen. Lekser er også oppgaver som skal sørge for at eleven holder tritt med skolen.

Leksehjelpe er støtte til å kunne få gjort lekser og finner ut hva eleven trenger støtte til. Leksehjelp er også hjelp som ikke skal overkjøre eleven. Derfor er det viktig at hjelpen hjelper eleven til å mestre lekser og utvikle gode læringsstrategier.”

”Lekser er et stykke arbeid som skal utføres etter avtale med lærer i det enkelte fag og som gjøres utenfor skolens område. Leksehjelp er hjelp til å jobbe med pålagte oppgaver utenfor skolens område. Leksehjelp er også hjelp fra en voksen person, en person som veileder, lytter og holder på med generelle støttefunksjoner.”

”Lekser referer til grunnskoleutdanning som gis ved landets skoler. Leksehjelp er hjelp til elever for å kunne svare på oppgavene som skolen stiller.”

”Lekser er arbeidsoppgaver gitt av lærer som eleven skal gjøre til neste dag eller til et annet tidspunkt, mens leksehjelp er å stimulere og motivere barn til å gjøre lekser.”

Dysleksiforbundet i Norge – viktigheten av tilpasning

Dysleksiforbundet er eksempel på en deltaker som har liten erfaring i bruk av leksehjelp. Forbundet er med i forsøket for å ivareta medlemmenes interesser, særlig barn med dysleksi. Målet er at elever med lese- og skrivevansker som får leksehjelp i regi av forbundet skal få økt innsikt i egne læringsstrategier. Et annet mål er økt kompetanse på å utføre fagrelaterte oppgaver. Forbundet plasserer leksehjelp innenfor rammene av et utviklingsarbeid og fremhever også at mestring av lekser spiller en viktig rolle i utprøvingen. Tilpasning av lekser er også et annet felt forbundet jobber med og ønsker å dokumentere viktigheten av. Det fremheves at barn med dysleksi sliter med å gjøre lekser hjemme og ikke får tilpasset leksene. Dette fører til press på familien. Barn får dermed lekser som de ikke er i stand til å gjøre alene og det blir uklart for foreldrene hva de skal bidra med. I en del tilfeller har foreldre også dysleksi og å gi leksehjelp er vanskelig. Forbundet mener at selvstendigjøring av elever på sikt er et viktig mål.

Forbundet deltar også for å se hva som skjer når man vet at de som kommer har dysleksi og en tar hensyn til dette i leksehjelpen. Forbundet var forsiktige med å reklamere om tilbudet. Man var redd for at tilbudet ble ”pushet” på av foresatte. Erfaringene til nå er veldig gode.

Hjelperne klarer å skape trygge og gode rammer for læring. Inntrykket er at deltakerne liker å møte til leksehjelp og forbundets leksehjelp oppleves som et alternativt og likeverdig læringssted til skolen. Forbundet var åpne til forsøket. Det er tendenser til at flere elever kommer til å benytte seg av tilbudet. Gjennom forsøket håper man å få dokumentert at leksehjelpen må tilpasses elevenes behov. Dette er særlig viktig i forbindelse med de politiske signalene som kommer om heldagsskolen. Forbundet var redd for at gapet mellom elever med spesifikke behov og normale elever ville øke. Man er overrasket over bredden i leksehjelp: det er ikke kun elever på grunnskolen som får hjelp, men også studenter helt opp i 20-årene.

Leksehjelp foregår i forbundets lokaler, et par ganger i uken etter skoletid. Mat serveres. Noen av leksehjelperne er betalt, særlig studenter. Andre er frivillige og er ikke lønnet. Det har vært vanskeligheter med å få tak i kvalifiserte leksehjelpere. På sikt skal man gå over til frivillig leksehjelp. Man vurderte å gå til høyskolen og universitetet for å finne studenter som kan se på dette som en interessant del av studietiden. Forbundet ønsker at elever skal hjelpe hverandre i større grad. De ønsker også at stresset på familien skal bli mindre gjennom prosjektet. Det har vært viktig med riktig utvelgelse av leksehjelpere. Forbundet har hatt utfordringer med å tilpasse antall leksehjelpere etter antall elever. Det er også praktisk bruk av IKT. Øktene loggføres med deltakeres navn, alder, hvilken form for hjelp de fikk og hva de fikk hjelp til. Tilbakemeldinger viser at elevene synes det er gøy å gjøre lekser. Ressurssterke elever benytter seg av tilbudet. Forbundet forsøker å fange opp de elevene som i størst grad trenger hjelp i skolearbeidet. Forbundet trekker også fram at leksehjelpenes respekt og holdninger overfor målgruppen er avgjørende. Leksehjelp gjør elever mer selvstendig.

Frivillighetssentralen i Halden – Leksehjelp på flere steder

Frivillighetssentralen i Halden er ikke en organisasjon, men en arena for personer som ønsker å gjøre en frivillig innsats i lokalsamfunnet. Frivillighetssentralen representerer en måte å organisere frivillighet på. Måten dette gjøres på spiller også en betydelig rolle i forhold til hvilken utforming leksehjelp får, både i organisering og innhold. Leksehjelp har ingen konkret form, men virker å være en kombinasjon av at elever oppsøker frivillige leksehjelpere og motsatt; at leksehjelpere oppsøker elever. Leksehjelp foregår ikke kun ved sentralens lokaler, men også ved andre arenaer der elever oppholder seg, som ungdomsklubb og skole.

Dermed blir også leksehjelp et speilbilde av sentralens organisering - den er en brobygger mellom lag, foreninger og lokalsamfunnet. Frivillighetssentralen har hatt holdt på med leksehjelp i liten skala før de ble med på forsøket. De ble først kontaktet i 2002 av et lokalt asylmottak med forespørsel om de kunne organisere leksehjelp for mindreårige asylsøkere. Målet med forsøket er å gi faglig hjelp, støtte og voksenærhet og ”reserve-besteforeldre-kontakt”. Den viktigste utfordringen så langt har vært å etablere god kontakt mellom barn og eldre eller godt voksne. Målsetting og fokus har også vært på at ”det må til en hel landsby til, for å oppdra et barn”. Man ønsker å bygge et trygt, stabilt nettverk rundt barnet. Gjennom leksehjelpen skal man ta vare på hverandre i lokalsamfunnet.

Målgruppen for forsøket er elever i grunnskolen, på barnetrinnet og i ungdomsskolen. Sentralen samarbeider med tre barneskoler og en ungdomsskole. Elever fra disse skolene er forsøkets målgruppe. Sentralen oppgir at man når ut til målgruppen, men har utfordringer med manglende motivasjon, uro og usikkerhet blant elevene. I enkelte tilfeller har pensjonerte leksehjelpere kartlagt elevens behov og tilpasset leksehjelpen. Disse elevene har som en følge av dette fått et annet undervisningsopplegg. Gjennom å delta på forsøket, håper sentralen på å

systematisere en del av arbeidet de har lagt ned til nå. På denne måten kan man finne ut av erfaringer og peke på forhold som fungerer og ikke fungerer. Leksehjelp har en sterk frivillig og ustrukturert dimensjon som tillater en del fleksibilitet. Fleksibiliteten tillater at man kan jobbe på mange forskjellige måter. Sentralen holder på med en omfattende registrering av det de holder på med.

Leksehjelpere er pensjonerte lærere med bakgrunn fra grunnskolen, videregående og høyskole, studenter, og elever fra videregående deltar. Leksehjelp gis etter skoletid. Man jobber en-til-en og flere elever har faste leksehjelpere. Leksehjelperne knytter seg sterkt til en bestemt person. Det jobbes også i smågrupper. Det har vært godt oppmøte på barnetrinnet, men noe manglende motivasjon og deltakelse på ungdomstrinnet. Prosjektet har også opplevd at lokaliseringen har betydning for deltakelsen. For noen ungdomsgrupper er for eksempel ikke ungdomsklubben, som er et av de lokalene der leksehjelpen blir gitt, et naturlig sted å oppsøke.

Moss Røde Kors, Vårli Asylmottak – Oppsøkende leksehjelp

Leksehjelp ved Vårli asylmottak i Moss er et eksempel på et forsøk der en frivillig organisasjon oppsøker elever. I dette tilfellet, frivillige fra Moss Røde kors. Røde kors drev leksehjelp på mottaket før forsøket kom i gang, et arbeid som kom i gang i 2005. Røde kors hadde få spesielle forventninger til prosjektet, men satte seg som mål å være støtte og inspirasjon til barna. Dette målet har man oppnådd gjennom at barna lærer seg norsk fort. Barna som bor ved mottaket er enslige mindreårige asylsøkere, som er i en sårbar situasjon. Man vet lite om barnas bakgrunn. Barna går på skoler i Moss. Røde Kors holder lav profil mht. offentlighet omkring leksehjelp ved mottaket. Organisasjonen har vært med på forsøket i et halvt år. På denne tiden har det vært tett samarbeid mellom skolen, organisasjonen og mottaket. I etableringen av tilbudet fikk lokallaget hjelp og veiledning fra Oslo Røde Kors, en del av organisasjonen som har gitt leksehjelp i 12 til 15 år til elever i hovedstaden. Deretter satte de i gang med praktisk arbeid: opplæring, lokaler ble lokalisert, tilbudet ble presentert for barn, leksehjelpere ble rekruttert osv. Til nå i Moss Røde Kors har en hatt gode erfaringer og samarbeider godt med asylmottak.

Røde kors mener at man har nådd ut til målgruppen og har hatt godt oppmøte. Leksehjelp foregår i et eget lokale på mottaket og starter opp på ettermiddagen etter at middag er unnagjort. Økten foregår to dager i uken. Lekserommet er formet som et klasserom med tavle og annet tilgjengelig skolemateriell. Enkelte ganger har organisasjonen hatt én leksehjelper per elev, eller tre elever fordelt på en hjelper. Ofte har det utviklet seg faste leksehjelpere. 10 til 20 barn møter opp, mens fem leksehjelpere normalt er til stede. Norskopplæring har vært viktig del av leksehjelp. I språkopplæringen har man brukt bilder av gjenstander og begreper for å bygge opp basalferdigheter. Man har også jobbet mye med metode, særlig har mestringspedagogikk spilt en viktig rolle.

Leksehjelperens rolle går i noe grad utover det å være en leksehjelper – de er ”reserveforeldre” og knytter tette bånd til barna. Leksehjelpere er voksne og pensjonister, menn og kvinner fra 25 til midten av 70-årene. Leksehjelperne har også ulike nasjonale bakgrunner. Mottakets ledelse ønsket ved starten at leksehjelperne måtte være godt voksne. Dette ble gjort for å ivareta og understreke den spesielle situasjonen mottaket er i. Men leksehjelpen har også brukt elever fra videregående og elever fra en av folkehøgskolene i Moss. Bruk av unge leksehjelpere har vært svært positivt. Det har ikke vært vanskelig å rekruttere leksehjelpere.

Rekruttering har vært selvgående, da frivillige melder seg etter egen interesse. Få frivillige har sluttet og en leksehjelper bruker ca. to til tre timer i uken. Opplæring i form av kurs gis til leksehjelpere. Leksehjelpere kurses i mestringspedagogikk.

Oslo kultur og utdanningsforening – På kveld og i helgen

Oslo kultur- og utdanningsforening har holdt på med leksehjelp i omkring fem år før de ble med på forsøket. Leksehjelp som foreningen organiserer er også et eksempel på den kreative bruken av ordningen – det er noe mer enn kun ordinær hjelp til lekser. Tilbudet integrerer andre målsettinger. Foreningen ser på leksehjelp som en type rekrutteringskanal av elever til høyere utdanning. Foreningen har som målsetting å støtte barn og unge i skolegangen og vil stimulere samme gruppe til å ta høyere utdanning. Opp gjennom årene har også leksehjelpen endret form og innhold. Foreningen har i dag et mer intensivt og kompakt tilbud. For eksempel gis leksehjelp flere ganger i uken, samt i helger.

Foreningen ønsker å integrere pedagogiske praksiser inn i leksehjelp. Dette skal gjøres ved å bruke ”Peer Learningssystem”, en modell som bruker studenter som lærekrefter til lære opp barn og ungdom til ikke å føle seg som en del av samfunnets underklasse. Modellen består av to trinn: ”tilleggsundervisning” og ”indirekte leksehjelp”. Mens man tidligere hadde spesialundervisning i bestemte fag, vil foreningen starte opp med kursmodeller. I større grad vil det være fokus på elevens faglige prestasjon i enkelte fag, enn kun hjelp til lekser. Med andre ord, foreningen ønsker å måle elevenes faglige nivå. Denne praksisen har de brukt tidligere, men ønsker å gjøre dette arbeidet grundigere.

Foreningen mener at den viktigste erfaringen til nå i prosjektperioden er at de klarer å rekruttere flere elever til å ta høyere utdanning. Rekruttering av elever til leksehjelp er god, i enkelte tilfeller selvgående – elevene oppsøker foreningen selv med ønske om å delta. Foreningen har også egen ”rådgivningstjeneste” for elever. En rådgiver er ansatt og elever kan få råd om utdanningstilbud og yrkesvalg. En annen positiv erfaring er at trivselen blant deltakerne er meget god. Foreldre gir også positive tilbakemeldinger. Oslo kultur- og utdanningsforening startet opprinnelig som innvandrersorganisasjon, men har nå utviklet seg til et viktig senter for barn og unge. Foreningen mener at elever med innvandrerbakgrunn trenger ekstra hjelp til å kunne mestre nivået som etnisk nordmenn har. Lokal prosjektleder trekker fram at høyere utdanning kan gi barn og unge med innvandrerbakgrunn gode muligheter til å gjøre et riktig, fremtidig utdannings- og yrkesvalg. På denne måten er leksehjelp, forstått som et middel for å nå forenings mål, sosialt utjevne i profil.

Forsøkets utprøvningssted er Oslo. Tilbudet retter seg mot elever i grunnskolen til og med videregående opplæring. Rekruttering av leksehjelpere foregår gjennom reklamer og per dags dato mottar ca. 70 til 80 elever leksehjelp. Oppmøtet i helgene er godt og opp mot 60 elever møter. Ved hver økt registreres deltakerne. Om elever ikke er til stede, kontaktes foreldre. Leksehjelpere er studenter ved høyskole og universitet. Leksehjelperne går igjennom opplæring før de tar fatt på arbeidet. Leksehjelperne følges opp gjennom ukentlig lærermøter. Leksehjelpen er individuell, det danner seg en-til-en relasjoner mellom leksehjelper og elev, mens det også gis tilleggsundervisning i fagene matte, engelsk og norsk. Elever har tilgang til mat og har fysiske aktiviteter. Leksehjelp foregår på ettermiddagen..

Foreningen har som mål at leksehjelpere skal fungere som gode forbilder eller rollemodeller. Flere av leksehjelpere studerer medisin, jus eller tannlege – typiske adgangsregulerte studier. Når elever ser at leksehjelperne har samme bakgrunn som dem selv, er dette en stimulering til

å satse på skolearbeid og eleven blir mer motivert. Foreningen organiserer leksehjelp etter mønster fra skolen. I foreningens lokaler er det rom der elevene er inndelt trinnvis. Elevene har faste klasserom. Rommene har tavle, PC'er etc.

Oslo Røde Kors – Forhindre sosial eksklusjon

Oslo Røde Kors internasjonale senter (ORKIS) har drevet leksehjelp siden 1992. Organisasjonen holder til i egne lokaler i Oslo og har over de siste syv årene registrert en jevn vekst i antall elever som ønsker leksehjelp. For skoleåret 2000 var det i underkant av 200 elever, mens tallet for siste skoleår 05/06 er ca. 1000 elever som deltar. Leksehjelp som ORKIS har organisert under forsøket skiller seg ikke betraktelig fra ordinær drift, i forhold nåværende erfaringer og status. Målsettingen med leksehjelp er å bidra til at alle elever på videregående skole i Oslo skal kunne velge utdanning og yrkeskarriere ut fra egne talenter og innsats, uansett sosial og kulturell bakgrunn. Leksehjelp henvender seg også til elever på siste året på ungdomsskolen. ORKIS er med på forsøket fordi de ønsker å bli evaluert av forskningsmiljøer. Det har ikke blitt foretatt noen grundig evaluering av leksehjelp.

De fleste leksehjelperne har høyskole eller universitetsbakgrunn. For å kunne være frivillig leksehjelper må man ha en akademisk grad eller være student. Rekruttering av leksehjelpere går i bølger, men pågangen av frivillige har vært god de siste årene. Generelt er det ikke vanskelig å få tak i frivillige. Frivillige er leksehjelpere i ett til to år. De rekrutteres fra utdanningsinstitusjonene i Oslo, som for eksempel Universitet i Oslo og høyskolene. Rekrutteringskampanjer, både gjennom oppsøkende arbeid og media, er blitt brukt. Med denne bakgrunnen har leksehjelperne en faglig bakgrunn til å kunne drøfte lekser utover selve oppgaven. Dermed oppstår muligheter for at elever kan få interesse for fag og mulighet til å bli kjent med andre fagområder. På denne måten driver også ORKIS en form for yrkesveiledning basert på personlige erfaringer.

Den typiske leksehjelperen er kvinne med høyere utdanning i slutten av 20-årene. ORKIS har også egen sommerskole som forberedende kurs til leksehjelp. På denne måten håper man å gjøre elever bedre rustet til skolehverdagen. Det er ingen klassesertrinn som trenger mer leksehjelp enn andre. Elever behøver ofte hjelp i norsk, matte og engelsk. Ulike nasjonaliteter benytter seg av leksehjelp. Senteret registrerer ikke etter nasjonalitet, men etter språk. ORKIS' erfaring er at de fleste brukere kommer fra land/kontinent hvor høyere utdannings-system er godt utbygd. Elever opp til 23 år kan få leksehjelp. Etter passerte 23 år er eleven en del av voksenopplæringen. Elever jobber tett med leksehjelpere. Ofte er det eleven som velger tempo, oppgavetype, grundighet og hva man legger vekt på i forklaringen av oppgaver. ORKIS sin styrke i forhold til skolen, er at elevene kan få tettere oppfølging ved bruk av leksehjelp. Mens det på skolen er en voksen på mange elever, er det mange voksne på få elever hos ORKIS.

Alle elever skal ha fått den hjelpen de trenger før man er ferdig med leksehjelpøkten. ORKIS har omtrent 70 elever som får leksehjelp hver kveld, mens ca. 20 leksehjelpere møter opp. Tilbudet markedsføres til noen skoler hver høst i Osloområdet. Man når ut til målgruppen i mye større grad enn det man har kapasitet til. ORKIS har et godt renommé, men har ikke klart å etablere seg som et tilbud blant etnisk norske elever. Tilbudet er populært blant elever med minoritetsbakgrunn. ORKIS tror at en grunn til at de ikke når ut til norske elever er at de oppfatter det som et hjelpetiltak, mens for elever med minoritetsbakgrunn er det et sted der man gjør lekser. Elever oppsøker ikke nødvendigvis ORKIS fordi de trenger hjelp til lekser –

mange gjør lekser på egenhånd. Hjemme kan det være for trangt, uro, etc., faktorer som hindrer at elever får konsentrert seg. Denne funksjonen ser ikke majoritetsungdom.

ORKIS er ikke en forlengelse av skolen. Elever forteller til at det er nettopp dette ORKIS ikke er: her møter de helt andre typer lærekrefter, fagtilnæringer er helt annerledes enn på skolen. ORKIS er en type studiested som både kombinerer faglig og sosial ramme, en ramme som har faglighet som høyeste prioritering. På den annen side er ORKIS et fagligsosialt møtepunkt, der nasjonalitet med minoritetsbakgrunn interagerer på tvers av kjønn, kulturell bakgrunn og alder. Dette oppleves som positivt av ansatte og elever som deltar på leksehjelp i regi av ORKIS. Leksehjelp foregår alle dager. Elever må registrere seg som medlemmer og etablere tilknytning. En typisk leksehjelpøkt starter med at elvene kan begynne å komme allerede fra kl 14:00, som er to timer før åpningstid. Elever gjør da lekser på egenhånd, har sosialt samvær eller spiser, etc. De første frivillige kommer i fire-tiden og får da tildelt elever av ansatte eller elever spør om hjelp. De fleste frivillige kommer i femtiden. Enkelte av rommene er rene lekserom – her gjøres kun lekser – mens andre rom brukes til yrkesveiledning. Ansatte går rundt på huset og ser til at frivillige som er ledige kobles opp mot elever som trenger hjelp. Fra åttetiden og utover begynner elever å bli ferdig. ORKIS har spesielt stor pågang av elever under eksamenstiden og perioder med heldagsprøver. Foreldre er lite involvert i leksehjelp, fordi man er på videregående nivå.

Det er vanskelig å fastslå om deltakelse på Prosjekt leksehjelp fører til bedre prestasjoner på skolen. Dette punktet ønsket ORKIS å få evaluert. ORKIS har kun ”plukkhistorier” å forholde seg til – enkelthistorier om at elevers deltakelse fører til gode faglige resultater. Foreløpig har ikke ORKIS noen total vurdering av dette punktet. Plukkhistoriene forteller at elever som flittig bruker leksehjelp gjør det bedre på skolen, karaktermessig. Deltakerne kan vise til gode faglige og sosiale resultater på universitet og høyskoler.

4.4 Nettbaserte modeller

Leksehjelp ved bruk av Internett er den tredje modellen denne rapporten evaluerer. I praksis er det kun én av deltakerne som tilbyr nettbasert leksehjelp, men i denne delen velger vi å inkludere en deltaker til, som kombinerer nettbasert med lærermodell. Nettbasert leksehjelp er dermed den minst utbredte av modellene og skiller seg distinkt ut på flere områder. For det første, modellen gis eksklusivt over nett og fordrer at brukere har internettoppkobling og PC for hånden. På denne måten er nettbasert leksehjelp en type, alternativ e-læringsplattform og i høyeste grad virtuell. Til tross for at mange av deltakerne bruker IKT- verktøy, som en del av leksehjelp, er nettbaserte modeller utelukkende en svartjeneste, et nettsted der elever får svar på innsendte spørsmål. Nettbaserte modeller har mange positive trekk, med mange store utfordringer foran seg. En fordel er at leksehjelp er åpent hele døgnet og tilgjengelig hvor som helst – eneste utfordring for bruker er å være oppkoblet til den globale landsbyen.

Nettbasert modell følger i fotsporene til de andre modellene og deltakerne på flere felt. Leksehjelp forstås som del av et utviklingsarbeid og integrerer målsettinger, føringer og problemstillinger utformet i lokale og nasjonale strategiplaner og læreplaner. Nettbasert leksehjelp stiller flere interessante pedagogiske og logistikkmessige utfordringer, både for aktører som produserer og bruker tjenestene. På tilbydersiden, for eksempel, er spørsmålet relatert til hvilken informasjon som gis og hvordan den skal kvalitetssikres. På den annen side stiller nettbasert leksehjelp krav til formidling og formuleringsevne.

Det er variasjon i hvordan lekser og leksehjelp fortolkes av deltakerne som bruker nettbasert modell. Variasjon strekker seg til å forstå som ”repetisjon av lekser” eller være en konkret, aktiv læringsressurs. Her er noen sitater:

”Lekser er elevens behov for å svar på spørsmål som har med skolearbeid å gjøre. Dette er ikke nødvendigvis lekser i betydningen dag til dag oppgaver. Lekser er uttrykk for en type læringsprosess, faglig arbeid, som for eksempel prosjektarbeid, fagoppgave på lengre sikt. Leksehjelp er hjelp en leksehjelper gir for å etablere en læringsdialog med eleven. Leksehjelp er også hjelp til å hjelpe videre i utviklingen av faglighet.”

”Lekser er repetisjon av gjennomgått stoff, mens leksehjelp er hjelp til å forstå leksene.”

Høgskolen i Hedmark – Pugg and Play

Pugg and Play, en nettbasert svartjeneste, ved Høgskolen i Hedmark, er den eneste nettbaserte leksehjelpmodellen i forsøket. Høgskolens målsetting var å utvikle en læringsressurs, som kunne omsettes som leksehjelp i naturfag, matematikk, norsk og samfunnsfag. Målgruppen er elever på mellomtrinnet. I praksis er målgruppen alle landets elever. Høgskolens arbeid er nok et eksempel på en deltaker som startet opp med et arbeid før forsøket kom i gang. Pugg and Play startet opp i 2001 og har holdt på i ca. seks år. Pugg and Play var et program som gikk på NRK inntil 2005. Høgskolen står bak programmet og inngikk samarbeid med to aktører, et internettelskap og et TV-produksjonsselskap. Sammen startet de Pugg and Play som en delvis nettbasert og TV-læringsressurs for elever i grunnskolen. Programmet gikk tre ganger i uka på NRK etter skoletid. I sendetiden satt lærere og studenter og svarte på innsendte spørsmål fra elever. Svarene ble lagt ut på nettsidene

Denne formen for læring førte til at høgskolen fikk bred faglig erfaring. Etter at Pugg and Play ble tatt av plakaten, har viktigste oppgave vært å ta i mot, bearbeide, og legge ut svar på nettstedet. Dette er et arbeid som har krevd gode kommunikasjonsevner. Men på grunn av økonomi, opphørte programmet for to år før det nasjonale forsøket kom i gang i 2006. I mellomtiden har høgskolen hatt midler til å kjøre Pugg and Play som en nettbasert læringsressurs. Pugg and Play er primært en læringsressurs som vektlegger en-til-en læring mellom leksehjelper og elev. Høgskolen ser for seg at lærere, studenter og frivillige kan drifte nettsiden. Gjennom arbeidet med Pugg and Play har man bygget opp en database med 25.000 til 30.000 ulike svar på skolerelatert stoff. Svarene relaterer seg til innsendte spørsmål. En annen grunn til at høgskolen er med på forsøket er det fagligpedagogiske aspektet. Pugg and Play er tilpasset elever som bruker nettet til å søke etter stoff eller svar i skolearbeidet. Høgskolen tror at elever ikke er fortrolige med å finne rett og relevant info på nettet. De kan lett gå seg bort blant sider som ikke har kvalitetssikret innholdet, men nettstedet er også et godt verktøy som muliggjør innhenting av stoff til skolearbeid. Pugg and Play et godt verktøy til å bygge opp elevens digitale kompetanse.

Navnet Pugg and Play er inspirert fra et engelsk program. Begrepet ”pugg” referer til faglig virksomhet, mens ”play” er leken med å tilegne seg ny konkret kunnskap. Konseptet refererer også til bruk av nye hjelpemidler i skolen. Høgskolen hadde klare målsettinger knyttet til leksehjelpforsøket. For det første ønsket man at prosjektet skal være et pedagogisk verktøy til elever som ønsker å bruke Internett i skolearbeid. Pugg and Play skal være et nettsted der

elever kan finne konkrete svar, linker til stoff og fungere som en digital læringsarena. I løpet av høsten 2007 håper høgskolen å oppfylle sin andre målsetting. Høgskolen ønsker å etablere tettere samarbeid med andre aktører involvert i forsøket. Dette gjelder skoler og frivillige organisasjoner. Et mål er også å være et tilbud til leksehjelpere som ønsker å bidra med eller erverve seg pedagogisk/didaktisk erfaring i leksehjelpforsøket. Det trekkes fram at dette er relevant med hensyn til formidling av spørsmål- og svartjenesten som Pugg and Play er.

Så langt i prosjektperioden samarbeider ikke høgskolen med noen frivillige organisasjoner. Høgskolen har hatt størst utfordringer med selve formatet de jobber med. Å gi hjelp over nettet har fordeler og begrensninger, mht til læring. Hjelp via nettet er praksisnær pedagogikk. Dette vil si at hjelper står overfor helt andre, nye utfordringer i læringen, spesielt spiller formidling en viktigere rolle. Eleven er ”virtuell” og leksehjelperen må tenke nøye igjennom hvordan skolestoff presenteres for den enkelte elev. Undervisning via nett er ulikt og forskjellig fra ordinær tavleundervisning. På nett er det roligere og lærer kan rette opp feil underveis. Nettbasert læringsmiljø stimulerer til dialog og man kan bruke mer tid på hver enkelt elev. Høgskolen viser til at studenter – som oftest er leksehjelpere – ser på læringsformen som nyttig og pedagogisk utfordrende. Pugg and Play er en form for kateterundervisning: Med dette menes at Pugg and Play er en møteplass, en møteplass der elev og lærer møtes til læring. En slik arbeidsform stiller krav til leksehjelperen som en god formidler, i tillegg til å ha god faglig innsikt.

Borgen skole – digital skoleplattform og familielæring

Borgen skole er eksempel på en deltaker som kombinerer trekk fra ulike modeller – en kombinasjon av foreldre, nettbasert og lærermodell. Prosjektet på skolen er unikt ved at tilbudet retter seg inn mot barn og foreldre i en mottaksklasse ved skolen. Dette er klasser som er til for elever som nettopp har kommet til landet og skal lære seg norsk. I flere tilfeller har barnas foreldre lite skolegang, har lite norskkunnskaper, og i ytterste konsekvens, er analfabeter. Målet og fokuset for prosjektet er å øke foreldrenes kompetanse slik at de i større grad kan hjelpe til med lekser og oppfølging av elevene gjennom skoleløpet. Modellen ble valgt fordi den passer til skolens arbeidsmåte. Skolen bruker en digital skoleplattform som en del av undervisningen. På denne måten kan man lett se at kompetanseheving av foreldre ikke er langt fra opplæring, og leksehjelp er en integrasjonsarena.

Skolen har jobbet systematisk og tilrettelagt med hjelpemidler i det digitale klasserommet. Gjennom nettstedet *Fronter* foregår mye av kommunikasjonen mellom skolen og hjemmet, et nettsted der elevens oppgaver fra skoledagen legges ut. I praksis vil dette si at ukeplaner er oversatt fra norsk til morsmål og lest inn på morsmål i tilfeller der foreldrene er analfabeter. Det er lagt inn videosnutter og bilder som skal forklare begreper, situasjoner og andre forhold nødvendig i leksearbeidet. Lenker til mer utfyllende fagstoff er også tilgjengelig. Skolen er altså i med å bygge opp en full, systematisk oversikt over hva elevene har i lekser. Andre typer hjelpemidler er også tilgjengelig for foreldrene slik at de kan hjelpe sine barn med skolearbeidet. Gjennom å bruke nettbaserte løsninger kan foreldre lære seg norsk. Dermed hadde skolen fått fram foreldrene på en arena de ikke regnet med.

Leksehjelp foregår altså på skolen og på nettet. På skolen foregår leksehjelp like etter skoletid, en gang i uken. Oppmøtet har vært bra og skolen får gode tilbakemeldinger på at foreldrene bruker det digitale klasserommet. Noen foreldre har ikke tilgang til Internett og skolen er åpen på onsdager etter skoletid. Lærere er tilgjengelige og foreldre kan sammen med

elever bruke skolens dataressurser. For lærernes del tar leksehjelp en del av lærerens arbeidstid. Tilrettelegging og generell administrering foregår i arbeidstiden. Leksehjelpen begynner å gå inn i skoletiden, så det er vanskelig å holde skille på hva som er hva. Leksehjelp virker å være godt forankret i arbeidsdagen, gjennom at det inngikk allerede i planleggingen av skoleåret, en planfase som avvikles før skolen starter opp. Elever i mottaksklasser benytter seg mest av tilbudet, men leksehjelp er også åpen for alle elever ved skolen. Prosjektet er primært rettet mot elever med minoritetsbakgrunn. Elevene oppfatter ordningen som frivillig. Ingen skriftlige kontrakter eller muntlige avtaler inngås, men leksehjelpen loggføres hver uke. Temakvelder er også arrangert, der lærere forklarer foreldrene hvordan man bruker skolens datafasiliteter.

Skolen har spesialpedagogisk kompetanse og god kjennskap til målgruppen, og virker å ha sydd dette inn i leksehjelp. Metodene lærere bruker i skoletiden, brukes også i leksetiden, med andre ord. Viktigste aktører i forsøket er lærere, elever og foreldre og tilbudet har god forankring hos ledelsen. En viktig erfaring er at leksehjelp gir mestringsfølelse og foreldrene får kontroll over sitt forhold til skolen. Hvordan man skal gjøre det konkrete leksearbeidet er en tilbakevendende, hverdagslig utfordring som ulike parter konfronteres med hver dag. Oversettelse er en viktig utfordring. Skolen opplever at enkelte elever velger bort skolen av enkelte grunner. Dette kan være manglende mestring og lunken holdning til skolen. Viktigste målsetning med forsøket har vært å få foreldrene på banen. For å kunne lykkes med dette, må man møte og tilrettelegge for foreldrene. For skolen er det viktig å motivere, forstå og forklare viktigheten av å jobbe med skole. Et mål er å få leksehjelpen til å bli en del av daglig virke.

4.5 Foreldredrevet leksehjelp

Den femte modellen som rapporten evaluerer er foreldredrevet modell, en modell som setter foreldrene i fokus. Mens de andre modellene har aktører innen skolen eller frivillige organisasjoner som tilretteleggere og utøvere, er foreldredrevet leksehjelp viktig i forsøket. En intensjon for utviklingen og bruken av modellen relaterer seg til at mange foreldre opplever det som vanskelig å hjelpe barna sine. Dette kan ha sin bakgrunn i at foreldre ikke har nok kunnskap og kompetanse om skolearbeid, og dels fordi de er redde for å gjøre feil. Kompetanseheving spiller en viktig rolle i denne modellen, et trekk som går igjen på flere felt. Kurs arrangeres i hvordan foreldre kan være en god leksehjelper, mens andre forsøk er spesielt rettet mot å få foreldrene på banen gjennom sosiale aktiviteter. Å styrke foreldrenes kompetanse i å støtte opp om barnas skolegang er en fellesnevner blant forsøkets deltakere. Foreldrene kan dermed få bedre kjennskap til dagens skole, kunnskap om hvordan man kan hjelpe barna med lekser og støtte i skolearbeidet, samt betydningen av egen rolle i barnas skolegang.

Foreldredrevet modell følger i fotsporene til de andre modellene på flere felt, men skole-hjem-samarbeid får en viktig funksjon i utviklingsarbeidet. Om den ikke har en viktig funksjon, får den en revitaliserende mening, og trekker opp nye problematikker mellom skole og hjem. Et interessant grensetilfelle er om skole-hjem-samarbeidet i leksehjelp konsentrerer seg kun til å gjelde arbeidet med lekser eller om det ses i en generell sammenheng. Foreldredrevet modell forstås også som et utviklingsarbeid og integrerer i varierende grad målsettinger og intensjoner fra læreplaner og lokale, kommunale strategiplaner, sammenlignet lærerbaserte modeller, for eksempel. For å styrke skole-hjem-samarbeidet, identifiserer man det pedagogisk verktøyet som andre modeller benytter seg av – mestring. Betydningen av mestring

artikulerer seg gjennom at forelderrollen skal dreies inn mot skolens sfære og aktiviteter, ikke bort fra den. Mestring kan, kort sagt, rette seg inn mot å jobbe for at foreldre skal få økt selvtillit i forhold til å ta opp sensitive og komplekse problemstillinger med skolen.

Det er variasjon i hvordan lekser og leksehjelp forstås av deltakerne som bruker foreldredrevet modell, en variasjon som strekker seg til å identifisere endring i begrepet til å understreke betydningen av kompetanse. Her er noen sitater:

”Lekser er elevens oppfølging av det de har vært igjennom på skolen, mens leksehjelp er hjelp til å gjøre bedre lekser.”

”Lekser omfatter noe mer enn oppgaver gitt fra dag til dag. Lekser er sosial kompetanse men omfatter også å være faglig flink i ett eller flere fag. Leksehjelp er også hjelp til elever til å kunne fungere i praktisk skolehverdag.”

”Lekser er et begrep som er i ferd med å endre seg. Lekser, ut fra en enkel definisjon, er enkelt hjemmearbeid som skal utføres i et enkelt fag, men kan også gjøres i skolen. Leksehjelp er hjelp til å kunne utføre arbeidsoppgaver som eleven ikke mestrer av ulike grunner.”

Kommunalt foreldreutvalg i Stavanger – Viktigheten av forelderrollen

Kommunalt foreldreutvalg i Stavanger er en deltaker som i første rekke forstår leksehjelp noe annerledes enn andre deltakere. Foreldreutvalget organiserer ikke leksehjelpøkter, men kurs for foreldre. Kursene skal holdes på fem skoler i lokalområdet. Målsettingen med arbeidet er å styrke skole-hjem-samarbeidet, styrking som skal føre til økt læringsutbytte for elevene og fokus på forelderrollen. Utvalget forankrer sitt arbeid med henvisning til resultater fra forskning, som tilsier at foreldre er usikre i hvordan de skal hjelpe barna i skolearbeidet. Dette handler om at foreldres kompetanse ikke strekker til. Det skorter litt på skole-hjem-samarbeid, og utvalget jobber for at dette samarbeidet skal styrkes. Utvalget jobber derfor mot å styrke skole-hjem-samarbeidet i forhold til eleven, klassen og skolen. Utvalget mener at de best kan få dette til om samarbeidet forankres i skolens kultur. Det er opprettet en egen prosjektgruppe der involverte parter er representert. Foreldreutvalget har definerte samarbeidspartnere.

Kursingen av foreldre startet høsten 2007. Utvalget påpeker at deres prosjekt er noe annerledes enn vanlig leksehjelp – det har en klar utdanningsdimensjon. Foreldrene skal blant annet kurses i bevisstgjøring av egen rolle slik at de på best mulig måte kan støtte opp om sine barns skolegang. Tanken er at om foreldrekontakter har god kompetanse på skole-hjem-samarbeid vil dette spre seg nedover til den enkelte forelder. Dermed gir man støtte og understreker viktigheten i det å samarbeide godt med skolen og den enkelte elev. Det er dette samarbeidet som er en del av leksehjelp. Foreldreutvalget understreker at om foreldre kjenner rollen sin i forhold til elevens skolearbeid og lekser, er vegen lettere fram til en bedre måloppnåelse. Gjennom kursing vil man synliggjøre at foreldre er en ressurs i barnas leksearbeid – noe som forutsetter at foreldre vet hva de skal gjøre.

Utvalgets arbeid henvender seg til foreldrekontakter. Man skal kurse hva det vil si å være foreldrekontakt, hvilken rolle man har, tips og ideer om hvordan man kan få til et godt samarbeid med skolen og kontaktlærer, etc. Utvalget tror at om foreldrene er mer på banen, så blir læringen bedre. Kursene vil også ta for seg hvordan man samarbeider på ulike nivåer i

skolen. Utvalget sikter også på å kurse og samarbeide med minoritetsspråklige foreldre. Et viktig poeng er å vise arenaene som foreldre kan henvende seg til for å øke foreldreengasjementet. Et mål er også å kurse lærerne. Kursene kan bidra til å få foreldre til å innse hvilken kompetanse de har. På denne måten kan lærere og foreldre utnytte hverandres kunnskap.

Foreldreutvalget tror at kursing av foreldre kan bidra til at elevene gjøre det bedre på skolen. Foreldre vil lettere kunne hjelpe og tilrettelegge i leksearbeidet. En utfordring i leksearbeidet er at man ikke kjenner hverandres roller og har uklare forventninger til hverandre. Skolen har det pedagogiske ansvaret - det er de som har den faglige kompetansen - mens foreldre skal motivere og tilrettelegge et sted der leksene blir gjort. Det bør være en åpen dialog rundt hver enkelt elevs læring. Foreldreutvalget mener at et godt foreldrenettverk kan føre til at foreldre som er negativt innstilt kan dras mer inn i skolen.

Minoritetsspråklig ressursnettverk, Linderud skole – Familielæring

Minoritetsspråklig ressursnettverk (MiR) er et eksempel på en annen deltaker som benytter seg av en foreldredrevet leksehjelpmodell. Ressursnettverkets opplegg er noe forskjellig fra andre deltakere gjennom at initiativet kommer fra foreldre med minoritetsbakgrunn. Minoritetsspråklig ressursnettverk består av ca. 60 minoritetsspråklige foreldre fra 20 ulike land. Nettverket er i etableringsfasen. De har et nasjonalt nettverk og flere lokallag rundt i landet. Leksehjelpen som gis ved Linderud skole i Oslo, skjer i regi av nettverkets lokallag, Oslo. Lokallaget i Oslo er ikke en del av Linderud skole, men benytter seg av skolens fasiliteter. Målet med utprøvingen er å styrke samarbeidet mellom skole og hjem. Prosjektet har dermed som mål å ta foreldrene på alvor og imøtekomme deres forslag. Utprøvingen har også delmål. Nettverket har jobbet mot å aktivere foreldre i barnas skolehverdag, en involvering som ikke forutsetter gode norskkunnskaper. Et annet delmål er å lære foreldre om skolesystemet gjennom møter i trygge omgivelser, møter som skal skje egne språkgrupper og aktiviteter knyttet til skolen. Nettverket jobber også mot å gi foreldre innsikt i hva de kan gjøre med barna i fritiden og hvordan foreldre kan bli bedre kjent med hverandre. Nettverkets forsøk startet november 2006.

Nettverkets foreldre er i prinsippet leksehjelpere, men nettverket benytter seg av innleide lærere som er leksehjelpere. Lokallaget organiserer syv forskjellige språkgrupper. Mange av foreldrenes barn går på Linderud skole. Nettverket drev ikke med leksehjelp før de ble med på forsøket. På Linderud skole organiseres leksehjelp, men dette er i regi av skolen, ikke MiR. Flere av barna har ”dobbel dose” leksehjelp - de deltar både på leksehjelp som organiseres av skolen og i regi av nettverket. Nettverket har satt seg klare målsettinger, blant annet ønsker de å gjøre innvandrersfamilier bevisste på sin foreldrerolle i samfunnet og i forhold til skolen. I tillegg jobber nettverket med å formidle og utvikle gode eksempler på hva man kan gjøre for å støtte barna i skolen. Nettverket ønsker også å skape debatt innad i innvandremiljøene, som kan lede til større bevisstgjøring om hva som bidrar til reell deltakelse i samfunnet. Et annet mål er å utvikle rollemodeller, styrke selvtilliten til barna og nyansere nordmenns negative bilde av innvandrere.

Mot denne bakgrunnen, går en i nettverkets prosjekt utover det man vanligvis forbinder med leksehjelp – stimulering av økt foreldreengasjement utover vanlig, konkret hjelp til lekser. Skole-hjem-samarbeidet tar opp integrasjon av innvandrersfamilier inn i det norske samfunnet. Med utgangspunkt i Linderud skole, skal nettverket utvikle en modell, der foreldrene er aktive

pådrivere. Dette synes å føre til en del begrensninger, utfordringer og ulik forståelse av leksehjelp. På et vis, er foreldre leksehjelpere uten nødvendigvis å gi hjelp til lekser. I enkelte tilfeller har ikke foreldre nødvendig kompetanse i konkrete fag og veier opp sin rolle ved å motivere og oppmuntre barn. Nettverkets leksehjelp er tospråklig og stiller krav til språkferdigheter. Norsk kommer på toppen av syv andre språkgrupper det gis leksehjelp i. Dette vil si at leksehjelp foregår både på norsk og med en morsmålslærer til stede. En slik sammenstilling førte til at nettverket ansatte morsmålslærere, men erfarte også vanskeligheter med å få tak i arbeidskraft som ville binde seg til to undervisningstimer i uken.

Nettverket har hatt utstrakt samarbeid med lærere på Linderud skole og andre skoler i nærheten. Spesielt har man jobbet mye med norskopplæring. Barna har skolegang fra andre land før de begynte i norsk skole. Leksehjelp foregår etter skoletid. Noen ganger foregår den også i helgen. Mat serveres også. Leksehjelpen er beregnet på barn fra barne- og ungdomstrinnet. For øvrig er det vanskelig å rekruttere leksehjelpere. Ingen skriftlige avtaler inngås. Nettverket opplever at de delvis når ut til målgruppen. Nettverket jobber med å formidle viktigheten av at foreldre gjør lekser sammen med sine barn. Oppmøtet har vært 50 prosent hver gang. Nettverket har arrangert kurs i norsk for barn på mellomtrinnet i samarbeid med en norsklærer fra ungdomsskolen. Under prosjektet har det vært bruk av mange småprosjekter. Dette vil si at små kurs, sosiale aktiviteter arrangeres med sikte på integrasjon og kompetanseheving. Dette kurs for elever og foreldre.

Storhamar skole – Foreldreskolen

Storhamar skole på Hamar har integrert leksehjelp som en del av læringsopplegget ”Foreldreskole”. Skolen er ikke direkte med på Prosjekt leksehjelp – i den forstand at skolens lærere gir leksehjelp – men har definert en annen rolle. På et vis kan man si at skolen gir *indirekte* leksehjelp gjennom en tilretteleggerfunksjon. Skolen tilrettelegger forholdene slik at foreldrene skal bli gode leksehjelpere. Leksehjelp inngår her som en satsning skolen holder på med. Foreldreskole er en videreutvikling av en modell skolen har utviklet de seneste årene, en modell presentert på et seminar for Utdanningsdirektoratet i 2006. Dagens modell er myntet på 1. trinn, men skolen ønsker å videreutvikle en modell som etter hvert omfatter alle trinnene på skolen, fra 1.-7. trinn. Mens mange foreldre har et passivt forhold til skolen, vil man her snu flisa – fra passivt til aktivt. Foreldreskole vil si at foreldre skal inkluderes sterkere i barnas opplæring. Fokuset skal vekk fra passive foreldremøter til å ha aktive foreldre involvert i barnas opplæring, en tenkning fremhevet under parolen ”*Fra informere til aktivisere*”.

Skolen ønsker å styrke foreldrenes kompetanse i å gi leksehjelp, samt å øke engasjementet for elevenes skolegang. Fokuset i foreldreskolen har vært på problemløsning av elevenes nivå. Dette betyr at man gjennomgår arbeidsmåter som elever brukes i ordinær skoledag. Med andre ord, hvordan bli en god veileder for sine barn. For å kunne få til dette, må man opprettholde interessen gjennom hele skoleløpet, noe som er en stor utfordring. Målsettingen for modellutprøvingen er ved siden av styrking av foreldrenes kompetanse, det å skape nettverk for foreldrene slik at de blir bedre kjent med alle lærerne og utjevning av sosiale forskjeller i stedet for å øke dem.

Opprinnelig var tilbudet myntet på foreldre med barn på første trinn. Dette arbeidet har gitt gode erfaringer og tilbudet har under prosjektperioden blitt utvidet til andre trinn på skolen

også. Dette er også nødvendig. Gjennom skoleløpet flytter barn, nye grupper dannes og barn flytter seg oppover i trinnene, faktorer som tilsier at tilbudet bør utvides.

Foreldreskolen har hatt positive effekter, både faglig og sosialt. Skolen driver opplegget for fjerde året og i løpet av høsten 2007 skal alle trinn være med. Oppslutningen har vært stor, med oppmøte på 80 til 90 prosent blant foreldrene. Opp mot 40 til 50 foreldrepar har møtt. Lokal prosjektleder påpeker først og fremst at oppleggets innhold er en grunn til stor oppslutning, men ikke minst at foreldre ser nytten av opplegget. Opplegget består av interne og eksterne aktiviteter, som både skolen har iverksatt og som har kommet etter initiativ fra foreldre. Foreldreskole er et sosialt knutepunkt, der for eksempel gym- og musikkvelder har blitt gjennomført. Informant trekker fram at det snakkes mye om at det å kjenne barnas foreldre har stor nytte, men at det sjelden gjøres noe med det. Gjennom foreldreskolen skapes trygghet for barna. I tillegg til trygghetsfølelse, har foreldreskolen ført til endrede holdninger blant foreldre. Foreldre som kanskje hadde et annet syn på skolen, har fått annen holdning til lekser og skolen. Dermed er foreldrene i bedre stand til å hjelpe sine barn i skolearbeidet.

I begynnelsen satte ikke skolen noen klare forventninger til prosjektet. Lista ble lagt lavt. Skolen stilte seg åpen, men forventningene har etter hvert justert seg i takt med foreldreskolens program. Forventningene nå derimot, retter seg mot at oppslutningen skal bli bedre og at man kan jobbe med arbeidsoppgaver. Spesielt er det forventninger til at miljøet på skolen skal bli bedre. Skolen tror at forholdet mellom foreldre, barn og foreldre, og mellom foreldre og skole, skal bli bedre. Skolen scorer høyt på trivsel. Med foreldreskolen kan trivselen stige enda mer. Informant forteller også at mange skoler – både lokalt, regionalt og nasjonalt – har kontaktet skolen for å høre om skolens erfaringer med foreldreskolen. Foreldreskolen er et prosjekt som har vekket interesse. De viktigste pådriverne for utviklingen av foreldreskolen har vært lederen for FAU og rektor.

5 Oppsummering og konklusjon

5.1 Hvor er vi nå? - Framdrift og prosjektstatus

Når denne rapporten skrives, oktober 2007, er det vårt inntrykk at Prosjekt leksehjelp er godt i rute i forhold til planlagt framdrift. Med få unntak har lokale aktører fått etablert sine prosjektorganisasjoner med nødvendige ressurser, arbeidsfordeling osv. Som vi understreket tidligere, var en del av prosjektene allerede godt i gang før forsøkets oppstart, noen med til dels lang tids erfaring bak seg, mens andre var helt nye ved prosjektstart. Disse deltakerne har fått hjelp til å utvide og strukturere ordningen. Nasjonal prosjektledelse har lagt opp til gode rutiner for spredning av gode erfaringer, en spredning som skjer mellom erfarne leksehjelpere og ferskere deltakere.

Som følge av ulik utgangssituasjon, er prosjektprogresjonen og utviklingen av modellene noe ulik. Dette betyr at prosjektene i noe ulik grad har fått de planlagte redskaper/virkemidler på plass, rekruttering av leksehjelpere er stort sett på plass, men noen arbeider fortsatt med dette. Noen få har vel også opplevd noen uforutsette utfordringer, men det er vårt inntrykk at dette nå i all hovedsak er løst. Flertallet av prosjektene opplever i dag å ha fått et relativt godt grep på arbeidet.

En sentral utfordring er å finne interne informasjonsstrømmer, som gjør at de nye leksehjelp-oppleggene kan dra nytte av erfaringer fra de som har lengre tids arbeid bak seg. ”Å finne opp hjulet på nytt” kan av og til være en god ting; nye, lokale prosjekter må selv få gjøre seg sine erfaringer og tilpasse virkemidler som andre har prøvd ut og fått erfaring med tidligere. Velkjente virkemidler fra ett prosjekt, må tilpasses en annen lokal virkelighet i en annen kontekst, alt kan ikke overføres direkte fra ett prosjekt til et annet. Likevel kan man ha stor nytte av å lære av hverandres erfaringer. Selv om man oppfinner sine egne hjul, er det ikke sikkert at det er nødvendig å få med alle punkteringene som andre har vært igjennom før.

Men hensyn til måloppnåelse, mener en klar majoritet av prosjektene at man er på vei mot å nå disse, i alle fall når det gjelder målet om økt læringsutbytte for deltakende elever. Alle melder om gode tilbakemeldinger mht faglige resultater, fra lærere, foreldre og elevene selv.

Når det gjelder målet om at leksehjelpen skal fungere sosialt utjevne mht opplærings-situasjonen og læringsresultater, er mange av deltakerprosjektene mer i tvil. Dette knytter seg særlig til at mange opplever at det er vanskelig å nå de elevene som sliter mest. Disse er de det er vanskeligst å rekruttere til et frivillig leksehjelp-opplegg.

Basert på drøftingen så langt, vil vi peke ut noen forhold som kommer til å melde seg som sentrale problemstillinger og utfordringer i fortsettelsen av prosjektet. Vi tror at *motivasjon* kommer til å bli en nøkkelfaktor. I tillegg til at det å ha et godt grep om *rekruttering*, også vil bli avgjørende for å oppnå suksess og nå ut til målgruppen. I den grad man klarer å ”avstigmatisere” bildet av leksehjelp, og, ikke minst, å formidle ideen om at leksehjelp ikke er ”ekstraundervisning” til elever, kan det også bli et suksesskriterium.

Med andre ord, formidling av leksehjelp og hva det er, tror vi, kommer til å måtte stå på dagsorden i løpet av høsten. I tilfellene der man klarer å viske ut de stigmatiserende

aspektene, har leksehjelp noe for seg. Gjennom alminneliggjøring ved blant annet å påpeke at ordningen er for alle og knytter seg til en del av ordinær skoledag, blir utfordringen å formidle. Derfor er det viktig å skape arenaer, som kan brukes i eller utenfor skolen, eller utenfor skoletid. Disse må også være sosiale arenaer man oppsøker også av den grunn. En arena som oppfattes som attraktiv.

Vi vil også peke på noen sentrale dilemmaer ved forsøket, som har kommet klart til syne så langt i evalueringen. De viktigste av disse dreier seg om:

- Frivillighet vs. ønsket om å nå målgrupper
- Leksehjelp som sosial utjevning vs. leksehjelp for de ressurssterke
- Skole vs. ikke skole

5.2 Et redskap for sosial utjevning?

For å gå tilbake til start, og ta opp utdanningspolitiske spørsmål vi stilte i kapittel 2 av rapporten - hvorfor leksehjelp - begynner vi oppsummeringskapittelet med et nytt spørsmål, et spørsmål som er en forlengelse av det første: Er leksehjelp et godt redskap for sosial utjevning? Det er vanskelig å gi sikre svar på dette spørsmålet, basert på de data vi har om forsøket så langt.

Prosjekt leksehjelp har altså sin bakgrunn i at skolen har problemer med å nå ett av sine sentrale mål; en likeverdig utdanning for alle. Skolen fremmer ulikhet framfor utjevning, et forhold som blant annet påpekes i Stortingsmelding nr. 16 2006/07, "*...og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring*". Læringsresultater varierer systematisk slik at barn av ressurssterke foreldre gjennomgående oppnår bedre resultater enn barn av mindre ressurssterke foreldre. Gjennom internasjonale undersøkelser har det blitt satt fokus på leksernes betydning for elevenes læringsresultater. På punkter der norske elever ikke oppnådde så gode resultater, ble lekser, og ikke minst mer systematisk oppfølging/tilbakemelding på lekser, på nytt framhevet som et viktig virkemiddel.

I forhold til prosjektets målgrupper, utgjør den bakenforliggende målsettingen om at tiltaket skal fungere som et kompensatorisk tiltak for sosial utjevning, et potensielt dilemma. For det første er det klart at leksehjelp skal være et tilbud til alle elever. Dette er også tilfellet i de lokale prosjektene. Selv om noen har en relativt klar innretning for eksempel mot minoritets-språklige, er det ingen av prosjektene som ekskluderer noen. Samtidig ser vi av bakgrunnene for prosjektet, og den klare målsettingen om at dette skal være et tiltak som man håper kan bidra til sosial utjevning mht til skoleprestasjoner og gjennomført skolegang, at det også er viktig å nå gruppen av elever som oppnår svake resultater, har høyt fravær, avbryter skolegang, eller på andre måter har et problematisk forhold til skole og opplæring. "De som sliter", gruppen av elever som skolen ikke klarer å nå godt nok, er altså en gruppe det er nødvendig å inkludere i tiltaket, hvis leksehjelp ikke skal bli et tiltak som faktisk bidrar til ytterligere sementering og økning av sosial ulikhet.

Denne heterogene gruppen karakteriseres ved kjennetegn som for eksempel dårlige læringsresultater/karakterer, dårlig utviklede arbeidsvaner/rutiner knyttet til skole og skolearbeid, høyt fravær, negative holdninger til skole og opplæring, mye uro og andre atferdsmessige kjennetegn, osv.

Samtidig er det mange som ikke umiddelbart passer inn under disse karakteristika, men som likevel av ulike grunner, sosiale, psykologiske, familie-(bostedsmessige osv), kan ”trene” leksehjelp. Utfordringen ved rekruttering til tiltak blir altså både å få de som ”trenger” det med på tiltaket, men også å kunne vurdere hva som avgjør hvem som tilhører denne gruppen i hvert enkelt tilfelle. Evnen til å se eleven og dennes individuelle behov, blir her en sentral faktor.

Gjennom egne barns lekser, får foreldre og foresatte en mulighet til å følge med i sine barns skolegang, et innblikk i skolens virksomhet og sitt barns progresjon. For mange ble fravær av lekser dermed også det samme som svakere innsyn i og inngrep med sine barns opplærings-situasjon. I forlengelsen av dette, ble flere bevisst på leksehjelp som et mulig kompensatorisk virkemiddel. Gjennom organiserte former for leksehjelp, kunne man beholde lekseenes positive effekt for læringsresultater, og samtidig sørge for at ulikheter mellom elevgrupper skapt med utgangspunkt i hjemmenes ulike økonomiske, sosiale og kulturelle kapital, kunne reduseres.

En erfaring fra arbeidet med tiltak mot frafall i videregående skole, var at det er viktig med et solid støttenettverk rundt den enkelte elev. (Se for eksempel Havn og Buland 2007) Der støttenettverket er solid, vil sannsynligheten for bortvalg av skole være mindre enn der støttenettverket er svakt. Dette støttenettverket består av ulike aktører, både i og utenom skolen, aktører som på ulike måter kan støtte eleven når det er behov for det. Foreldre er selvsagt et sentralt element i dette. I samspill mellom skole og hjem, og andre aktører, kan leksehjelptilbud bli et viktig punkt i slike støttenettverk, og dermed bidra til en mer tilpasset opplæring som vil komme alle elevgrupper til gode.

Med fokuset på lekser og leksehjelp har det umiddelbart dannet seg et spørsmål om hva innholdet i disse begrepene egentlig ”er”, og hva fokuset på dem innebærer mht. til endringer i pedagogiske praksiser og arbeids- og organisasjonsmåter i skolen og frivillige organisasjoner. Vi har i denne rapporten forstått lekser som et grensefenomen, et fenomen som befinner seg i et grenseland mellom skole og hjem. Lekser er dermed et sentralt grensesnitt mellom skole og hjem.

Prosjekt leksehjelp har altså dannet en målgruppe. Målgruppen er målet for sosial utjevning. Når dette er sagt, må det også spørres om hvilke faktorer man jevner ut i forhold til. Er dette økonomiske, sosiale eller kulturelle faktorer? Poenget er altså at noen personer gjør jobben med ”å jevne ut forskjeller”. *Hvem er de? Hvor gjør de arbeidet sitt? Og mot hvilken målgruppe?* Er det flere enn én målgruppe? Med andre ord, både før og etter Prosjekt leksehjelp kom i gang, har det kanskje dannet seg ulike forståelser av begrepet ”sosial utjevning” blant deltakerne. Man bør derfor spørre om prosjektets deltakere opererer med forskjellige forståelser av begrepet. Dette var noe vi gjorde et poeng av under datainnsamlingsprosessen. På slutten av hvert intervju spurte vi våre informanter om leksehjelp er et godt redskap for sosial utjevning. Vi fikk mange forskjellige svar.

Et lite flertall av deltakerne mente leksehjelp kan jevne ut forskjeller, mens en relativt stor gruppe er usikre på om dette lar seg gjøre. Vi deler denne oppfattelsen. Vår mening er at det er veldig vanskelig å si noe om leksehjelp kan være med på å jevne ut forskjeller. Det er flere grunner til dette. For det første har vi for lite empiri. For det andre, for å se om dette har effekt, trengs det mer tid.

Prosjektets deltakere har derfor delte meninger om leksehjelp er et godt redskap for sosial utjevning. Ennå har mange av deltakerne til gode å få et godt grep om denne målsettingen i utprøvingen av arbeidet. En god del gir entydige positive svar, men mange er i tvil om de når de elevene som trenger det mest. Relativt mange mener at de lettest får de sterke elevene med på frivillige leksehjelptiltak. Deltakerne er med andre ord opptatt av å utvide forståelsen av leksehjelp som redskap for sosial utjevning og mener at det trengs en del betingelser for at det skal lykkes. Slike betingelser kan være:

- Må tilrettelegges konkret for svake grupper i samfunnet
- Det bør jobbes mot elever som faller utenfor skolen
- Man må jobbe mot sosial eksklusjon
- Det jobbes mot fremmedspråklige
- En må sikre et likeverdig tilbud
- Leksehjelp må tilpasses den enkelte elevs behov
- Viktig at det tilrettelegges med nettverk
- Samarbeid mellom nasjonaliteter kan også utjevne forskjeller
- All læring kan føre til utjevning, men man må være i posisjon til å delta

Rekruttering av et bredt spekter av deltakere, både sterke og mindre sterke elever, blir et sentralt element i det videre arbeidet. Hvorvidt man klarer dette blir en sentral suksessfaktor i forhold til spørsmålet om sosial utjevning. Her har for det første skolen en sentral rolle å spille; lærerne, og særlig kontaktlærerne er de som har den sentrale frontlinje-funksjonen i forhold til den enkelte elev. Kontaktlærer må altså spille en rolle, både i forhold til å identifisere elever med særlig behov for leksehjelp, og i arbeidet med å motivere også disse for deltakelse

Foreldre er imidlertid også her sentrale i arbeidet, blant annet som ”rekrutteringsagenter” i forhold til organiserte leksehjelptiltak. Foreldre vil i mange tilfeller være de som avgjør om deres egne barn deltar på leksehjelp eller ikke, og også være sentrale i forhold til videre motivering for deltakelse. Vi tror derfor at en viktig suksessfaktor i forhold til målet om at leksehjelp skal bli et redskap for sosial utjevning, vil være om man klare å nå og inkludere foreldrene. Foreldre med ulik bakgrunn må innrulleres og få tillit til/etablere et eierforhold til det aktuelle leksehjelptiltaket. Først når foreldrene ser at dette er et nyttig tilbud til deres barn, vil de kunne bidra til å rekruttere deltakere, og supplere den hjelpen leksehjelpen gir deres barn. Foreldre blir altså også på denne måten sentrale agenter i støttenettverket rundt den enkelte elev. Et vellykket leksehjelptiltak, uansett modell og organisering, tror vi må være et som styrker foreldreinvolveringen, ikke ett som svekker den.

Den kanskje viktigste suksessfaktoren i arbeidet, tror vi er at man klarer å ”avstigmatisere” leksehjelptilbudet. Leksehjelp handler ikke om ”spesialundervisning”, og bevisstheten om dette må forankres hos både elever og foreldre. Det må ikke oppleves som belastende eller stemplende å delta på leksehjelp, for noen grupper. For å få til dette tror vi at det er viktig at tilbudet kobles tett til skolens normale virksomhet, slik at det oppfattes som et naturlig tilbud til andre. Å utnytte skoletiden, for eksempel ulike fleksitidsordninger, ser ut til å være en måte denne ”normaliseringen” kan skje på.

5.3 Lekse, leksefri, lekse, leksehjelp – hvilken veg?

Gjennom deler av rapporten har vi henvist til informantenes ulike oppfattelse av begrepene ”lekser” og ”leksehjelp”, blant annet i kapittel 5 der vi gjennomgikk forsøkets deltakere. Nå er det på tide å nøste trådene sammen og komme med oppsummerende betraktninger om hvilke føtter leksebegrepet står på per i dag - både i forhold til forsøket og forståelsen av lekser generelt.

Mens vi tidligere i rapporten påpekte at lekser har hatt vekselvirkende posisjon mellom skole og hjem – til tider å være ”leksefri” – har lekser i lys av leksehjelp fått en klar form, en form som ironisk nok starter opp en ny diskusjon om lekser. Når dette er sagt, kan det også tenkes at forsøket kun trekker opp nye grenser mellom skole og hjem, et grensesnitt som kun reflekterer en gjenposisjonering av lekser. Mens man under ”leksefriparolen” tok lekser vekk i fra skolen, er det nå i lys av leksehjelp på veg tilbake med full fart. Substansen i leksebegrepet er ikke lengre den konkrete arbeidsoppgaven læreren gir til eleven, en oppgave eleven skal gjøre til fredag og som far/mor kan sjekke. Tvert om. Hjemmeoppgaver eller repetisjon av gjennomgått stoff er nå blitt et organisatorisk og politisk spørsmål, et spørsmål om lekser bidrar til å jevne ut forskjeller mellom ressurssterke og ressursvake elever og foreldre, for eksempel.

En klar konklusjon er at lekser ikke kommer til bli avskaffet med det første. Vi tror heller at utviklingen av lekser kommer å gå motsatt veg – lekse vil bli mer og mer integrert i skolens tenkning og planarbeid. Norske elever må også belage seg på å gjøre lekser en god stund framover. Den aller viktigste observasjonen eller konklusjonen så langt i evalueringen, er at substansen i leksebegrepet er i ferd med å innta et ståsted der både faglige målsettinger og organisatoriske forhold vil tydeliggjøres enda mer enn tidligere. Forholdene som foregår *i og rundt* leksearbeidet vil bli viktigere med tiden. Med andre ord, lekser vil handle om organisering, innhold, utvikling, mål, læring, kompetanse og læringsresultater – trekk og forhold som skole og utdanning ofte handler om. En sentral effekt av den mer organiserte formen for arbeid med lekser som leksehjelp innebærer, er også at lærernes tilbakemelding på elevens lekser vil måtte fokuseres sterkere. Dette er et av de punktene der Norge som sagt har kommet dårlig ut; vi gir mye lekser, men lite tilbakemeldinger på leksene. I en mer kollektiv og organisert form for leksehjelp, er det naturlig at også tilbakemeldingene blir en integrert og viktig del av arbeidet. Lekser kan dermed bli en del av en mer konsekvent læringsløype, og lettere bidra til bedre læringsresultater.

På denne måten foregår det en type formaliseringsprosess av leksebegrepet. Med dette mener vi at når man spør om hvilke sammenhenger det er mellom organisering, innhold og resultater som oppnås, for eksempel, er lekser alt annet enn selvstendig elevarbeid som foregår på gutterommet uten lærer til stede. Det er altså i denne posisjonen lekser befinner seg – i skjæringspunktet mellom å være individuell lærepraksis som står på dørstokken å bli satt inn i formelle rammer. Selv om dette er selvvinnlysende for deltakerne og ikke-deltakere i prosjektet, er det nødvendig å minne om dette viktige punktet. Og det er dette grensesnittet som tvinger fram en del overordnede problemstillinger skole, hjemmet – og den viktigste aktører som innsitt i lekser, frivillige organisasjoner, - vil drøfte under utprøvingen av modellene.

5.4 Skole-hjem-samarbeidet

En åpenbar problemstilling som leksehjelp aktualiserer, handler om foreldres involvering i elevens skolegang. Før utprøvingen kom i gang uttrykte Foreldreutvalget for grunnskolen, FUG, for eksempel, bekymring for at leksehjelp kunne føre til at foreldre i mindre grad engasjerte seg i leksearbeid og skolegangen for øvrig. Lekser er, som før påpekt, for foreldre blant annet et middel for å få innsikt i hva elevene holder på med i skolen. I den grad skolen eller frivillige organisasjoner tar over en oppgave som normalt har blitt utført av foreldre i hjemmet – at foreldre hjelper egne barn med lekser – kan dette føre til endringer og forskjeller i skole-hjem relasjonen, i verste fall kan forskjeller økes i stede for jevnes ut. Foreldreengasjementet avgjør, og barn av ressurssterke foreldre vil komme bedre ut enn barn av ressursvake foreldre. Igjen kan det tenkes at hjemmets sosiale, kulturelle og økonomiske kapital spiller en viktig rolle i opplæringen av barnets skolegang.

Leksehjelp er for det første et kjærkommet tilbud blant foreldre. Deltakerne i utprøvingen forteller at i ytterst få tilfeller har det vært noe skepsis blant foreldre. Med andre ord, foreldre har vært svært positive til leksehjelp, og kanskje sett på det i enkelte tilfeller som en type avlastning i hjemmet. I andre tilfeller, derimot, har leksehjelp blitt til fordi foreldre nettopp har etterlyst det. Dette knytter seg til flere forhold. Foreldre har ikke tid til å hjelpe sine barn da de jobber på kveld eller at de ikke har tilstrekkelig kompetanse, for eksempel.

I hvilken grad foreldre er involvert i lekser, blir blant annet et individuelt spørsmål. Går man tilbake til forsøkene finner man ulik grad av involvering, involvering som artikulere seg på ulike nivåer i grunnskolen og i videregående opplæring. Det generelle mønsteret vi tror tegner seg, er at det er stort foreldreengasjement i barneskolen, mens dette i større grad avtar på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. På de to sistnevnte trinnene er foreldre mindre involvert, dels på grunn av at man har med eldre elevgrupper å gjøre, men også fordi det stilles krav til en annen type kompetanse til leksehjelperen. Leksehjelperen er i stor grad lærer og rollen til forelder blir en annen, ofte som motivator. Det er altså på barnetrinnet, som inkluderer 1. til 7. trinn at foreldreoppmøtet er stort og en suksessfaktor.

I tilfeller der forsøkene har foreldre som definert målgruppe, og der deltakerne definerer dette som del av plan- og utviklingsarbeidet, har man god måloppnåelse. Foreldre er gitt rollen som leksehjelpere, mens lærere inntar rollen som veileder eller utøver en annen form for støttefunksjon. Det er relativt få modeller som utlukkende henvender seg til foreldre. Satsningen ”Foreldreskole” er et eksempel på dette. På den annen side er det flere deltakere som integrerer foreldremodellen med andre typer modeller. Disse har også god måloppnåelse, i form av godt oppmøte blant foreldre.

5.5 Frivillig versus frivillig

Et viktig poeng som vi tok opp i innledningen av rapporten – om leksehjelp oppfattes som en frivillig ordning blant elevene og de som tilrettelegger – har blitt reist av deltakerne selv. Frivillighet i leksehjelp kombinert med ønske om måloppnåelse representerer et av forsøkets sentrale dilemmaer, et poeng vi ikke kommer til å gå videre inn på her. Men det må nevnes, og vil bli diskutert videre under forsøkets gang.

Frivillighetsaspektet i leksehjelp er en av hjørnesteinene i ordningen. Leksehjelp skal være frivillig og elever skal ikke føle seg tvunget til å delta. Det er stor enighet om dette blant

deltakerne i forsøket. Frivillighetstankegangen er på den annen side utfordret på flere punkter, både innenfor skolen og frivillige organisasjoner. Leksehjelp i skolen kan lett fremstå som relativt frivillig, en relativ frivillighet som uttrykker seg på flere områder, for eksempel i deltakelse og formelle og uformelle praksiser rundt selve ordningen.

Det er for eksempel bruk av ulike typer skriftlige praksiser som dokumenterer oppmøte eller skriftlige avtaler som binder deltaker til å respektere ordensreglement på stedet der leksehjelp-øktene foregår. Muntlige avtaler om oppmøte er også vanlig enkelte steder. Andre steder praktiserer man ikke slike praksiser i det hele tatt. Disse ordningene brukes av ulike grunner, grunner som sannsynligvis er av en administrativ art. Ofte er de kommet til for at man trenger dokumentasjon om leksehjelp, mens det i andre tilfeller kan være ønske om å realisere målene lokal prosjektledelse har satt seg.

5.6 Bedre læringsutbytte?

Et sentralt spørsmål i evalueringen er om leksehjelp bidrar til økt læringsutbytte, utbytte som uttrykker seg i form av at elever gjør det bedre på skolen, skaper bedre trivsel eller fullføring av påbegynt skoleløp. Det er stor enighet blant deltakerne at dette er et vanskelig spørsmål å svare på. Få deltakerne har gjort noen konkrete målinger eller evalueringer om bruk av leksehjelp fører til bedre faglige resultater, resultater man ønsker målt i form av bedre karakterer, for eksempel. Det er deltakere som ønsker dette punktet målt som en del av utprøvingen. Andre har dette som et mål og ønsker å få det målt eller evaluert senere i prosjektperioden. Få deltakere sitter altså på ”harde data”, men gjennom tilbakemeldinger fra elever, foreldre, kontakt- og faglærere, frivillige og andre aktører, fører deltakelse til former for økt læringsutbytte. Det er stor enighet på dette punktet.

Det er gjerne gjennom såkalte ”plukkhistorier”, altså, små, enkle tilfeller, at suksesshistoriene kommer fram. Ofte går de ut på at en elev har deltatt over kortere eller lengre tid, og elevens positive erfaringer har omsatt seg faglig framgang på skolen. Utover dette er det få tilbakemeldinger fra lærere og elever som gir grunnlag for å trekke konklusjoner. Deltakerne påpeker at det er vanskelig å måle, isolere og overføre prestasjonene i leksehjelp til den ordinære skoledagen. Det er mange ulike faktorer som avgjør. Enkelte informanter som jobber tett opp mot elever i skolen og leksehjelp, trekker fram at elever i større grad forstår innholdet i det de jobber med. Siden flere av deltakerne har ulik erfaring med leksehjelp, noen har flere års erfaring med slikt arbeid i motsetning til andre som har lite, er det for tidlig å trekke noen klare, entydige konklusjoner. Om informantene beveger seg inn på spørsmålet, er det ofte basert på personlige inntrykk, forventninger og tilbakemeldinger. På den annen side er det andre indikatorer som antyder at deltakelse kan føre til økt læringsutbytte.

Alle deltakerne er opptatt av faglige målsettinger og har dette som viktig problemstilling i prosjektarbeidet. Deltakerne integrerer ofte betydningen av faglige målsettinger i leksehjelp med andre forhold, forhold ansett som like viktig for gode læringsresultater. Dette er forhold som tilrettelegger for et godt leksehjelpopplegg. Med andre ord, leksehjelp er ikke kun avhengig av motiverte elever, men rammene rundt. Flere deltakerne trekker fram at leksehjelp bør foregå som del av større satsninger, og inkludere andre aspekter. Sosiale rammer og viktigheten av måltider er minst like viktig faktor, spesielt viktigheten av måltider fremheves. Mat generer nødvendig motivasjon.

Et tegn som indikerer at leksehjelp kan føre til gode læringsresultater, er at ordningen fort blir en arena som overtas av ressurssterke elever. Med dette mener vi elever som ønsker å forbedre sine skolefaglige prestasjoner og oppnå bedre læringsresultater. De fleste deltakerne forteller at elever med mål og ambisjoner er de som benytter seg mest av tilbudet.

En viktig konklusjon vi gjør er at leksehjelp er blitt en *læringsarena*, en arena som har fått fotfeste innen skolen og det frivillige liv. Det er en læringsarena som integrerer pedagogiske praksiser, som for eksempel mestring. Om dette skal betraktes som et viktig funn eller selvinnsende observasjon, kan diskuteres, men leksehjelp er en læringsarena på grunn av flere forhold. Leksehjelp handler om læring, ikke bare for eleven, men også for foreldre og andre aktører som jobber med å lære bort. Leksehjelp handler om aktiv kunnskapsoverføring og kunnskapstilegnelse. Mange informanter forstår leksehjelp som en læringsarena, fordi den viktigste aktiviteten handler om å lære. Leksehjelp er fordypning, elever lærer seg rutiner for hvordan de skal lære og at læring skjer på et bestemt tidspunkt. Med andre ord, leksehjelp har fokus på fag og skaper dermed et klart fokus på at skolearbeid er viktig.

6 Litteratur

Aakervik, Rolf Undset & Kvissel, Nils. 1995. Leksehjelpen : ORKIS - Oslo Røde Kors internasjonale senter, Oslo : Senteret

Bourdieu Pierre og Jean-Claude Passeron 2006. Reproduksjonen : bidrag til en teori om undervisningssystemet. København : Hans Reitzel (Fransk originalutgave 1970)

Bungum, B., T. Dahl, B. Gullikstad, T. H. Molden, B. Rasmussen. 2002. Tid til en kollektiv og attraktiv skole. Evaluering av sentralt initierte forsøk med alternative arbeidstidsordninger i skoleverket, SINTEF Teknologiledelse, IFIM: Trondheim.

Carvalho, Maria Eulina P. de. 2001. Rethinking family-school relations : a critique of parental involvement in schooling. Mahwah, N.J. : L. Erlbaum Associates, doktorgradsavhandling

Cooper, Harris. 2001. The battle over homework : common ground for administrators, teachers, and parents, Thousand Oaks, Calif. : Corwin Press

Dahl, Thomas, Buland, Trond, Molden, Thomas Hugaas. 2007. Kartlegging av utbredelse av leksehjelp i norsk skole, Trondheim : SINTEF, Teknologi og samfunn.

Dybvik, Sigrid Nordland. 2006. Hain skulle tegne Babylon : en studie av Leksehjelptilbudet i regi av Røde Kors, Trondheim : NTNU, Masteroppgave i pedagogikk.

Germundsson, Odd Erik. 2000. Du er verdifull! : flerkulturell pedagogikk i praksis, Oslo : Tano Aschehoug

Havn, Vidar og Trond Buland. 2007. Intet mennesker er en øy. Rapport fra evalueringen av tiltak i Satsing mot frafall. Trondheim: SINTEF Teknologi og samfunn

Held, Finn. 1984. Lektier - nej tak!. København : Unge pædagoger

Hernes, Gudmund. 1974. Om ulikhetens reproduksjon : hvilken rolle spiller skolen?, Oslo: Norges almenvitenskapelige forskningsråd

Markussen, Eifred, Berit Lødding, Nina Sandberg, Nils Vibe. 2006. Forskjell på folk - hva gjør skolen? Valg, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. Hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner tre og et halvt år etter, Oslo: NIFU-STEP.

Martins, Michael O., Mullis, Ina V.S., Gonzalez, Eugenio J. & Chrostowski, Steven J. 2004. TIMSS 2003 International Science Report, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Molden, Thomas Hugaas, Dahl, Silje Louise, Valenta, Marko. 2006. Leksehjelp i Røde Kors - en ressurs for alle. Trondheim : SINTEF, Teknologi og samfunn, IFIM

Power, Thomas J, Karustis, James L, Habboushe, Dina F. 2001. Homework success for children with ADHD : a family-school intervention program, New York : Guilford Press